DE QVATTVORDECIM REGIONIBVS VRBIS ROMÆ EARVMDEMQVE AEDIFICIIS

Tam publicis quam priuatis,

LIBELLVS.

EODEM PRAESTANTISSIMO IVRECONSVLTO

GVIDO PANCIROLO AVCTORE.

Cum Priuilegijs, & Licentia Superiorum.

VENETIIS,

Apud Io. Anto. & Iacobum de Franciſcis Frat. 1602.

DE QVATTVORDECIM REGIONIBVS VRBIS ROMÆ

EARVMDEMQVE ÆDIFICIIS tam publicis quam priuatis.

RIMVS Romulus vrbem in tres partes diuisit, vt Dionysius, Varro, & Liuius tradunt. Quare à tribus regionibus tribus sunt appellatæ, Tacieñsium, Ramnum, & Lucerũ, à Tacio, Romulo, & Lucumone, vel à Luco, vt vult Pedianus, [a] Deinde aucta Vrbe, receptisque in eam vij. collibus, Ser. Tullus Romã in quatuor Regiones diuisit. Dionysius [b] Tullus, inquit, postquàm vij. colles vno muro complexus est, vrbem in quatuor partes diuisit, à collibus cognominatas, Palatinam, Suburanam, Collinam, Esquilinam, & quattuor tribus esse voluit, quę ad id temporis tres fuerant. Postremò Augustus in xiiij. regiones diuisit, vt auctor est Tranquillus, [c] spacium; inquit, Vrbis, in regiones, vicosq; diuisit, quod & Plinius, Tacitusque testantur. Has regiones Sex. Rufus, & P. Victor viri Consulares sub Valentiniano & Valente descripserunt, notabilia quęque loca nominantes, sed mutili etiam inter se variant. Alia antè Notitiam nostram vtriusque Romę descriptio reperitur, sed quo auctore, ignoratur, nec tempus, quo scripta sit, appatet; Sed non longè post pręfatas condita videtur; certum est eam post Constantium, cuius thermarum in vj. regione meminit, & antè Theodosium iuniorem scriptã fuisse, quia plura Deorum gentium templa ponit, quę ab illo iussa sunt dirui, [d] Id fuit anno humanę salutis 428. Constantinus enim antea sacrificia quidem, & sequentes Principes prohibuerant, [e] sed delubra ornamenti ciuitatum causa stare permiserant; [f] ea tamen, quę in agris erant, templa, Arcadius & Honorius destrui pręceperunt. [g] Theodosius verò cuncta solo ęquari iussit. [h] etsi aliqua insigniora adhuc Martiano imperante, remanserunt. [i] Itaque hanc descriptionem fermè supradictis supparem fuisse credendum est, cùm omnes eadem ferè loca contineant, eamque in scrinijs Principum, quemadmodum & Notitiam ipsam, conseruatam fuisse puto, quam etsi intactam relinquere cogitassem, cùm tamen plura Constantinopolis loca explicuerim, etiam hęc Romę quanquàm obscurissima pro viriũ mearum tenuitate declarare tentaui. In primis autem est animaduertendum quamque harum Regionum proprium nomen habere. Nam prima porta Capena, secunda Cœlimontium, tertia Isis & Serapis, & alię ab insignioribus locis nomen obtinent; Hic non omittendum Valentinianum proprium cuique Regioni archiatrum honorarium à populo percepturum constituisse. [k]

a In 3. in Verrem.
b Lib. 4.
c In Augusto c. 30.
d In l. vlt. C. Theo. de paganis.
e l. 1. & seqq. C. de pagan.
f l. 3. C. eod. tit.
g l. 16. C. The. eod. tit. de pag.
h d. l. ul. C. Th. eo.
i l. nemo C. eo.
K l. 8. C. Th. de medi. & prof.

PORTA CAPENA. A proxima hac porta prima denominata est Regio. Solinus tradit regem Italum à Sicilia cum Siracusanis ad Ianum uenisse, eiusque consilio & auxilio ciuitatem iuxta Albulam condidisse. Capenam nomine, à qua post modum Capena porta est dicta. Plinius [l] xxx. urbis portas apertas, & vij. tunc clausas fuisse scribit. Sed quot sub posterioribus Principibus fuerint, non apparet. continet autem hæc regio sequentia.

l lib 3. c. 5.

HONORIS & VIRTVTIS Aedem. Has bello Gallico ad Clastidium M. Marcellus vouerat, & V. Cos. ad portam Capenam ędificauit. postmodum eius filius dedicauit: coactusque est duas utrique Honori & Virtuti contiguas ædes facere, clamantibus Pontificibus, vtrique in una ęde non rectè posse litari, nec quis eorum iratus placandus esset, posse discerni, vt lib. 27. Liuius, & Valerius lib. 1. c. 1. Plutarchus [m] & Lactantius tradunt. Hæc ædes à Vespasiano restaurata fuit, vt in nummis habetur. Hæ duo autem templa connexa fuisse creduntur, vt significarent ad honorem non nisi uirtute perueniri. Alteram his ædem C. Marius submissiorem extruxit, nè fortè publicis auspicijs officeret, & ideo eam Augures demolirentur, vt Festus memorat. De hoc templo ita Vitruuius lib. 3. cap. 1. ad Mariana Honoris & Virtutis sine postico à Mutio facta. & lib. 7. in procemio. C. Mutius magna scientia confisus, ædes Honoris & Virtutis Marianæ cellæ columnarumque & epistyliorum symmetrijs legitimis artis institutis perfecit. Id verò si marmoreum fuisset, vt haberet ab arte subtilitatem, sic à magnificentia, & impensis auctoritatem in primis & sum-

m In Marcello.

mis operibus nominaretur. Sed hic prior Marcelli ædes intelligitur.

CAMOENAS. templum Herculi, musisque Fuluius Nobilior dedicauit, vt Eumenius in oratione pro reparandis scholis scribit, id erat ī Circo Flaminio in ix. regione. De hoc nō intelligi hic puto, sed de alio, q̃ Martius Philipp⁹ Augusti Vitricus dedicauit. De quo hæc Tranquillus in Augusto, [a] ceteros, inquit, principes viros hortatus est, vt pro facultate quisque monumentis vel nouis, vel refectis, vel excultis vrbem adornarent, multaque à multis extructa sunt, vt à Martio Philippo ædes Herculis Musarū. Plutarchus in problematis Rom. refert Romanos communem aram Herculi Musisque statuisse: quia Hercules Euandrum literas docuit: Eumeni⁹ uerò vult Fuluium Nobiliorem primum nouē Musarū signa ab Ambriciensi oppido translata sub tutela Herculis cōsecrasse, quia Musæ defensione Herculis sunt iuuandæ, & virt⁹ Herculis Musarum voce ornandæ. Varro Musas primo Casmenas, mox Carmenas à Carmine, postremò Camœnas dictas fuisse putat. Plinius lib. 34. cap. 5. scribit notatum ab auctoribus L. Actium poetam in Camœnarum æde maxima forma statuam sibi posuisse, cùm ipse breuis admodum fuisset.

[a] Cap. 29.

LACVM PROMETHEI. Lacus est, qui habet perpetuam aquam, [b] sed hic accipitur pro aquæ publicæ receptaculo, quæ ex castello in lacus, & balnea, & hortos irrigandos deriuabatur, in lacu lintea & sordes abluebantur, potabant equi, & alia ad emundandū necessaria fiebant, vt in Consulari, quarum in Notitia vtriusque Imperij est dictum. Hic lacus à Prometheo nomen habet, quod eius statuam, vt puto, propè teneret, sed alij lxxxiij. sine nomine infrà in hac regione lacus recensentur. M. Agrippa DCC. Romę fecit: Plinius lib. 36. ca. 15. Agrippa, ait, in Ædilitate sua, adiecta Virginea aqua, ceterisque corriuatis, & emendatis, lacus DCC. fecit, præterea fontes cv. castella cxxx. Post hunc Claudius, inquit Tranquill. riuum Anienis nouo lapideo opere in vrbem perduxit, diuisitque in plurimos & ornatissimos lacus.

[b] l. 1. §. ut ne in flumi. publ. nauiga. lice.

BALNEVM TORQVATI & VESPASIANI. Titum Vespasianum intelligit, qui amphitheatrum, & propè balneū celeriter ædificauit. Tranquillus, [c] Amphitheatro, inquit, dedicato, thermisque iuxta celeriter exstructis, munus edidit apparatissimū. De his thermis celeriter exstructis intelligit Martialis, scribens.

[c] In Tito.

Hic vbi miramur velocia munera thermas.

De his ita Dion in Tito, amphitheatrum venationum causa, & balnea suo nomine dedicauit. Fortè ibi & Torquati theatrum fuit, de quo nihil reperi. Apud Sex. Rufum & P. Victorem legitur. Lacus Torquati & Vespasiani, sed vtrunque stare potest, nam lacus ad vsum balnei erant.

THERMAS SEVERIANAS & COMMODIANAS. De Thermis Seueri ita Spartianus scribit. opera publica præcipua eius extant Septizonium & Thermæ Seuerianæ. Commodi verò thermarum bis verbis Lampridius meminit; opera eius præter lauacrum, quod Cleander eius nomine fecerat, nulla extant.

AREAM APOLLINIS & SPEI, & GALLI. Area, ait Varro lib. 4. de lingua latina, est, vbi frumenta secta arescunt, & teruntur. Propter horum similitudinem loca in vrbe pura areæ vocantur. Tranquill. [d] scribit C. Iulium Cæsarem Forum de manubrijs inchoasse, cuius area supra sestertium millies constitit. ea summa efficit, ut vulgò uocant millionem auri: Fortè est Area, quæ hic Galli appellatur, Sex. Ruffus legit Galliæ, ex cuius manubijs est facta, quam separat ab Area Apollinis & Spei, ut & P. Victor, qui tres horum areas constituunt. Recensentur autem sex areæ in prima hac regione, & tres aliæ in vj. xiij. & ultima regione, quæ uidentur fuisse ante templa Deorum. Aliæ uocabantur Campi. Alia Apollinis ædes in monte Palatino fuit, ut auctor est Plinius, [e] quod & Tranquillus tradit, [f] & Ouidius in Fastis, Horatius, & Propertius. Spei uerò ædem à Collatino consecratam M. Cicero in Legibus prodit, eam in foro olitorio conflagrasse Liuius lib. 1. & 4. 3. Decadis scribit, de qua infrà in septima regione, nec ad hunc locum pertinet.

[d] In C. Cæsare cap. 26.

[e] lib. 36. cap. 5. [f] In Augusto. c. 29.

VICVM VITRIARIVM. Hic Vicus neque in Sex. Ruffi, neque in P. Victoris descriptione habetur. Huius loco legitur Vicus trium ararum; Quæ uerò essent hæ aræ, non liquet. si legimus Vitriarium, intelligemus ibi uitra facta fuisse.

AREAM PANARIAM. Sex. Ruffus & P. Victor legunt PINARIAM. Erant Pinarij & Potitij duæ familiæ, quas sacra sua peragere Hercules docuit, ut lib. 1. Dionysius, Liuius, ac Festus tradunt. Potuit hæc esse area ante ædes Pinariorum. si legimus PANARIAM, à pane ibi uendito nomen habebit.

MVTATORIVM CÆSARIS. ita & apud Ruffum & Victorem. Mutatorium Esaias [g] accipit pro ornamento uestis mulie bris, quod pectus & humeros protegit, quemadmodum D. Hieronym. interpretatur. Sed hic pro ædificio accipitur, fortè pro domo publica, quam Cęsar Pontifex Maximus habitauit. Tranquill. [h] Habitauit primò, inquit, in suburra, modicis ædibus. Post autem Pontificatum maximum in sacra uia domo publica, idem Dion lib. 43. decretum est, inquit, ut Cęsar in publico habitaret. Mutatorium potest appellari, quòd eam Cęsar mutauerit.

[g] cap. 3.

[h] In Cæsare ca. 46.

BALNEVM BOLANI & MAMERTINI. Nero Vectium Bolanum legionis tribunum cum Verulano Seuero in subsidium Tigroni misit, ut lib. 15. Tacitus scribit. Posteà missus in Britanniam, Trebellio Maximo, qui inde fugerat, Præfectus successit, ut in Iulio Agricola, & lib. 18. idem Tacitus memorat. Huius fortè fuit hoc balneū, Mamertinus uerò sub Traiano urbi præfuit. ac iussu Principis D. Clemētem in Tauricam Chersonessum deportauit, ut apud Metaphrasten & Surium 23. Nouembr. legitur. Sed anteà Nerone imperante, apud Martyrologium 14. Martij habetur D. Paulum & alios martyres in custodia Mamertini detentos fuisse. Longitudo temporis non repugnat, quin hic Mamertinus carcerem Mamertinum extruere & hoc etiam balneum condere potuerit. Alius fuit Mamertinus Comes largitionum à Iuliano apostata creatus, vt lib. 21. Ammian. tradit. Mox an. 364. Cos. cum Neuita est factus,[a] Demum Italiæ, Africæ, & Illyrico P.P. Valentiniano imperante præfuit. [b] Sed quis horum id balneum fabricauerit, non constat, ego tamen priorem eius auctorem malo credere. Quòd hi fortè coniunctim hoc balneum ędificauerint, utrique adscribitur.

a Marcelli. lib. 21.
b Marcelli lib. 26.

AREAM CARSVRÆ. cuius hæc sit, dubitatur.

BALNEVM ABASCANTI & ANTIOCHIANI. Abascantus Augusti libertus fuit, vt ex sequenti inscriptione patet Romę inuenta. ABASCANTO AVG. LIB. ÆDITVO ÆDIS NEPTVNI QVÆ EST IN CIRCO FLAMINI FLAVIVS ASCANIVS ET PALLANS CÆS. N. SER. ADIVTOR A RATIONIBVS PATRI PIISSIMO FEC. is potuit hoc balneum extruxisse. Alius fuit Abascantus sub Seuero & Antonino: ad quem extat horum Principum l. 2. C. de seruo pigno. dato, & annos ętatis traxit vsque ad Philippos; sub quo siue ob hoc balneum, siue ob aliam causam Reipub. debitor factus, ad eam necessitatem redactus est, vt ferè bonis cedere cogeretur, vt indicat l. Philippi ad eum scripta in l. 2. C. qui bon. ceder. poss. Antiochianus eodem tempore fuit vnus ex P.P. Heliogabali, vt in eo auctor est Lampridius, ad quem, si is non est alius, extat Alexandri Imp. l. si ea quęstio, C. de his quib. vt indign. Hunc cum Abascāto balneum hoc ędificasse puto. Sed apud Ruffum & Victorē separantur. Alius fuit Antiochianus sub Diocletiano, ad quem est illius l. secundus creditor, C. de pignor.

AEDEM MARTIS & MINERVÆ, & TEMPESTATIS. Hę quoq; ędes apud Ruffum, & Victorem seiunctę nominantur; sed huius nostrę descriptionis auctor, ędem vnam tribus assignat, fortè tria sacella vno templo continebantur. Marti vltori Augustus in Capitolio templum dicauit, vt auctor est Dion lib. 54. & Tranquillus in Augusto. c. 29. quod est in vj. regione; & ideo de hoc non potest hic intelligi, ut eo. etiam regione erat alia ędes Mineruæ, & Mineruium.

Tempestati verò extra portam Capenam in hac regione M. Marcellus ędē extruxit, quòd in Corsicam & Sardiniam nauigans, tempestatem passus ab ea euaserit, cuius rei meminit Ouidius hoc carmine.

Te quoq; tempestas meritam delubra fatentur,
Cùm penè est Corsis obruta puppis aquis.

FLVMEN ALMONIS. Almo fluuius non procul ab vrbe Tiberi miscetur, in quo Galli Cibeles matris deùm sacerdotes ei⁹ statuam quotannis vj. Kal. April. lauabant. Ouidius in Fastis.

Est locus in Tiberi, quo lubricus influit Almon,
Et nomen magno perdit in omne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis dominam, sacraque lauit aquis.

Vibius sequester ad Virgilianum filium. Almon, air, vbi mater deùm vj. Kal. April. lauatur. idem affirmat Ammian. lib. 23. Lucanus in 1. Claudianus, & Valerius Flaccus lib. 8. Argonauti.

ARCVM DIVI VERI PARTHICI, & DIVI TRAIANI, & DRVSI. Tres arcus Ruffus & Victor distinguunt, prout separatim eos factos fuisse dubitandū non est. L. Verus frater M. Antonini contra Parthos missus Antiochię luxurię se dedit, & exercitum amplissimum Audio Cassio commisit, qui de hostibus victoriam retulit, vnde Verus Parthicus est cognominatus, qui ipse videri voluit vicisse, & cum Marco fratre triūphauit: hoc bellum in arcu Romæ erecto est expressum, de quo hic intelligitur. Historiam Dion, Capitolinus, & Eutropius recitant. Traianus ex Dacis luculentam victoriam reportauit, & Daciam prouinciam Imperij Rom. fecit, Armenis, Parthisque bellum intulit, ac Imperium ad Tigrim usq; protulit, vt ijdem auctores referunt, quę omnia in hoc arcu marmoreo sunt expressa. Cuius verò Drusi arcus fuerit de quo hic agitur, difficile est inuenire. crediderim esse Drusum Tiberij Principis pro genitorem, qui, vt ait Tranquillus, [c] hostium duce Druso cominus trucidato, sibi posterisque suis cognomen inuenit. Traditur etiam pro pretore ex prouincia Gallia retulisse aurū Senonibus olim obsidione Capitolij datū, nec, vt fama est, extortum à Camillo, ei arcum à Tiberio factum puto: cùm tempore Reip. eos extructos non inueniam.

c In Tiberio c. 3.

Enumeratis insignioribus locis primę regionis eius velut breuiarium subijcit, & dispersa ac pretermissa colligit.

VICI X. suprà ex Tranquillo [d] diximus Augustum spacium vrbis in regiones uicosq; diui-

d In Augusto c. 30.

dinisiſſe,ut illas annui magiſtratus ſortitò tuerentur, hos magiſtri è plebe cuiusque uiciniæ electi,qui infrà vicomagiſtri appellantur.Hęc autẽ Regio habuit Vicos x.Sex. Ruffus ponit ix.vicos.P.Victor viij. ſcilicet vicum Honoris,& Virtutis,ubi earum erat ędes,de qua ſuprà eſt dictum. Vicus Fortunę obſequentis. Plura Romæ fuere Fortunæ templa, quorum duo Ser. Tullus Rex condidit, alterum Bonæ Fortunæ in foro boario, alterũ Virilis in ripa Tiberis,ut in iiij.auctor eſt Dionyſius. erat & Malæ Fortunæ ædes ĩ Eſquilijs.Equeſtris iuxta theatrum, & aliæ. item uicus Sulpiti citerioris, alius ulterioris, Druſianus, Pulueraríus,Trium ararum,Fabrici, Victor addit Vicum Camœnarum. cum Vitriario ſuprà nominato ſunt Vici x.

AEDICVLÆ X. Præter ſuprà dictas erant in hac regione ædiculæ ſeu paruæ ędes, & quaſi ſacella x. ſine nomine, ita ut quilibet Vicus haberet ſuam ædiculam, quemadmodum hodie quælibet curia,uel parochia ſuum templum.

In Conſtantinopolis deſcriptione non niſi Eccleſiæ Chriſtianorũ nominantur. Hic tantùm templa gentilium quòd fortè gentilis hãc deſcriptionem fecerit, uel nondum inſignes fabricatæ eſſent eccleſiæ.

VICOMAGISTRI xlviij. cuique Vico Auguſtus è plebe plures magiſtros præfecit, ut ſuprà dixi, qui Vicomagiſtri ſunt appellati,& cuique Vico iiij.aut v.ſunt præfecti, quandoque pauciores. Ruffus & Victor quaternos Vicomagiſtros cuique Vico aſſignãt. Hæc deſcriptio quaternos ubique ponit, præterquàm in vj.& xj.regione, ubi fortè eſt mendum. Conſtantinopoli uerò qualibet regio urbis qui nos tantùm Vicomagiſtros habebat. Hos credo quietis uicorum curam habuiſſe.

CVRATORES II. In deſcriptione Conſtantinopolis declaratur curatorem, quis ibi unus tantùm in quaque regione ſtatuitur, totius regionis ſollicitudinem habuiſſe. Romę quælibet regio binos habuit curatores,qui ab Auguſto magiſtratus ſunt appellati, ut ſuprà ex Tranquillo uidimus. Hi præcipuè curabãt, ne quis in ſua regione indebitè uectigalibus, aut aliàs iniuſtè oneraret; Capitolinus in M.Antonino. Dedit, inquit, curatoribus regionum ac uiarum poteſtatem, ut uel punirent,uel ad Præf.urbi puniendos remitterent eos, qui ultra uectigalia quicquàm ab aliquo exegiſſent.Hi ueſte prætoria,& duobus lictoribus in uicis, quibus præerant, certis diebus utebantur,ut lib.55.Dion tradit. Alexander Imp. hos ſingulos in quaque regione eſſe uoluit.Lampridius.Fecit,inquit, curatores xiiij. Sed ex Coſſ.utros, quos audire negocia urbana cum Præf.urbi iuſſit,ita ut omnes aut magna pars adeſſent,cùm acta fierent. Hi lites regionum curabant,ſed poſtea ad duos ſunt reuerſi. Præter curatores Conſtantinopoli erat in qualibet regione Vernaculus unus,qui interpretatur fuiſſe uelut ſeruus, & internuncius regionis:is Romæ non erat, ſed eius uice fungebantur bini denunciatores in qualibet regione apud Ruffum & Victorem, qui hic deſiderantur.Hi erant miniſtri curatorum,& aliorum uicomagiſtrorum, & ut eſt Bidellus dictus in publicis Gymnaſijs.

INSVLAE tria millia CCL. Hæc Conſtantinopoli non nominantur.Erant propriè inſulę, quæ ab utroque latere hinc inde itinera habebant,in quę pluebant,fronte in faſtigium deſinebant: Domus uerò erant ampliores & teſtudinatæ: à quatuor partibus pluentes, ut in marmoribus uetuſtis Romæ uiſitur. Domus incuria librarij deſunt, quæ ex Ruffo & Victore ſunt reponẽdę, uidelicet. Domus cxxj.

HORREA XIII. Plura erant horrea in hac regione Romæ,quàm in tota ciuitate Conſtantinopolis,ubi v.tantùm reperiebãtur.Alexander enim Imperator plura in quaque regione horrea fecit.Erant autem horrea, in quæ aurum, argentum, gẽmas, & precioſa quæque ciues deferebant, qui timebant, ne domi expilarẽtur, prout in prima regione Cõſtantinopolis, latius expoſui. Lampridius in Alexandro.Horrea,inquit, in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona hi, qui priuatas cuſtodias non haberent. In hæc puto bona gratuito aut uiliore precio ſuſcepta fuiſſe; In priuata horrea, ſoluta penſione,periculo ſuſcipientium deferebantur. Labeo[a] locator, inquit, horreorum propoſitum habuit ſe aurum,argentum, margaritam non recipere ſuo periculo, deinde cùm ſciret has res inferri,paſſus eſt, proinde eum futurum tibi obligatum,ac ſi propoſitum fuit, remiſſum uidetur.Erant & horrea frumentaria,& olearia, ut in regione Conſtantinopolis.

[a] in l. cùm in plures §. locator, ff.locati.

BALNEA LXXXVI. Balnea quoque Alexander omnibus regionibus addidit, quæ forte non habebant:Nam & hodie multa dicuntur Alexandri,ait Lampridius. Conſtat autem ueteres frequenter balneis uſos; unde ſepties die Commodum lauiſſe, & in balneis comediſſe Lampridius ſcribit.

LACVS LXXXIIII. De lacubus plura ſupra diximus in lacu Promethei. Conſtantinopoli lacus non inueniuntur, ſed horũ loco ciſternę. Sex.Ruffus xj. lacus nominat Promethei, Sanctum, Veſpaſiani, Sudantem, Torquati,publicum,Binium,Spei,Gratiæ,Mamertini,& Salutarem:Præterea LXXI. ſine nomine, qui omnes ſunt LXXXII. P. Victor duos tantùm recenſet, Promethei & Veſpaſiani; cum tamen eodem fermè tempore uterque illorum ſcripſerit. Hæc deſcriptio duos amplius quàm Ruffus habet.

PISTRINA XX. ita & P. Victor,

Ruffus, si non est mendosus, habet xij. Pistrinum locus est, in quo pinsitur, & molis teritur frumentum, ac panis conficitur. Hic notandum molendinorum, quæ hodie ubique sunt in usu, nullã mentionem fieri, cùm tamen notam eorum rationem haberent. Plinius lib. 18. cap. 10. loquens de pistrinis, & arte pinsendi. Maior, inquit, pars Italiæ rutido utitur pilo, rotis etiam, quas aqua uerset obiter & molar. Procopius quoque est auctor lib. primo de bello Gothico, Bellissarium Romæ obsessum molas in Tiberi aptasse, quę rotis aquarum impetu uersatis molebant. Puto hæc molendina tùm in usu fuisse; sed quia ubique non erat aqua, & longius moletrinas petere nolebant, propinqua quælibet regio pistrina habuit; quę cùm in hac essét xx. quodlibet pistrinum plus minus lviij. insulis & domibus sufficiebat. Ruffus & Victor quorundam deorum ædes, templa, areas & atenis nominant, quæ in hac descriptione desunt, quia eo tempore fortè nō extabant. Hęc regio

CONTINET PEDES Duodecim millia ccxix. circuitum regionis explicat, qui capiebat plus minus duobus miliarijs cum dimidio. Quinque enim pedes passum cōtinent, & mille passus milliarium, [a] quemadmodum Isidorus & nostri interpretes affirmant. [b] Ruffus & Victor plus scribunt: Regio, inquit, in ambitu continet pedes xiij. ccxxiij. excedit duo milliaria cum dimidio.

a l. mille passus de ver. sign.
b glo. & Bar. in l. 3. eo.

REGIO VRBIS II. COELIMONTIVM.

COELIMONTIVM dicta est hæc regio à monte Cœlio, qui eam occupat, qui est unus ex vij. collibus Romæ. Dictus est autem Cœlius, inquit Varro, à Cœlio Vibieno Thusco Duce Nobili, qui cum sita manu dicitur Romulo uenisse auxilio contra Latinum regē. De hoc monte ita Liuius lib. 1. Cœlius additur vrbi mons, & quo frequentior habitaretur, eam sedem Tullius Hostilius regię capit. Arsit hic mons sub Tiberio, ut Tacitus lib. 4. scribit, qui subijcit, eum antiquitus Querquetulanum cognominatum fuisse, quòd talis syluę frequens, fœcundusque erat, mox Cœlium appellatum à Cœlio Vibenna, qui Dux gentis Hetruscæ cùm auxilium tulisset, sedem eā ac ceperat à Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit; nam scriptores in eo dissentiunt, cetera non ambigua sunt; magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitauisse; unde Fuscum uicum è uocabulo aduenarū dictum. Incipit hic mons ab ecclesia S. Ioannis Lateranensis, inquit Pomponius Lętus. continet. hęc regio.

TEMPLVM CLAVDII. intelligit Claudium Cæsarem, quem hic dictum Sex. Ruffus appellat. Nero enim primum imperiū adeptus, inter Diuos Claudium retulit, eique templū, & flaminem Claudianum decreuit. Tacitus [c] Cælestes, inquit, honores Claudio decernuntur. Tranquillus [d] in Nerone. Oclius hinc, ait, à pietatis ostentatione Claudium apparatissimo funere elatum laudauit, consecrauitque: Propterea Dion in Claudio scribit L. Iulium Galionem fratrē Senecæ dixisse, Claudium unco in Cœlum tractum fuisse, quia fuerat necatus, & Nero ipse dicebat boletos cibū Deorum esse, quòd Claudius boleto veneno infecto in numerum Deorum relatus fuisset. Agrippina ergo illi templum facere cœpit sed Nero diruit, postea Vespasianus instaurauit. Tranquil. [e] Fecit, inquit, templum D. Claudij in Cœlio monte cœptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone propè funditus destructum.

c in An. lib. 12.
d cap. 9. in Claudio.
e in Vespasiano c. 9.

MACELLVM MAGNVM, Macellum inquit Festus dictum à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinium, quo damnato, Censores Aemilius & Fuluius statuerunt, ut in domo eius obsonia uenderentur.

LVPARIOS. Luparia est ciuitas Hispaniç Ptoleinęo, & Apruitij. Lupartus etiam est, qui uenatur lupos, sed hic locum insignem huius regionis intelligit.

ANTRVM CYCLOPIS. Virgilius vasto in antro Cyclopas habitasse, ac Ioui fulmina fabricasse fingit, quòd vastum fortè hoc antrum esset, Cyclopis dixerunt. Panuinius in hac regione recitat antiquum epitaphiū Curtilij Fabri, argentarij, qui fuit magister vici ab Cyclopibus regionis primę.

COHORTES VIGILVM. Deest numerus cohortium, qui ex Ruffo & Victore est addendus, & legendum cohortes quinq; vigilum. Augustus pluribus vno die incendijs exortis, septem cohortes opportunis locis cōstituit, vt binas regiones urbis unaquęque cohors tueretur, prępositis eis tribunis, & super omnes Pręfecto vigilum, vt Vlpianus ac Paulus, [f] Tranquillus, [g] & Dion [h] referunt. Sed neque suę hic stationes, neque hic numerus cohortium postea est obseruatus, ut binas regiones singula cohors tueretur, cùm in hac essent quinque, in v. ij. in vj. iij. in vij. vij. in viij. vj. in xij. iiij. in xiiij. vij. Itaque omnes fuerunt cohortes xxxiiij. Dion [i] auctor est præter has Augustum sex millia hominum in præsidijs urbis collocasse, & in quatuor partes diuisisse.

f in l. 2. & 3. de offic. præf. vigil.
g in Augusto c. 30.
h Lib. 55.
i In Augusto.

CASTRA PEREGRINA. Blondus lib. 2. Romę instauratę refert Augustum primum Romæ castra peregrina, in quę milites reciperentur, instituisse, sed nullo auctore nititur, imò Tranquillus [k] contrarium affirmat his uerbis. Neque tamen vnquàm plures quàm tres cohortes in urbe esse passus est, easque sine castris: Dion uerò scribit Augustum equites peregrinos nominatos Batauos in urbe statuisse, ex Battauia insula Rheni contractos quos fortè castris muniuit, peregrinus uo cans.

k in Augusto c. 48.

estis. Auctor Marcellinus[a] Chonodomarium Alemãnorum regem à Iuliano apostata capiú tur & Romam ad Constantium Aug. missum in castris peregrinis, quę in mõte sunt Cœlio, morbo veterni consumptum fuisse.

a lib. 16. ad fin.

CAPVT AFRICAE. Caput mulieris Africam referentis intelligit.

ARBOREM SANCTAM. Fortè alicui numini pro templo dicatã, quod apud ethnicos fieri consueuerat, ut auctor est Plin. lib. 12. cap. 1. si regio ui his conueniret, arbitrarer intelligi corneam hastam, quam Plutarchus scribit Romulum exercendi causa iaculatum terræ affixam in arborem excreuisse, quæ sacra est appellata, & muro circundata pro templo habita. exaruit læsis radicibus, dũ C. Iulius Cæsar ibi gradus struit. Nomen tamen sanctæ arboris mansit, & alias illi substitutas fuisse est verisimile.

DOMVM PHILIPPI, & VECTILIANAM. Apud Rufum & Victorem hæ domus separantur, & pro Vectiliana, & fortè rectius legitur Vitaliana. Fuit Vitalianus Præfectus Prætorio Maximini Imp. ferus & crudelis, illi carissimus & deuotissimus, qui Romæ Gordiani Principis iussu in ædibus est occisus, prout lib. 7. Hadrianus narrat. Hic pater D. Iustinę fuisse existimatur. Alius fuit Vitalianus sub Honorio & Theodosio,[b] de quo hic non puto intelligi: Cuius verò Philippi domus celebretur, dubium est. Romæ fuit L. Philippus orator, de quo plura Cicero in Bruto, & lib. 3. de Orato. qui etiam Cos. fuit. Hunc esse puto, cuius porticus infra ĩ ix. ponitur, & à Plinio[c] cum piscina,[d] celebratur. Alius fuit Martius Philippus Augusti vitricus, à quo ædem Herculis conditam Tranquillus scribit.[e] fuit & Philippus Imp. & alius sub Commodo Præfectus Ægypti D. Eugenię pater, de quo plura Metaphrastes,[f] & vltimus sub Honorio & Theodosio Præfectus prætorio Illyrici,[g] de primo intelligi puto. Horum domus tanquàm insignes hic nominantur.

b in l. nemo, C. de assessor.
c lib. 35. ca. 10. & 11.
d lib. 9. c. 54.
e in Augusto cap. 29.
f 25. Decembr.
g l. 6. omni C. de sacr. eccles.

LVDVM MATVTINVM, & GALLICVM. Hi quoque apud Rufum & Victorem separantur. Ludus erat domus, in qua gladiatores se exercebant. Herodianus in 7. apertis, inquit, gladiatorum Ludis, atque vnoquoque proprijs armis ornato, ad castra contenderunt Valerius lib. 2. ca. 1. P. Rutilius, inquit, ex ludo C. Aurelij Mauri doctoribus gladiatorum accersitis, vitandi, atque inferendi ictus subtiliorem rationem ingenerauit. Gellius lib. xij. cap. iij. Accepimus, inquit, ferum quendam in ludo Cęsaris gladiatorem, qui cum vulnera eius à medicis exsecarentur, ridere solitus fuit. Matutinus Ludus videtur fuisse, in quo mane gladiatores exercebantur, Gallicus, in quo Galli. Alius Ludus matutinus & Gallicus infrà in 3. regione inuenitur. Aliquot inscriptiones Panuinus vtriusque ludi recitat, ex quibus apparet singulos ludos suum medicum habuisse, nec immerito, cùm plures verisimile sit ludẽdo vulneratos fuisse.

SPOLIARIVM SAMARIVM. Hæc à Librario diuersa scribuntur, sed à Rufo & Victore pro vno, apud quos legitur spoliũ Samarium: sed puto legendum, spoliarium, quod erat locus Romæ, vbi latrones necabantur & sepeliebantur. Lampridius in Commodo, Hostis, inquit, patriæ, parricida, gladiator in spoliario lanietur. & infrà. Qui Senatum occidit, in spoliario ponatur, & rursus idem repetitur, Seneca lib. 14. epistola. nunquid aliquem esse tam cupidum vitæ putes, ut iugulari in spoliario, quàm arena malit? Plinius in Panegyrico. Quàm iuuat cernere ærium silẽs & quietum, & quale ante delatores erat. Nũc templum illud non spoliarium ciuium, cruentarumque prædarum receptaculum. Fortè quòd ibi sontes spoliati, virgis cæderentur, mox securi percuterentur. Samarium verò videtur esse locus, in quo vlmi semina serũtur: Samara enim est vlmi semẽ, inquit Plinius:[h] vnde samarium potest vocari locus, ubi hæc semina sunt sata: Samariumque à spoliario arbitror diuidendum, ut sint duo loca separata, quia nec Lampridius, nec Seneca hæc coniungunt.

h lib. 16. c. 17.

ARMAMENTARIVM. Locus erat, in quo arma ad armandos milites, aut populum reponebantur, quale Venetijs esse videmus. Sed Romæ magis pompæ quàm belli causa in armamentario asseruabantur, ait Herodotus.[i] Gallicanus, inquit, bellum ciuile, atque omnibus perniciosum suscitauit. Quippe iussis effringi publicis armamentarijs, in quibus pompæ magis instrumenta quàm belli asseruabantur, vnde sibi quisque munimentum corporis accommodaret, ad castra contẽderunt. quibus verbis plura Romæ armamentaria fuisse significat, quæ tempore huius descriptionis in vnum contracta erant, ibique potissimum ad tuendum corpus arma reponebantur.

i lib. 7.

MICA AVREA. Hæc filia fuit Philodemi Eliensis, quam virginem honestissimam cùm Lucius Aristotemi Eliensiũ tyrãni filius adamaret, & ad stuprũ trahere vellet, renitentem iugulauit, vt in libro de claris mulieribus latè Plutarchus recitat. eius statua aurea ĩ hac regione sita erat, & Mica propriũ huius puellæ nomen fuit. Sed fortè intelligit effigiem Vrsæ, Mica aurea dictæ, quam sæuã, & homines ambedentem, & aliam nomine. Innocentiam Valentinianus habebat. Marcellinus[k] illud, inquit, nec præteriri æquum nec sileri. quòd cum duas haberet Vrsas sæuas, & hominum ambestrices, Micam aureã, & Innocentiam, cura agebat enixa, vt earum caueas prope cubiculum suum locaret, Innocentiam deniq; post multas, quas eius lania-

k lib. 29.

tu cadauerum videtat sepulturas, vt bene meritam in Syluas abire dimisit innoxiam.

VICI vij. Ruffus habet viij. Victor xiij. in quo mendum esse puto: quia non habet nisi ædiculas vij. cùm tot solerent esse ædiculæ, quot uici.

ÆDICVLÆ vij. quot erant vici, quia quisq; vicus suã ædiculã habere cõsueuerat.

VICOMAGISTRI. xlviij. Rufus scribit xxxij. Victor xxiiij. assignans cuique vico ternos Vicomagistros, sed alter quaternos attribuit, & ponit xxxij. sed nostra descriptio cuique regioni xlviij. attribuit, exceptis vj. & xj. regione, quarum alteri xviij. alteri xix. adscribit: sed in numeris est error, quia infrà in Vrbis breuiario recensentur Vicomagistri DCLXXII. qui numerus efficitur ex xlviij. decies & quater multiplicatis.

CVRATORES ij. ita & apud Rufum, ac Victorem, de quibus suprà dixi.

INSVLAE tria millia DC. Victor scribit iij. millia cvj.

DOMVS cxxiiij. Victor ccxxxiij.

HORREA xiiij. Rufus, & Victor xxiiij.

BALNEA lxxxij. Victor scribit, Balneç priuatæ lxxx. Rufus xx.

LACVS lxij. Victor lxv. Rufus uerò Lacus fund. xj. sine nomine.

PISTR NA xij. Victor xxiiij.

Continet PEDES, duodecim millia CC. plus minus ij. duobus milliarijs cũ dimidio. Rufus & Victor scribunt, regio continet in circuitu pedes xiij. millia cc. qui etiam plures domos, campos, & alia nominant, quæ hic omittuntur.

REGIO III.

ISIS, & SERAPIS continet MONETAM. Rufus, & Victor habent, Isis & Serapis. Moneta: ut hæ tres dictiones sint iij. regionis inscriptio. In nostra uerò descriptione pro titulo huius regionis ponitur Isis & Serapis, quæ continet Monetam, & alia, quæ sequuntur. Puto etiam eorum templa posteà, ut infrà dicetur, diruta, & duas horum Deorũ ędiculas, quas in hac regione Rufus statuit, illi nomen in didisse: ipsorum uerò templa infrà in ix. regione Iseum & Serapeum ponuntur. erant autem hæc præcipua Aegyptiorum numina: Isis Aegypti genius creditus est, qui in dextra sistrum tenebat, quo Nili accessus significabatur, in sinistra situlam, qua omniũ Lacunarum affluentia ostendebatur, ut in 8. Virgil. Seruius recitat, qui eandem terrã fuisse cum Macrobio scribit. Alij Lunam interpretantur, ut Diodorus Siculus, & Plutarchus, qui de Iside & Osiride opusculum composuit. Romæ Isidis simulachri altare cane sustineri Dion in Heliogabalo scribit: infrà etiam in v. regione est Isis patricia. Serapidis. uerò historiam D. Augustinus ita explicat.[a] a Lib. 18. cap. 5. Rex Argiuorum Apis nauibus transuectus in Aegyptum, cùm ibi mortuus fuisset, factus est Serapis omnium maximus Aegyptiorum Deus. Nominis autem huius, cur non Apis etiam post mortem, sed Serapis appellatus sit, facillimam rationem Varro reddidit; quia, inquit, arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes iam σαρκοφάγον uocant, σορός dicitur Græcè, & ibi eum uenerari sepultum cęperunt, priusquàm templum eius esset exstructum, uelut sorosapis, uel sorapis primò: dein de una litera, ut fieri assolet, commutata, serapis dictus est. constitutum etiam de illo, vt quisquis eum hominem dixisset fuisse, capitalem penderet pœnam: & quoniam ferè in omnibus templis, ubi celebrantur Isis, & Serapis, erat etiam simulachrum, quod digito labijs impresso admonere uideretur, ut silentiũ fieret, hoc significare idem Varro existimat, ut homines eos fuisse taceretur. Hactenus D. Augustinus. Hunc autem honorem, inquit Suidas obtinuit quia in Memphide Aegypti vrbe regnans, in magna annonæ difficultate proprijs prouentibus Aegyptios aluit. Diodorus lib. 1. dicit hunc Iouem, alios Dionysium appellare; Macrobius per eum solem, per Isidem terram vult intelligi. Tacitus [b] putat esse Aesculapiũ, q morbis medetur, de quo plura Rufinus.[c] Eusebius [d] & Plutarchus in libro de Iside, & Osiride. Hęc autem Aegyptiorum numina prius Romani sunt auersati; Nam anno, quo Milo Clodium interfecit, horum templum à priuatis conditum Senatusconsulto est euersum, sed ob religionem, quæ populi mentibus irrepserat, eos Deos esse; aliud illis extra pomerium condiderunt, vt lib. 40. Dion narrat: fortè fanum priuatim factum posteà dirutum in hac regione fuit, cui & nomen dedit. Demum quo anno occisus est Pompeius, cùm erecta essent eorundem templa. vatum sententia rursus cum nemoribus sunt euersa; eoque in loco vasa fictilia humanis ossibus plena sunt inuenta; [e] postmodum sub triumuiris eadem templa sunt restituta: [f] Augustus tamen ea neglexit, quę in Ægypto nec videre voluit, ut Tranquillus memorat. [g] Dion. [h] ad dir Augustum uetuisse, ne intra pomerium eorum sacra fierent. Mox Agrippa edicto prohibuit, ne in suburbano intra 500. passus agerentur. Tiberius verò non modò horum sacra interdixit, sed & Isidis templum demolitus, eius statuam in Tiberim mergi iussit. [i] Rursus uerò hæc templa reparata sub Tito Imp. igne è cœlo misso, consumpta, ac denuò sunt restituta: [k] Nam Serapium sub Antonino Pio instauratũ fuisse in marmore legitur, & Lampridius scribit Alexandrum Imperatorem Isium & Serapium decenter ornasse, additis signis, & Deliacis, & omnibus mysticis, ea sunt, quæ infrà in ix. regione statuuntur Serapidis ædicula infra in v. regione est posita.

b Lib. 20. annal.
c Lib. 11. hist. ecclef.
d Lib. 10. de præparat. euangel.
e Dion lib. 42.
f Dion lib. 47.
g In Augusto. cap. 93.
h Lib. 53.
i Ioseph. lib. 18. cap. 4. antiq. iud. Tacit. lib. 2. Tranquil. in Tiberio cap. 36.
k Diõ in Tito.

Hæc autem Isis & Serapis nuncupata continet sequentia, primo.

MONETAM. Templū Iunonis Monetæ intelligit, in quo pecunia cudebatur, ob hāc, causam, ut auctor & Suidas, [a] cū Romani in bello, quod cōtra Pyrrhū & Tarentinos gerebāt, pecunia indigerēt, Iunonis opē implorarūt; ea verò respōdit non defuturā illis pecuniam, si armis iustè uterentur: Quod cùm ex uoto successisset, Iunonem monetam sunt ueuerati, nam ob consilium datum monetam in eius templo cudi statuerunt. Macrobius scribit kal. Iunij ei ædem dicatam fuisse; [b] Vnde antè hic mensis Iunonius dicebatur. Liuius lib. vij. ab V. C. auctor est L. Furium Camillū Dictatorem contra Auruncos creatū, inter dimicandum ædem Iunoni Monetæ uouisse; & cùm Victor fuisset, Senatum ædem anno, post quàm vota erat, fieri iussisse, eamque in area collocasse, ubi anteà Mālij Capitolini domus fuerat; Alij in Auentino monte, alij in Capitolio, locatam volūt. Cicero lib. I. Diuin. scribit post maximam illam cladem à Senonibus Gallis factam, auditam vocem ex arce Iunonis fuisse, ex quo Iuno illa appellata moneta est, à monendo. Ouidi. in Fastis in arce eam fuisse tradit,

Arce quoque in summa Iunoni templa monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.

Plutarchus in Romulo scribit Tacium regem Sabinorum tenuisse eam partem urbis, vbi posteà fuit Monetæ templum. Seruabantur in æde monetæ libri lintei, in quibus Imperij Rom. facta conseruabantur.

AMPHITHEATRVM. quod capit loca octoginta septem millia. Rufus habet Amphitheatrum Flauij scilicet Vespasiani, ut explicat Victor, quod capit loca lxxvij. millia, aliàs lxxxvij. millia. Huius meminit Tranquillus in Vespasiano. Fecit, ait, amphitheatrum urbe media, vt destinasse compererat Augustum. Id postmodum Titus dedicauit idem Tranquillus, [c] amphitheatro, inquit, dedicato, thermisque iuxtà celeriter extructis, munus ēdidit apparatissimum. Idem refert Eutropius in Tito: Romæ, ait, amphitheatrum ædificauit, & quinque millia ferarum in dedicatione eius occidit, quod & Eusebius in Chronicis ab illo mutuatus recitat. Alio nomine vocatur arena, formam oualem habens, vndique lapideis sedibus circundata, in qua gladiatores inter se, & cum bestijs certabant. Aliud amphitheatrum fecit in alia vrbis regione, hortante Augusto, Statilius Taurus, vt auctor est Tranquillus. [d] Aliud in hac regione Titus extruxit, iuxta quod posuit Thermas, ut Tranquillus tradit, [e] de quo posset hic intelligi. Amphitheatrum nunc Colossum à Colosso qui ibi erat, appellari auctor est Pomponius Lætus de antiquitatibus vrbis.

LVDVM MATVTINVM, & DACICVM. Apud Rufum & Victorem legitur Ludus Magnus pro matutino, cuius duas inscriptiones recitat Panuinius. Magnus hic Ludus dictus est, ad differētiam aliorum, quos magnitudine superabat: Dacicus verò erat, in quo ex Dacia gladiatores exercebantur; sicut Gallicus, in quo Galli, de quo in superiori regione. Rufus & Victor hos duos ludos separant. Si legimus matutinum, intelligemus, in quo mane gladiatores exercebātur, aut quod fortè propè duæ maturæ idest matutini temporis templum hic ludus esset.

DOMVM BRYTTI. Rufus & Victor pro Brytti habent, domus Bryttiana, credo legendum Bruti, vel Brutiana; Græci enim librarij sæpè ponunt, u, pro y, vt ex lectione Pandectarum Florentinarum apparet: Quare huius descriptionis librarius Græcus fuisse vi detur. Cuius verò Bruti hæc domus extiterit, difficile est discernere, plures enim fuere.

PRÆSENTISSIMVM CHORAGIVM. Rufus & Victor legunt summū choragium, mox Prætura Præsentissima. Antiquam inscriptionem summi charagij Panuinius recitat, ita vt hæc lectio videatur probabilior. Vtrunque idem potest significare, & accipi pro præsentissimo, idest præstantissimo Choragium, inquit Festus, est instrumentum scenarum: sed hic non instrumenta sed ædificia demonstrantur; vnde capitur pro loco, in quo chori Comœdiarum & tragœdiarum exercebantur; choragus verò est, qui chorum ducit, & chorus etiam locum ipsum, vbi chori exercebantur, significat, vt ex Homero Suidas tradit xv. personæ, inquit, constituebant chorum in tragœdia, xxiiij. in comœdia. De choragio Apuleius in apologia, Plautus in captiuis & Persa. Tranquillus in Augusto. [f] Hic itaque locum significari puto, in quo Prætor in ludis choros agi iubebat, & ideo Prætoræ vocabatur. Vel præsentissima prætura locus posset appellari, vbi prætor iudicabat, præsentium enim est tribunal in quo milites iudicabantur in Nouella 22. in fine.

LACVM PASTORIS. De lacubus in prima regione dictum fuit. Hic autem factus fuit à pastore puto Iunio pastore, qui anno salutis 169. cum L. Æliano sub M. Antonino Cos. fuit: is fortè est, quem Plinius in epistolis se defendisse ad Tranquillum scribit. [g] Alius fuit Pastor Romanus pater Sisti primi Pontif. Maximi.

SCHOLA QVAESTORVM & CAPVLATORVM. ita & Victor, qui has scholas diuidit. Rufus pro capulatis habet Gallos. Scholæ, inquit Festus, dictæ sunt à σχολάζω. id est, à vacatione; quòd ceteris rebus omissis, vacare liberalibus studijs pueri debeant. Posteà ordines in palatio Principis scholæ sunt dictæ, quæ præpositos & tribunos habebant. [h] Sed hic schola pro loco accipitur, vbi

[a] In verbo.
[b] Lib. 1. Saturnal. cap. 15.
[c] Cap. 7.
[d] In Augusto cap. 29.
[e] In Tito ca. 7.
[f] Cap. 70.
[g] lib. 1. epist. 18.
[h] L. 1. C. de comi. & trib. scho. l. 1. C. de priuil. schol. L. 1. C. de anno. ciui.

vbi Quæstores & capulatores rationes olei tractabant, quod inter populum diuidebatur: Caius enim Iulius Cæsar, Africa deuicta, statuit inde Romam xx. myriades; id est cc. millia medimnorum Atticorum frumenti, & olei librarum myriades ccc idest, tricies centena millia, seu, vt vulgus vocat, tres milliones adueh. [a] Aliud etiam ex Tuscia & campania veniebat, vt suo loco est dictum. Olei verò admensores & distributores capulatores appellabantur, à capula, quod erat vas vtrinque ansatum, ad oleum in alia vasa transfundendum comparatum: & capulare est oleum capula in aliud vas transfundere: Cato de re rustica, [b] custos oleum frequenter capulet. Fraces quotidie eijciat, amurcam commutet; & qui hoc agit, capulator vocatur. idem Cato, [c] præmittit custodes, & capulatoris officia: Mox subijcit, continuò capulator, inquit, concha oleum quàm diligentissimè poterit, tollat, nec cesset. Colum. [d] quod primum, ait, oleum defluxerit, in rotundum labrum protinus capulator depleat, & in fictilia vasa huic vsui parata defundat. In hanc ergo scholam Quæstores & capulatores conueniebant, vbi erat oleum populo diuidendum: Hi dabant, illi rationem, id est, nomina accipientium, & quantitatem olei datam scribebant. Itaque aut vna horum schola fuit, aut si duæ erant, eas coniunctas fuisse oportet. Infrà in v. regione est vicus capulatorum.

a Plutarch. in C. Iulio Cæs.
b Cap. 67.
c Cap. 66.
d Lib. 12. cap. 50.

THERMAS TRAIANAS & TITIANAS. Hæ à Rufo & Victore separantur. Multa ædificia publica Traianum extruxisse Dion refert, inter quæ Thermæ fuerunt. De thermis Titi ita Tranquillus; [e] Amphitheatro dedicato, thermisque iuxtà celeriter extructis, munus edidit apparatissimum, largissimumque. Vnde Epigrammatarius poeta.

Hic vbi miramur velocia munera thermas.

e Cap. 7.

PORTICVM LIVIÆ. Tam Rufus quàm Victor tectius legunt, Liuiæ; addit Victor cum templo. Hanc porticũ nomine vxoris Augustus fecit. Tranquillus; [f] Quædam etiam, inquit, opera sub nomine alieno, nepotum scilicet, vxoris, sororisque fecit, vt porticum, basilicamque Liuij & Caij: item porticus Liuiæ & Octauiæ, theatrumque Marcelli. Hæc ille. Domum Ouidij Pollionis, qui seruos murænis comedendos obijciebat, in hanc porticum Augustus ab eo hæres factus conuertit, vt Dion scribit. Pollio, inquit, moriens domum suam Augusto, & eum locũ, cui Pausilipus nomen, quique est inter Neapolim & Puteolos, reliquit. Sed hanc domum Augustus, vt memoria nominis eius ex vrbe deleretur, funditus euertit, atque in eo loco porticum nomine Liuię ędificauit. Hanc porticum Strabo deambulationem appellat; amœnitatis enim & deambulandi gratia Romę fiebant, quandoque vt solem arcerent. Tacit. [g] loquẽs de incendio Romæ à Nerone excitato, porticus, inquit, amœnitati dicatę latius periere. Hę statuis marmoreis, imaginibusque exornabantur. Marcellus, [h] Hæredẽ, inquit, meũ uolo, ut in patria mea faciat porticum publicam, in qua poni uolo imagines argenteas, itẽ marmoreas. Porticum Liuiæ Plinius scribit [i] subdiuales ambulationes habuisse, ac uite 12. amphoras uini faciente inumbratam. Vna uitis, inquit, Romæ in Liuiæ porticibus subdiuales deambulationes umbrosis operculis opacat, eademque duodenis musti amphoris fœcunda.

f In Augusto cap. 29. 97.
g Lib. 50.
h In l. Seia aliàs l. Lucius §. 1. de aur. & arg. lega.
i Lib. 14. cap. 1.

CASTRA MISENATIVM. Notum est ex Tacito [k] Tranquillo [l] & Vegetio [m] Augustum duabus classibus mare mediterraneum tutatũ fuisse, altera in supero mari apud Rauennam locata, Altera infero apud Misenum, quam tuentes milites Misenates uocabantur. Hi castra Romæ habebant, classe hyeme autaliàs in portu quiescente, quæ castra Misenatium sunt dicta. Rufus scribit castra Misenatium II. Victor castra Misenatium uetera.

K Libr. 4. post prin.
l In Augusto c. 49.
m Lib. 4. c. 33.

VICOS XI. Rufus & Victor habent viij. Album. Fortunæ uicinæ, Anciportũ, Bussianum. Structorum. Asellum. Lanarium. Primigenium.

ÆDICVLAS xij. Tot erant ædiculæ, quot vici. Apud Rufum & Victorem sunt viij. quot apud eos & vici; quilibet enim vicus suã habebat ædiculam. Sunt autem ædiculæ Spei, Serapidis, Sangi, Fidoni, Mineruæ, Isidis, Veneris, Æsculapij. Vulcani.

MAGISTROS xlix. Legendum. Vicomagistri xlviij. ut legitur ferè in omnibus alijs regionibus; quilibet enim vicus viij. Vicomagistros habebat. Rufus & Victor xxiiij. ternos enim Vicomagistros pro singulis vicis ponunt.

CVRATORES ij. de quibus suprà dictum fuit.

INSVLAS. duo millia DCCLVII. Apud Rufum & victorẽ ijmillia DCCCVII.

DOMVS LX. Rufus & Victor elx.

HORREA xiiij. Rufus xix. Victor xxix.

BALNEA octogintà. idem Rufus. Victor. Balneæ priuatæ lxxv.

LACVS lxv. idem Victor. Rufus lacus xxv. sine nomine.

PISTRINA xvj. Rufus & Victor pistrina xxiij.

PEDES duodecim millia trecẽtos quinquaginta plus minus duobus milliarijs cũ dimidio. Rufus & Victor xij. ∞ cccel. & addũt quædam, quę hic omittuntur, vt caput suburrę, & quędam templa. Continet regio.

REGIO VIIII.

TEMPLVM PACIS. Inscribitur hęc regio, ab eo tanqnàm insigniori nomẽ habens.

bens. Hoc enim templú omniú magnificentissimum à Vespasiano conditum fuit. Tranquillus [a] in Vespasiano, Fecit, inquit, & noua opera, templum pacis foro proximum, diuique Claudij in Cælio monte cœptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone propè funditus destructú, Vespasiano vj. & Tito iij. Coss. id dedicatum fuisse Dion refert. Is fuit annus salutis 76. De hoc ita Plinius.[b] Nonne inter magnifica basilicá Pauli columnis è phrygibus mirabilem, forumque diui Augusti, templum pacis diui Vespasiani Imperatoris Augusti pulcherrima operú, quæ vnquàm? sæpiusque egregia eius ornamenta recenset. [c] Iosephus li. 7. de bello Iudaico. [d] post triumphos, inquit, Vespasianus paci templum ædificare decreuit: itaque mira celeritate, & quæ hominum cogitationem superat, effectum est. Magna diuitiarum largitate vsus insuper perfectis picturæ et statuarum operibus id exornauit: omnia nanque in illud fanum delata sunt, quorum visendorum studio per totú orbem, qui ante nos fuerunt, vagabantur. Hic reposuit, quæ Iudeorum fuerant instrumenta. Hęc ille vasa, & donaria templi Hierosolymitani, ibi reposita fuisse intelligit. Hoc templum ab ægrotis frequentatum fuisse Galenus in libro de pulsibus scribit. Herodianus [e] quoque id Commodo imperante, incêdio consumptum fuisse his uerbis tradit. Cùm exiguus terræmotus antecessisset, seu nocturni casu fulminis, siue igne aliquo in ipso terræmotu, uelut ex trito, totum de improuiso pacis templum consumptum incendio est: quód vnum opus cunctorum tota vrbe maximum fuit, atque pulcherrimum. Idem templum omnium opulentissimum, egregieque munitum, multoque ornatum auro & argento; Quippe vniuersi suas illic diuitias quasi in thesaurum congerebát. Adeoque per noctem debacchatus ignis multos ex opulentis egenos reddidit. Hæc ille. Id templum rursus exstructum tempore huius descriptionis extitisse uidetur, vel si adhuc solo æquatum erat, 4. regioni nomen dedit, quæ continet sequentia.

[a] cap. 9.
[b] lib. 36. c. 15.
[c] lib. 34. cap. 8. lib. 45. c. 10. lib. 36. c. 5. & cap. 7.
[d] cap. 14.
[e] lib. 1.

PORTICVM ABSIDATAM. Apsis est arcus, ita Diou appellat arcus quì triumphales Romæ visuntur, & duos in subalpinis, itaque interpretor hanc porticum Apsidatam fuisse, quę instar arcuum erecta res gestas alicuius Principis marmore sculptas exprimebat, Aliàs enim pro re memoranda non poneretur quòd fornicata esset hæc porticus, quales alias plures fuisse credendum est. Absidata uerò hic pro apsidata uocatur ut & apud Rufum & Victorem legitur, quod est idem. A quo uerò facta sit hæc porticus, difficile est inuenire.

AREAM VVLCANI. Apud Rufum legitur Vulcanale, apud Victorem legitur Ara Volcani cú Volcanali. Aliàs area Vulcani cum Vulcanali, vbi lotos à Romulo sata, in qua area sanguine per biduum pluit. Hęc Victor. Significat hanc aream seu campum Vulcanali seu templo Vulcani coniunctum fuisse. Id Romulus ex decima spoliorú hostibus adempta condidit. Plinius [f] loquens de loti arboris vetustate, altera lotus, inquit, in Vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de decumis, aquæua vrbi intelligitur, ut auctor est Massurius. Radices eius in forum vsque Cæsaris per stationes municipiorum penetrát. Hęc ille. est autem Lotus prægrádis arbor dulcem & gratum fructum ferens cerasis similem, & aduenis patriæ obliuionem inducens. Quare Homerus [g] Vlyssis socios, cùm eum degustassent, vix ex Africa abduci potuisse cecinit. Romulú capta Cameria inde quadriugum ęreú currum in Vulcani templum transtulisse, ibique sui statuam victoria coronatam locasse. Dionysius [h] & Plutarchus [i] scribunt, ac demum ipsum in eodem templo extinctum. Liuius lib. ix. auctor est Cn. Flauium Appij Coeci scribam post publicatos fastos ædem Concordiæ in area Vulcani fecisse.

[f] lib. 16. ca. ult.
[g] in 3. Odyssę.
[h] lib. 2. antiquitat. Roma.
[i] In Romulo.

AVREVM BVCINVM. Rufus habet Bucena. Victor Bucina aurea, aliàs Bucinum aureum. Plinius lib. 9. cap. 36. Bucinum, inquit, est minor concha, ad similitudinem eius buccini, quo sonus editur, sed de quo intelligatur, ambigitur. ingentis magnitudinis, uel concham, uel tubam fuisse oportet, in loco à quo non facile posset dimoueri.

APOLLINEM SANDALIARIVM. à Vico Sandalario, ubi sandalia uendebantur, hic Apollo est denominatus, ad differentiam alterius Apollinis palatini nuncupati, cui in palatino monte Augustus templum dicauerat ut auctor est Tranquillus [k]: Statuam etiam Apollinis ex Sicilia Romam transuehi Tiberius iussit, quam in noui templi bibliotheca posuit. [l] Hic non templum, sed eius statuam significari puto. Vici Sandaliarij Romæ hæc inscriptio legitur.

GERMANICO CÆSARE C.
FONTEIO CAPITONE COS.
K. IAN. STATAE FORTVNAE
AVG. SACR. SEX. FONTEIVS
Ↄ L. TROPHIMVS GN. POM-
PEIVS GN. F. NICEPHOR.
MAG. [m] VICI SANDALIARI
REG. IIII. ANN. XVI. I. D. D.

Huius vici etiam Gellius meminit. [n] In sandalario, inquit, fortè apud librarios fuimus. est autem Sandalium genus calcei.

[k] in Augusto cap. 29. & 31.
[l] Tranquill. in Tiberio ca. 74.
[m] Magister.
[n] lib. 18. c. 4.

TELLVRIS TEMPLVM. Tellus Rhea, Ops, Cybeleque, & alijs nominibus est cognominata, plura de ea D. Augustinus de ciuitate Dei [o] ex Varronis libro de dijs selectis, & ipsius sacerdotibus Gallis adducit. Hoc fanum ędificatum à populo Rom. in area euersæ domus Sp. Cassij, qui suspectus fuerat

[o] lib. 7. cap. 23. & seqq.

regnum

regnum affectasse; Dionysius lib. 8. Valerius lib.6.cap.3. de seueritate Senatus, inquit, populusque Roma. non contentus, Sp. Cassium capitali supplicio afficere, interempto domú superiecit, in solo autem ędem Telluris fecit et idem L. Florus & Cicero pro domo, & in Philippicis ait, in ea armamentarium fuisse; quo popolus armabatur. Addit Plinius [a] Sp. Cassium, qui regnum affectauerat, statuam apud ędem tellucis sibi posuisse, & ipsam à Censoribus conflatam.

a lib.34. c.6.

HORREA CHARTARIA. Apud Rufum legitur testaria, apud Victorem cantharię, uel Testarię, aliàs Testaria. Credo retinendum Chartaria, in quibus charta conseruabatur, vt alia in alijs horreis. Testaria enim uel cantharia ad rem vix faciunt.

TIGILLVM SORORIVM. Nota est ex Dionysio [b] & Liuio [c] historia Horatiorum & Curiatiorũ, qui tergemini fratres, hi pro Albanorum, illi pro Romanorũ imperio vtrinque certarunt, & cùm vnus eá Horatijs fratribus superstes Curiatios occidisset, ac capenam portam ingressus sororem Curiauj sponsi mortem deflentem vidisset, & eam interfecit. Quare parricidij reus factus à populo ob recentem Victoriam est absolutus, sed quibusdam sacrificijs est expiatus, inter alia sub iugium est missus, quod sororium tigillum appellarunt. Est autem, inquit Dionysius, mos Romanis, quoties hostes traditis armis deditionem faciunt, duo tigna recta humi desigere, bisque tertium transuersum superimponere, & sub eo captiuos transmittere, mòxque dimittere liberos. Hoc ipsi iugum uocant, quod tum expiatores inter piamina pòstmodum adhibuerunt iuueni. Locum, vbi id factum est, omnes Romani sacrum existimant. Est autem in angiportu, qui à Carinis ducit ad Vicũ Cyprium, vbi & aræ maneut tum positę, & lignũ super eas transuersum infixum duobus inter se aduersis parietibus; quod capiti exeuntium imminet, vocaturque à Romanis Tigillum sororium; Eo loco huius casus monumentum pop. Rom. annuis honorat sacrificijs. Hæc ille. Addit Liuius id iugum hodie quoque semper refectum manet, sororiumque tigillum vocatur.

b lib. 3.
c lib. 1.

COLOSSVM Altum pedes centum duos semis. Habet in capite radia numero septem, singula pedum viginti duorum semis. idem Victor, qui appellat radios, non radia. Colossum Neronis intelligit, à Zenodoro factum, de quo ita Plinius. [d] verum omnem amplitodinem generis statuarum vicit ętate nostra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Auernis per annos x. pedum cccc. immani precio. Is postquàm satis ibi artem approbauerat, Romam accitus est à Nerone, vbi destinatum illius Principis Colossum fecit, centum decem pedum longitudine, qui dicatus solis venerationi, est damnatus sceleribus illius Principis. Mirabantur in officina non modo ex argilla similitudinem insignem, vel rium & de paruis admodum surculis, quod primum operis instar fuit. Ea statua indicauit interijsse fundendi æris scientiam, cum & Nero largiri aurum, argentumque paratus esset; & Zenodorus scientia fingendi, cælandique nulli veterum postponeretur. Hactenus Plinius. Hunc posteà Vespasianus erexit, cùm templum pacis condidisset. Dion. [e] Vespasiano vi. inquit, & Tito iiij. Coss. templum pacis dedicatum est, & Colossus sacra uia collocatus, quem ferunt fuisse altum pedes centum. Huic imago Neronis erat, uel Titi, ut ab alijs traditum est. Huius Colossi caput Commodus posteà deposuit, quod erat Neronis, & suum imposuit, & titulum more solito subscripsit, inquit Lampridius. Id hodie in porticu conseruatorũ esse fertur. A Coleto primo eius auctore Colossum dictũ Festus putat. De Colossis latè Plinius lib. 34. Virgil. [f] fingit regem Latinum xij. radios in capite gestasse tãquàm solis nepotem.

d lib.34.c.7.

e in Vespasiano.

f in 12. Aeneid.

Ingenti mole Latinus

Quadriugo inuehitur curru, cui tẽpora circũ
Aurati bis sex radij fulgentia cingunt.

METAM SVDANTEM. Ad hũc locum tubis & tibijs canere discebant, ut uidetur uelle Seneca in Epistolis ad Lucillum. Essedas, inquit, transcurrẽtes porro & fabrum inquilinum, & ferrarium vicinum, aut hunc, qui ad metam sudantem tubas experitur & tibias, neque cantat sed exclamat. Hanc metam lateritiam fuisse Marlianus scribit, in cuius vertice Iouis simulachrum fuit. ex ea aquæ emanasse feruntur, unde populus sitim extingueret, & ob id sudans, inquit, est appellata. est autem meta lapis coni imagine quadam prominens. & Plinius vmbram terrę similem esse dicit metæ & turbini inuerso. Triangularem fuisse Gellius significat, [g] cùm scribit, metæ trianguli, quam pyramidem appellant.

g lib. noct. Attic. cap. 20.

TEMPLVM ROMÆ & VENERIS. Rufus habet Templum urbis Romæ & Augusti. Victor Templum vrbis Romæ, à quo vtorque templum Veneris separat, Rufo aduersatur. Tranquillus, [h] ita de Augusto scribens, Templa quamuis sciret etiam proconsulibus decerni solere, in nulla tamen prouincia, nisi communi suo Romæque nomine recepit. Nam in urbe quidem pertinacissimè abstinuit hoc honore: Ex quibus uerbis in prouincijs tantùm, & non in urbe templum Romę Augustoque commune fuisse apparet. Ipsi defuncto templum & cælestes religiones decretas Tacitus, [i] & alij referunt. Venerem verò hanc Cluacinam esse Panuinus scribit, quod falsum arbitror, quia Cluacina eadem Murtius uel Myrtea dicebatur, ut Plinius [k] testatur, quam apud Circum Maximum fuisse

h in Augusto c. 52.

i lib. 1.

K lib. 15. cap. 5.

auctor

a de loco.

auctor est Tertullianus de spectaculis.[a] Liuius quoque scribit Q. Fabium Gurgitem Cos. filium ex multa foeminarum stupri damnatarũ ædem Veneris prope circum fecisse. Veneri genitrici à C. Iulio Cæsare in foro, quod dedicauerat, positum fuisse Dion lib. 47. Plutarchus, Appianus,[b] & Plinius memorant: Plinius,[c] & Plutarchus[d] scribunt altero. Pompeij Consulatu templum Veneri uictrici dicatum fuisse, sed de quo hic intelligatur, ambigo.

b lib. 35. cap. 4. & 12.
c lib. 8. cap. 7.
d in Pompeio.

AEDEM IOVIS STATORIS.

e lib. 2.

Hæc à Romulo est consecrata. Dionysius,[e] consecrauit, inquit, Romulus Ioui Statori apud portam Mugoniam ducentem è uia sacra in palatium; quòd exercitum ipsius fugientem Deus post preces stare fecisset, & uti uiribus, idé Liuius in primo Cicero in oratione prius quàm iret in exilium; Te, inquit, Iuppiter stator, quem uerè huius Imperij statorem maiores nostri nominauerunt, cuius in templo hostilem impetum Catilinæ repuli à muris, cuius templum à Romulo, victis Sabinis, in palatij radice cum victoria est collocatum; oro atque obsecro ferre opem pariter Reipub. cunctæque ciuitati, meisque fortunis. Verùm D. Hieronymus, & D. Augustinus in 3. de ciuitate Dei, à stando, quòd rectus stet, Iouem statorem dictum putant. At Seneca. lib. 4. de beneficijs aliam reddit causam. Non quemadmodum, inquit, historici tradiderunt, ex eo, quòd post uotum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quòd stant beneficio eius omnia, stator stabilitorque est. In nũmis Antonini Pij & Gordiani à tergo imago stans nuda, & dextra hasta pura, sinistra fulmẽ tenet cũ hac inscriptione IOVI STATORI.

VIAM SACRAM. Hanc, ait Festus, quidam ita appellatam esse existimant, quòd in ea foedus ictum sit inter Romanos & Tatium Sabinorum regem, quidam, quòd en itinere utantur Sacerdotes Edulium sacrorum perficiendorum causa. Itaque ne eatenus quidem, ut vulgus opinatur, sacra appellanda est à regia ad domum regis sacrificuli, sed etiam à regis domo ad Sacellum Seneniæ, & rursus à regia usque in arcem. Nec appellari debere ait Verrius, sed disiunctè ut ceteras uias, Flaminiam, Appiam, Latinam, ut ne Nouamuiam quidem, sed Nouam uiam. Hæc Festus. Itaq; à Seneniæ Sacello ducebat in arcem. Alij uolunt sacram uiam appellatam, quia sacra quotquot mensibus illac in arcem ferebantur, perque eam augures ex arce profecti inaugurare solebant.[f] Erat & Athenis sacra uia, in qua Eleusinæ sacra agebantur.

f Cœli. Rhodigin. lib. 12. c. 22. lectio. antiquar.

BASILICAM CONSTANTINIANAM, à Constantino ædificatam. Eadem Basilica Saluatoris est dicta, ubi in argẽteo fastigio in sella quinque pedum sedebat pẽsans libras 120. erant ibi & xij. Apostoli quinorum pedũ, pẽsantes libras 90. cum coronis ex argento purissimo pensantibus lib. 140. & Angeli 4. ex argento quinorum pedum pensantes singuli lib. 115. cum gemmis Alabandensi. Huius tiginti ipsum pensabat lib. 2. & 25. ut ex Actis S. Syluestri recitat Cæsar Baro. in annalibus an. 324. Alij non de templo sed basilica Roma. intelligunt. Erat basilicæ, ædificium testudinatum, alijs columnis suffultum, qualia hodie templa fiunt, quæ inde basilicæ appellantur. eam Virgilius.[g] describit.

g in 7. æneid.

Templũ augustũ ingens, centũ sublime columnis
Vrbe fuit summa Laurentis regia pici.
Hic sceptra accipere, primorq; attollere fasces
Regibus omen erat. Latini regiam vocant. Romæ ideo ea causas exercere, legatos audire, & negocia publica tractare solebant, circum etiã tabernas habebat, in quibus vel argentea vasa, vel vestes, aliaque uenalia erant.[h] Auctor est Asconius Catonem, & Flaccum Censores empta à Memmio domo, primos in foro basilicam fabricasse. Inter alias, quæ hic x. numerantur, Constantinus & ipse suam basilicam condidit. Alij basilicas xxj. Romæ ponunt. De basilicis alibi latius differui.

h Vitruui. lib. 5. cap. 1.

TEMPLVM FAVSTINAE Vxoris M. Antonini philosophi. Capitolinus,[i] Petijt, inquit, à Senatu, ut honores Faustinæ, ædemque decernerent. & paulò post. Diuam etiam Faustinam à Senatu appellatam gratulatus est. Fecit & coloniã vicum, in quo obijt Faustina, & ædem illi extruxit, cuius nomen Caracalla abrogauit. Spartianus,[k] Antoninus, inquit, inter Deos relatus est. Habet templum, habet salios, habet sodales Antoninianos, qui Faustinæ templum, & diuale nomen eripuit. Huius, quæ adhuc extant, cum hac inscriptione creduntur esse columna. Diuo Antonino & D. Faustinæ ex S. C. Dion seu Xiphilinus nihil de hoc templo dicit.

i In Marco.
k in Antonino Caracalla.

BASILICAM PAVLI. L. Paulum Æmilium intelligit, quem cum C. Claudio Marcello, ut Cæsari aduersarentur, Cos. Pompeius fecit: At ille, inquit Appianus,[l] mille & quingentia talentis Paulum beneuolum sibi reddidit, ut neque pro ipso quicquàm ageret, nec contra moliretur. Paulus basilicam uasde inclytam suo nomine ex pecunijs huiusmodi publicè constituit. Hactenus Appianus. Cicero ad Atticum de hac basilica, dum ædificaretur, ita scripsit, Paulus in medio foro basilicam iam penè rexuit illis ijsdem antiquis columnis, illam autem, quam locauit, facit magnificentissimam. Quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil gloriosius. Hanc basilicam Plinius[m] extollit. Nonne, inquit, inter magnifica basilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forumque D. Augusti pulcherrima operum, quæ vnquàm?

l Lib. 2. de bellis ciuilib.
m lib. 36. c. 15.

FORVM TRANSITORIVM.

Hoc

Hoc forum à Domitiano factum in Chronicis Eusebius memorat. Tranquillus, [a] excitauit & forum, inquit, quod nunc Neruæ uocatur. In hoc foro statuas D. Principibus Alexander Imp. erexit. Lampridius, statuas, inquit, Colossas uel pedestres nudas, uel equestres D. Imperatoribus in foro D. Neruæ, quod transitorium dicitur, locauit, omnibus cum titulis, & Columnis æreis, quæ gestorum ordinem continerent exemplo Augusti, qui summorū uirorum statuas in foro suo è marmore collocauit additis gestis. Hæc ille Transitorium autem quidam dictum putant, quòd per illud in forum magnum Augusti & Cæsaris iretur: Sed ego interpretor humile & inornatum, ut in Nerone Tranquillus accipit. [b] Domum, inquit, à palatio exquilias usq; fecit, quam transitoriam, mox restitutam auream nominauit. Capitur enim pro translatitio. Rufus habet Forum transitorium cum templo D. Neruæ.

a In Domitiano cap. 5.

b Cap. 30.

SVBVRRAM. Vicus erat prius Sucusanus dictus, à statiuo præsidio ibi locato, quòd solitum sit succurrere Exquilijs, Gabinis eam partem urbis infestantibus, vt ex Verrio Festus tradit. Inde quarta vrbis regio sub Seruio Tullo rege subnrra appellabatur, ut auctores sunt Dionysius, [c] & Plinius. [d] In hoc uico meretricis diuersoria habebant. Martialis.

c Lib. 4. antiq. Rom.

d Lib. 18. cap. 3.

Famæ non nimium bonæ puellam
Quales in media sedent suburra
Vendebat modo præco Gellianus.

BALNEVM DAPHNIDIS. Vix est, ut hoc nomen proprium credatur, Romanis nobilibus insolitum. Fortè à proximo Laureto; uel fructibus lauri, qui daphnides dicuntur, hoc balneum nomen accepit.

VICI OCTO. scilicet, sceleratus, Eros, Veneris, Apollinis, Trium uiarum. Ancipottus minor, Fortunatus minor, Sandalarius, ut apud Rufum.

AEDICVLAE OCTO. quor & uici, scilicet Musarum, Spei, Mercurij, Iuuentutis, Lucinæ, Valerianæ, Iunonis, Lucinæ Matortij, Isidis.

VICOMAGISTRI xlviij. Apud Rufum & Victorem xxxij. Sed in hac descriptione singulis ferè uicis seni dantur Vicomagistri, & ideo rectius scribitur xlviij.

CVRATORES ij. ut in omnibus regionibus.

INSVLAE ij. millia septingentæ quinquaginta septem. Vnam amplius Rufus & Victor addunt.

DOMVS octoginta octo. Rufus & Victor exxxix.

HORREA decem, & octo. concordāt, & alij.

BALNEA lxxv. Addunt Rufus & Victor, balneæ priuatæ, & rectè, publicæ enim thermæ uocantur.

LACVS lxxviij.

PISTRINA xij. Victor xiiij. Rufus xxiij. Alia quædam addunt Rufus & Victor, quæ in nostra descriptione omittuntur. Regio CONTINET PEDES tredecim millia. excedit duo milliaria cum dimidio. Rufus habet. Regio in circuitu continet pedes xviij. millia, qui numerus excedit tria milliaria cum dimidio.

REGIO V. ESQVILIAE.

ESQVILINVS & Riminalis colles iusta magnitudine oppidi intra urbem à Ser. Tullo rege additi, ut in quarto auctor est Dionysius, & Liuius in primo hanc regionem tenent. & ideo post Rufum, Victor ita inscribit. Regio V. Exquilina cum turri & colle Riminali. Dictæ sunt exquiliæ ab excubijs à Tullo, qui ibi habitauit, & in loco factis, vt Ouidius significare uidetur. [e]

e In primo. Fastorum.

Excubias vbi rex Romanus agebat,
Qui nunc exquilias nomine collis habet.

Et ideo per, x, esset scribenda hæc dictio. Alij ab excolendo deducunt, quòd hic collis anteà neglectus à Tullo fuerit excultus. Exquiliæ, inquit Pomponius lętus, incipiunt à templo S. Petri ad uincula, & portenduntur usque ad ecclesiam S. Crucis; inde ad Thermas Diocletiani, & circumeundo includit S. Mariam Maiorem, & S. Praxedem usque ad S. Petrū ad uincula. circuitus est quatuor millium passuum, ut vult Merula lib. primo. Continet hæc Regio

LACVM PROMETHEI. ita hūc lacum appellatum puto ob statuam Promethei ibi positam.

MACELLVM LIVIANI. A Liuia uxore Augusti fabricatum. Apud hoc postea Liberius Papa ædem B. Mariæ ad niues ædificauit. [f]

f In lib. de Ro. Pōt. in Liberio.

NYMPHAEVM D. Alexandri. Nymphæa erant ampla ædificia, in quibus nuptias celebrabant, qui ædes ad hoc idoneas non habebant, ut Zonaras in Leone magno interpretatur; sed alij pro lauacro accipiunt, ut Suidas, qui aquam ex foro in νύμφαια λουτρά deriuatam fuisse scribit, sed propriè lauandis mulieribus addictum fuisse Cœlius Rhodiginus putauit. Theodosius Cyro PP. committit, ut ipse arbitretur, quantum aquæ thermis, quantum nymphæis sit indulgendum. [g] Lampridius scribit Alexandrum balnea omnibus regionibus addidisse, quæ fortè non habebant: Nam hodie quoque, inquit, multa dicuntur Alexandri. Sub balneis credo comprehendi, & nymphæa.

g In l. si quis. C. de aquaduc.

COHORTES DVAS VIGILVM. Rufus, & Victor habent stationem cohortiū vij. Vigilum. Puto legendum duas, quia in viij. regione statuuntur aliæ vj. & in ultima viij. & esset nimis magnus numerus cohortium cùm ab initio non fuerint nisi xiiij.

Eas tamen tenues fuisse existimo.

HERCVLEM SYLLANVM. Herculis statuam à Cornelio Sylla ex responso Euboico, vt ferunt, hoc in loco erectam.

HORTOS PALLANTIANOS. Pallas potentissimus libertorum Claudij Imperatoris omnium opulentissimus euasit. Auctor fuit Claudiani Sen. Consf. vt libera mulier, quæ alterius seruo se coniunxisset, illi seruiret, [a] ob quod illi inquit Tacitus, [b] prætoria insignia, & cêties quinquagies sestertium censuit designatus Consul Barea Soranus. Additum à Scipione Cornelio grates publicè agendas, quòd regibus Arcadiæ ortus veterrimam nobilitatem vsui publico postponeret, seque inter ministros principis haberi vellet. Asseuerauit Claudius contentum honore Pallantem inter priorem paupertatem subsistere. Et fixum est ære publico Senatusconsultum, quo libertinus sestertij ter millies possessor antiquæ parsimoniæ laudibus cumulabatur. Hæc Tacitus. efficit summa tres milliones auri, quos tenebat pallas. Erant autem centum quinquaginta millia aureorum illius temporis ipsi decreta à Senatu, quorum 48. libram efficiebant; vnde immensas opes quæsiuit. Plinius, [c] Multos, inquit, cognouimus seruitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudij principatu, Pallantem, Callistum, & Narcissum. Demum Nero Pallantem veneno sustulit, vt eius diuitijs potiretur. Tacitus, [d] libertorum, inquit, potentissimos veneno interfecisse creditum est. Doriphorum quasi aduersaretur nuptijs Poppeæ. Pallantem, quòd immensam pecuniã longa senecta detineret. Id significat & Tranquillus de Nerone loquens, [e] libertos diuites olim adoptionis, mox & dominationis suæ fautores veneno partim cibis, partim potionibus indito intercepit. Inter alia verò Pallas hortos sibi in hac regione comparauerat Pallantianos vocatos. Humatus fuit in via Tiburtina intra primum ab vrbe lapidem. Plinius iunior, [f] est, inquit, uia Tiburtina intra primum lapidem, monumẽtum Pallantis ità inscriptum. Huic Senatus ob fidem, pietatemque erga patronos, ornamenta prætoria decreuit, & sestertium centies quinquagies; cuius honore contentus fuit, quia scilicet decretam pecuniam non accepit. partem præfati Senat. Consf. Plinius alibi recitat. [g]

a C. de Claudia. Senat. Consf. tol. §. vlt. Institu. de success. subla.

b lib. 12.

c lib. 33. c. 10.

d lib. 14. in fin.

e Cap. 35.

f Lib. 7. epist. 29

g lib. 9. epist. 6.

AMPHITEATRVM CASTRENSE. Plura à diuersis facta fuere amphitheatra; id fortè fuit, quod inchoatum à Caligula iuxta Septa Tranquillus scribit. septa castra intelligens, unde Castrense dici potuit: septa tamen propriè tabulata uocabantur, quibus septus erat campus Martius. Potuit etiam id esse amphitheatrum, quod hortante Augusto, Statilius Taurus exstruxit. [h]

h Tranquill. in Augusto ca. 29.

CAMPVM VIMINALEM sub aggere. Addit Panuinius, in quo erat ædicula Fontinæ paruæ. Viminalis collis & Porta, ait Festus, appellabantur, quòd ibi uiminum sylua fuisse uideatur, ubi est & ara Ioui Viminio consecrata. Idem & Varro. Aggerem, opinor, intelligit à Tarquinio superbo factum, de quo ita Plinius: [i] Vrbs claudit ur ab oriente aggere Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Namque eum muris æquauit, qua maximè patebat aditu plano. is adhuc cernitur.

i lib. 3. c. 5.

MINERVAM MEDICAM. Hygeia ab Atheniensibus Minerua colebatur: De Medica nihil comperi, cuius simulacrũ in hac regione situm erat. Fortè à veste seticea idest peplo, quo erat induta, Medica est uocata; uestem enim sericeam medicam dictã Cœlius Rhodiginus affirmat. [k]

K ca. 10. lib. 16. lectio. antiq.

ISIDEM PATRICIAM De Iside suprà in iij. regione est dictum. Hæc Patricia dicta, uel quòd præcipuè à patribus coleretur, vel, quod uerius puto, quia propè vicum patritium erat, de quo ita Martialis.

Sed domus in vico Lelia patricio.

Is erat in Exquilijs, ubi patritios Ser. Tullus habitare iussit.

VICI XV. scilicet Sucusanus. Vrsi pileati. Mineruæ. Vstrinus. Palloris. Seius. Siluani. Capulatorum. Tragœdus. Vnguentarius. Paullinus. Pastores. Cattcarius. Veneris Placidæ. Iunonis.

AEDICVLAE quoq; xv. quot erãt uici. videlicet Seiæ, Veneris Placidæ. Castoris, Palloris. Siluani. Apollinis. Cloacinę. Herculis. Mercurij. Martis. Lunæ. Serapidis. Vestæ. Cereris. Proserpinæ. Harũ plures uicis nomẽ dederũt.

VICOMAGISTRI quadraginta octo, ut in alijs regionibus. Rufus, & Victor habẽt lx. scilicet quattuor Vicomagistros ꝑ uico.

CVRATORES duo.

INSVLAE tria millia octingentæ quinquaginta. idẽ Rufus & Victor iij. CIƆ. dcccl.

DOMVS clxxx. ut & Victor. Rufus clxx. inter has erat domus Galli, Aquilij Iurecon. in colle Riminali, quam omnium consensu ea ætate pulcherrimam fuisse Plinius memorat. lib. 17. c. 1.

HORREA xxiij. ita & Victor. Rufus xxvij. uel, vt alij. C.

BALNEA lxxv. scilicet priuatę, ut apud Rufum & Victorem.

LACVS lxxiij. Rufus lxxix. Victor clxxix.

PISTRINA xv. Rufus xxxij. Victor xxij.

Continet PEDES quindecim millia DC. plus tribus milliarijs cum dimidio. Rufus & Victor legunt. Regio in ambitu continet pedes xv. milia DCCCCL. esset plus minus quattuor milliarijs. ijdem alia addunt, templa, lucos, cãpos, & huiusmodi, quæ hic omittuntur. Regio.

REGIO VI. ALTA SEMITA.

ALTA SEMITA nuncupata est hæc regio à semita, quæ altè dorsum Quirinalẽ montis

montis ascendebat inquit Pomponius Lętus, est appellata.continet autem.

TEMPLVM SALVTIS & SERAPIS. Saluti templum C. Iunius Bubulcus in bello aduersus Samnites uouit. Censor in colle Quirinali, ait Victor, faciendam locauit, Dictator dedicauit, ut Liuius lib. 9. tradit. Ab huius ædis uicinitate Salutaris porta nomen Romæ habuit. Rufus & Victor ædem Salutis à Serapi separant, de qua suprà latius in iij. regione est dictum.

TEMPLVM FLORAE. Apud Victorem additur & Circus. Floralia. Lactantius [a] de hac ita scribit. Flora cùm magnas opes ex arte meretricia quæsiuisset, populum Romanum scripsit heredem, certamq; pecuniam reliquit, cuius ex annuo fœnore suus natalis dies celebraretur editione ludorum, quos appellãt Floralia; quod quia Senatui flagitiosum uidebatur, ab ipso nomine argumentum sumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur. Deam finxerunt esse, quæ floribus præesset, eamque oportere placari, ut fruges cum arboribus aut uitibus beneprosperęque florescerent, eũ colorem secutus in Fastis poeta nõ ignobilem tryumphũ narrauit, quæ Chloris vocitata, eamque zephiro nuptam, quasi dotis loco id accepisse muneris à marito, ut haberet omnium florum potestatem. Hæc Lactantius. Flore templum Lucius & Marcus Publicij Ædiles constituerunt, quod uetustate consumptum Augustus instaurauit, Tiberiusque dedicauit, de quo loquens Tacitus lib. 2. ita scribit. iisdem temporibus Deum ædes uetusta te aut igne abolitas, cœptasque ab Augusto dedicauit, Libero, Liberæque, & Cereri iuxta Circum maximum, quas Aulus posthumius Dictator vouerat: eodemq; in loco ædem Floræ ab Lucio & Marco Publicijs Ædilibus Cõstitutam. Hæc ille. Floræ iiij. kal. Maias ludos Floralia dictos celebrabant. in quibus omnes nequitiæ cum nudis mulieribus peragebantur. Hos M. Portio Catone spectante, populus erubuit postulare, ut mimæ nudarentur, quod cùm ex Fauonio amicissimo vnà sedente cognouisset, è theatro discessit, ne præsentia sua spectaculum impediret, vt Valerius refert. [b] Scribit Porphyriõ Ædiles in Floralibus cicer & fabam spargere solitos. De obscœnitate horum Ludorum D. Augustinus. [c] & Ouidius in Fastis. [d] & Lactantius in 1. Addit Victor hic, Circum fuisse qui fuit Caij & Neronis tertiumq; habebat obeliscum, ut Plinius narrat. [e] erãt autem Romæ tres Circi: hic, de quo loquimur, Flaminius in ix. regione & Maximus in xi. vbi de Circis dicetur.

a Lib. 1. diuin. inst. c. 20.

b Lib. 2. c. 5.

c Lib. 2. de ciuitate Dei cap. 26.

d Lib. 4.

e lib. 34. c. 11.

CAPITOLIVM ANTIQVVM. In Capitolio à Tarquinio Prisco templum Ioui est inchoatum, & à Superbo perfectum, ut Dionysius, Liuius, Plutarchusque referunt: Capitolium, inquit Varro, est dictum, quòd hic dum fundamenta foderentur ædis Iouis, caput hominis inuentum dicitur. Hic mons antè Tarpeius dictus, à uirgine Vestali Tarpeia, quæ ibi à Sabinis necata armis, & sepulta. Hæc Varro. Antea uerò Saturnius vocabatur, vt lib. 1. Dionysius memorat. Quòd autem ibi caput inuentum, eam arcem Imperij rerumque caput fore interpretatum est. A tuo bius caput illud Toli Vulcentomi fuisse scribit. [f] qui à Germani seruulo occisus, ibi sepultus fuit. In eo colle lucus asyli, & Tarpeia rupes erat, ad quam centum gradibus ascendebatur: & Aureum Virgilius appellat. [h]

Hinc ad Tarpeiam sedem & capitolia ducit
Aurea nunc, olim syluestrib. horrida dumis.

Ter flagrauit, primùm bello ciuili, Scipione & C. Norbano Coss. Sylla restituit, & Luctatius Catulus dedicauit; iterum arsit, Vitellianis contra Sabinum Vespasiani Imp. fratrem pugnantibus, vt lib. 19. auctores sunt Tacitus, & Plinius, [i] & Tranquillus. [k] Tertio Vespasiano extincto, quod à Domitiano instauratum fuit. Sed hoc puto esse Capitolium infra in 8. regione situm, quod vnum erat ex vij. spectaculis Vrbis.

Antiquum uerò hoc Capitolium uocatur ad differentiam alterius, quia ait Pomponius Lætus, hic etiam fuit templum Iouis, quod templo Capitolino erat antiquius, & erat pars collis Quirinalis. Victor hoc omittit. Rufus uetus appellat. Varro [l] probat uetus appellari, quòd ibi sacellum Iouis, Iunonis, Mineruæ; & id antiquius, æde, quæ in Capitolio est facta. Tertullianus [m] omnium Deorum templũ fuisse asserit: Capitolium, inquit, omnium dæmonum templum est, in eoque iura ciuilia, & artes liberales docebantur. [n]

STATVAM MAMVRII PLVMBEAM. Mamurius fuit faber insignis, qui Numæ Pompilio II. Romanorum Regi ancilia fabricauit illi simillima, quod è cœlo delapsum ferebant, ne agnitum furto auferri posset, ut in 2. Romanar. antiquitatum Dionysius & Liuius memorant. Ouidius lib. 3. Fastorum.

Mamurius morum formaque exactior, artis
Difficile est vlli dicere; clausit opus.

Et Propertius. [o] In actis D. Susannæ recitatis à Cæsare Baronio in annalibus anno 295. fit mentio uici Mamurij. Facta, inquit, hæc sunt in vj. regione apud uicum Mamuri ante forum Sallustij. Mamurio eximio artifici ob memoriam plumbea statua erecta fuit, quæ uico nomen dedit.

ÆDEM QVIRINI. Tatius Sabino rum rex à Romulo in Vrbẽ receptus Capitolium, & Quirinalem collem occupauit, ait Dionysius lib. 1. Soli, Lunæ, Saturno, & Quirino, alijsque dijs templa condidit; Quirinum autem alij Martem esse voluere, is cùm sæuit, Gradiuus, cùm tranquillus est, Quirinus dicitur,

f Lib. 6.

g Dion lib. 43.

h In 8.

i Lib. 53. ca. 13. & lib. 34. cap. 7.

K In Vitellio.

l Lib. 4. de lingua Latina.

m De spectaculis.

n L. vlt. C. Th. de stud. liberal. vrb. Romæ & Constant.

o Lib. 4. eglo. 2.

[a] In primo Aeneid. in carmine Remo cū fratre Quirinus.

citur, vt ait Seruius. [a] vnde, inquit, duo habet templa, vnum in vrbe, quod Quirini est, aliud extra vrbem in Appia via, prope portam, quasi bellatoris & Gradiui; Alij volunt Romulū à quiri, idest, hasta, quam gestabat, dictū, alij à Curibus, idest Sabinis, quos domuit. Is extinctus, postquam Proculus asseruit se illum in Cælum euntem vidisse, Deus putatus est: Liuius in primo exstruxit & Augustus ędē Quirino lxxvj. columnis ornatā, vt refert Djon; [b] de qua hic potest intelligi, id Dorica structura fuisse Vitruuius scribit.

[b] Lib. 54.

MALVM PVNICVM. Non arborem, sed pomum significat, ex ære aut marmore, vt puto effictum, ad quod (subdit Victor) Domitianus D. D. idest, domum dedicauit. Templum Mineruæ Flauianæ, aliàs templum gentis Flauiæ, & erat domus, in qua ipse natus fuerat; Tranquillus, [c] Domitianus, inquit, natus est ix. Kal. Nouembris, patre Cos. designato, inituroque mense Septembri honorem, regione vrbis vj. ad malum punicum domo, quā posteà in templum gentis Flauiæ conuertit. Hic ergò erat Vicus, Ad malum punicum dictus: Alij uolunt ab arbore mali punici, quæ il lic speciosa succreuerat, nomen habuisse.

[c] In Domitiano cap. 1.

HORTOS SALLVSTIANOS. A C. Crispo Sallustio historiatum scriptore bi comparati exculùque esse creduntur, qui cùm uniuersum ferè patrimonium profudisset, ac domum paternam uendidisset, ut ab adulterij crimine, de quo accusatus erat, se redimeret; [d] à C. Iulio Cæsare Numidię est præfectus, ex cuius expilatione ditissimus factus, Hortos amęnissimos sub Quirinali intrà pomerium ad collinam portam, prope malum punicum & Tiburti uillam emit, quam adeò diligenter excoluit, ut in delicijs horti Sallustiani semper fint habiti, & primùm ab Augusto, Nerone, alijsque Principibus pro re amœna fuerint possessi. Tacitus [e] loquens de Nerone, regredienti, inquit, per Flaminiam, compositas insidias fato euitauit, quoniam diuerso itinere Sallustianos in hortos remeauerit. Plinius [f] & Dion [g] scribūt, imperante Augusto, in hortis Sallustianis Pusionis & Secundillæ immania cadauera decem pedum & trium unciatū pro miraculo condita fuisse. Vopiscus etiam auctor est Aurelianum in hortis Sallustianis, & Domitiæ libenter uixisse, & in illis porticū miliarensem exornasse. Vlpianus; [h] si Sallustianos, inquit, hortos, qui sunt Augusti, legauerit quis, furiosi est talia legata testamento adscribere. Addunt his Rufus & Victor templum Veneris in hortulis Sallustianis, in pandectis Floren. hortiсūm aspiratione scribuntur.

[d] Gell. lib. 17. c. 18. Rapha. Volaterra.

[e] Lib. 13.

[f] Lib. 7. c. 6.
[g] Lib. 43.

[h] In l. apud Iulianum, §. pen. de leg. 1.

GENTEM FLAVIAM. In Rufi & Victoris codicibus deest, sed huius loco habet Victor Templum Mineruæ Flauianę. Aliàs templum gentis Flauiæ, quæ eras domus eius. Nec aliud hic significari arbitror; & si fieri potest, ut adhuc hanc regionem gens Flauia incoleret. De hoc templo ità Tranquillus; [i] excitauit & templum Flauiæ genti, ex qua ipse ortus erat; De hoc sensit Martialis, cùm dixit.

[i] In Domitiano cap. 5.

Addita quid Latio Flauia templa foro.

Voluit intelligere gentem Flauiam inter deos relatam. Hæc orta est ex T. Fla. Petronio municipe Reatino, in Sabinis Cēturione, mox argentario & publicano in Asia, ex quo genitus est Sabinus pater Vespasiani imperatoris, quemadmodum Tranquillus memorat. [k]

[k] In Vespasiano c. 1.

THERMAS DIOCLETIANAS & CONSTANTINIANAS. Has Victor diuidit. Rufus verò legit, Thermæ Diocletianæ & Maximianæ; quam lectionem castigatiorem puto, & si Constantinianæ, uel rectiùs Constantiæ dici possunt, quas Constantius posteà exornauit. Has in honorem Diocletiani Maximianus ex Africa reuersus ædificauit an. salutis 298. & alias sibi Carthagini in Africa: cùm enim defessus esset in Christianis militibus occidendis, eos ad hoc opus faciendum damnauit, in quod totum septenniū consumpsit, ut in actis D. Marcelli à Surio [l] & Baronio [m] recitatis liquet quæ ità se habent. Tempore illo, quo Maximianus ex Africæ partibus rediit Romam, uolens placere Diocletiano Augusto, ut in nomine eius thermas ædificaret, cœpit ob inuidiam Christianorum omnes milities siue Romanos, siue alterius generis ad afflictionem laboris compellere, & per uaria loca alios ad lapides, alios ad arenā fodiendam damnaret. Eusebius in Chronicis, Hoc anno, inquit, xv. Imperij Diocletiani, Thermæ Diocletiani Romæ factæ, & Maximiani Carthagine. Has postmodum Constantius pater Magni Constantini, & Collegę Imperij dedicarūt, vt sequens docet inscriptio. [n]

[l] 16. Septembr.
[m] In annalibus an. 295.

CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS INVICTI. AVGG. SEVERVS ET MAXIMINVS. CÆSS. THERMAS ORNAVER. ET ROMANIS SVIS DEDICAVER. & ob id Constantianæ non Constantinianæ hæ thermæ sunt appellatæ. Erāt tamen & Constantini thermæ Romæ, quarum Ammianus [o] meminit. Quia verò Diocletianæ thermæ sanctorū manibus sunt extructæ, alijs omnibus euersis, harum muri adhuc conseruantur, & in ecclesiam S. Mariæ & Angelorum sunt conuersæ, inquit Baro.

[n] Panuinius in Fast.

[o] Lib. 27.

DECEM TABERNAS. ita & Victor. Rufus legit tres tabernas. Hunc locum esse puto, quem Martianus regionem taberniolam vocatam esse asserit, & Varro viam taberniolatum appellat. Martianus verò [p] ex inscriptione marmoris effosi x. tabernas in valle D. Agathæ fuisse affirmat.

[p] Lib. 4. cap. 10. topograph. vrb.

GALLINAS ALBAS. Huius denominationis causam Tranquillus & Plinius referunt,

a Cap. I. ferunt, ille in Ser. Galba [a] ità scribit. Liuiæ olim post Augusti statim nuptias Veientanum suum reuisenti præteruolans aquila Gallinam albam ramillum lauri rostro tenentem, ita vt rapuerat, dimisit in gremium. Cumque nutriri alitem, pangi ramulum placuisset, tanta pullorum soboles prouenit, vt hodie quoque ea villa ad gallinas vocetur, Tale verò lauretum vt triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent. Fuitque mos triumphantibus alias confestim eodem loco pangere; & obseruatum est sub cuiusque obitum arborem ab ipso Institutam elanguisse. Ergo nouissimo Neronis anno & sylua omnis exaruit radicitus, & quicquid ibi Gallinarum erat, interijt, ac subinde tacta de Cælo Cæsarum æde, capita omnibus statuis simul deciderunt. Plinius & ipse eandem historiam hoc modo narrat. Liuiæ Drusillæ, quæ posteà Augusta matrimonij nomen accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæsam, intrepidèque miranti, ac cessit miraculum, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis baccis; conseruari alitem & sobolem iussere aruspices, ramumq; eum seri, ac ritè custodiri; quod factum est in villa Cęsarum fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur ad gallinas, mirèque sylua prouenit. Ex ea triumphans posteà Cæsar laurū manu tenuit, coronamque in capite gessit, ac deinde Imperatores Cęsares cuncti; traditusque mos est, ramos, quos tenuerunt, serendi, & durant sylug nominibus suis discretę. Hęc ille. Cuius verba apposui, vt eadem historia à duobus viris illustribus explicata clarius innotesceret. Legunt autem Rufus & Victor, Ad gallinas albas, vt hanc villam vocat Tranquillus & Plinius referunt, quę sub hac vj. regione videtur contineri.

AREAM CANDIDI. Fortè Iulius Vespronius candidus intelligitur, qui iterum sub Traiano, & tertiùm sub Hadriano Cos.

b Epist.20.lib.5 fuit, quem Plinius ad Vrsum [b] scribit dicere solitum, aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam, illa uix uni aut alteri contingit. Ad eum

c In l.7. §. 1. de accusat. magistratu fungentem Pius scripsit. [c] Alij Cā

d i.4. C. de delator. dido Carus, Carinus, Numerianusq; Imppp. [d] ac Diocletianus, Maximianusque [e] scribunt,

e L.eos, §. C. de testib. quem tùm magistratu aliquo functum fuisse puto. Flauij quoque Cādidi meminit Paulus. [f]

f In l si ita stipulat' 126. §. Chrysogonus, de verb. obl. Item legitur Candidus magister militum Zenonis Imp. cognatus Asparis. Sed de quo hic intelligatur, non facile est discernere. Ante eius ędes area hæc pro insigni ponitur. Victor & Rufus habent, aream Callidij, à quo etiam uicus Callidius in hac regione est denominatus, sed eius nullibi mentionem fieri inuenio.

COHORTES iij. VIGILVM.

VICOS xvij. Rufus & Victor xij. nempe Album, Publicum, Floræ, Quirini, Flauij, Mamuri, Fortunarum, Paccium, Tiburtinum, Salutis, Callidianum Maximum.

ÆDICVLAS xvij. quot hic ponuntur uici. Rufus xvj. nominat, scilicet Fortunæ par uæ. Genij liberorum, Genij larum. Dianæ, Valerianæ, Iunonis, Iuliæ. Spei, Sangi, Siluani; Veneris, Herculis, Victoriæ, Matutæ, Liberi patris. Saturni, Iouis, Mineruæ.

VICOMAGISTROS xviij. Legendum xlviij. ut in alijs regionibus, & habet Rufus. Victor legit lxvj. ut puto mendosè.

CVRATORES ij. ut alij.

INSVLAS Tria millia quadringentę tres. Rufus iij. CIↃ.DV. Victor iij. CIↃ. DC.

DOMVS centum quadraginta; sex. Rufus cxlv.

HORREA xvij. Rufus & Victor xix.

BALNEA lxxv. ita & Victor. Rufus. Balneæ priuatæ lxv.

LACVS lxxiij. Rufus lxxvj. Victor lxxviij.

PISTRINA xvj. Rufus xxiij. Victor xij. Alia addunt Rufus & Victor hic omissa, ut domum Aquilij Iurecōsulti.

CONTINET PEDES quindecim millia DCC. Rufus & Victor. Regio cōtinet in circuitu pedes xv. millia DC. Excedunt tria milliaria. Regio.

REGIO VII. VIA LATA.

A VIA, quæ lata mediam regionem secabat, nomen habuit, continet autem.

LACVM GANYMEDIS. A simulachro Ganymedis hic lacus nomen habuit: Id fortè, quòd à Butthireo Lycio Myronis discipulo factum Plinius describit, [g] scilicet, aquilam sentientem quid rapiat in Ganymede, & quid ferat, parcentem vnguibus etiam per uestem. Propè lacum est uicus Ganymedis apud Rufum. g Lib. 34. c. 8.

COHORTES vij. VIGILVM. Addit Victor primanarum.

ARCVM NOVVM. Fortè Cōstātini arcum intelligit; post quem nō multò post hanc descriptionem vrbis factam puto. Is erat in stagnis Neronianis cum hac inscriptione.

IMPERATORI CAESARI FLA VIO CONSTANTINO MAXIMO PVBLII FILIO AVGVSTO S. P. Q. R. Quod instinctu mentis diuinitatis magnitudine cum exercitu suo tàm de tyranno quàm de omni factione uno tempore iustis Remp. vltus est armis, arcum triumphis insignem dicauit.

NYMPHÆVM IOVIS. De Nympheo suprà in v. regione: hoc Iouis ab eius simulachro signo propè posito dictum puto.

ÆDICVLAM CAPRARIAM. A qua etiam uicus caprarius in hac regione à caprio denominatus.

CAMPVM AGRIPPAE. Campus ab area amplitudine differt, vt campus Martius. Suum campum Agrippa ad ambulandũ lapide strauit; plura enim, inquit Trãquillus,[a] & egregia Romæ fecit. Hunc campum Agrippa defuncto, Augustus ac Diribitorium ab eo cœptum fabricari, perfecit, & dedicauit, ac publicum fecit, quem postea Pola Agrippę soror porticibus exornauit, ut tradit Dion lib. 55.

a In Augusto c. 29.

TEMPLVM SOLIS & CASTRA. Rufus hæc diuidit, & castra geminat, scilicet Gentiana & Gypsiana, Victor, Gentiana, & Gypsiana pro ijsdem ponit. Sũt autem castra, in quibus Lollianus Gentianus Consularis, id est, exercitibus præfectus, milites continebat. Asiam Proprætor rexit, deinde sub Pertinace Consularis,[b] idest uniuerso exercitui præfuit, vt Capitolinus,[c] & marmoris sequens inscriptio indicat. C. EPIDIO L. F. POL. RVFO LOLLIAN. GENTIANO AVGVRI COS. PROCOS. PROV. ASIAE LEG. LEG. PR. PR. PROV. LVGDVNENSIS, COMITI IMPP. SEVERI ET ANTONINI AVGG. LEG. LEG. XX. Vicus Gentianus ab eodem in hac regione est denominatus.

b l. 2. §. 1. ff. de his qui not. infa.
c In Pertinace.

PORTICVM GYPSIANI. ET CONSTANTINI. Apud Rufum, & Victorem deest Gypsiani, cuius nullibi inuenio mentionem fieri, sicut nec Constantini porticus. Blondus lib. 2. Romæ Instauratæ scribit in Exquilijs, vbi nũc equi marmorei Praxitelis, & Phidiæ opera visuntur, thermas fuisse Constantini. Extant uerò, inquit, in porticu equis illis contiguæ statuæ quatuor marmoreę pedestres; quarum basibus Constantini nomen inscriptum est. Ego illam potius porticũ, quàm thermas fuisse arbitror.

TEMPLA DVO NOVA SPEI & FORTVNAE. Hæc Rufus & Victor diuidunt. M. Cicero de legibus ædem Spei à Collatino Romæ dedicatam fuisse scribit. Sed aliud Spei templum Atilius Regulus in bello contra Pœnos uouit, ut auctor est Tacitus lib. 2. Spei, inquit, ædes à Germanico sacratur. Hanc Atilius uouerat eodem bello Punico. Hoc templum in foro olitorio Liuius locat,[d] dum ait ædem spei, quæ in foro olitorio fuit, fulmine ictam fuisse: idẽ lib. 4. Q. Fabio Cos. Fil. & T. Sempronio Graccho Cos. incendio conflagrasse scribit.

d Lib. 1. deca. 3.

Fortunæ uerò plura Romæ templa fuere erecta, duo Ser. Tullo Rege, ut auctor est Dionysius; alterum bonæ fortunæ in foro boario, ob perpetuum eius fauorem: alterum Fortunę virili in ripa Tiberis; cui cum virgines thure sacrificassent, si quod uitium in corpore habuissent, illud futurum virum ignorarunt credebant.[e] Hanc Fortunam masculam, Tullus vocauit, illam paruam, & breuem, ve significaret se eius ope ex paruo, & humili ad regnum prouectũ, ut Plutarchus refert,[f] oĩa enim hic rex fortunæ adscribebat, cum qua consuetudinem se habere affirmabat, ipsamq; ad se in cubiculum per fenestram delabi solitam, ut auctor est Plutarchus in libro de Fortuna Romanorum, vbi plura ab hoc rege tem pla condita fuisse scribit: vnum in Capitolio Fortunæ primigeniæ, aliud indulgentis seu obsequentis, & Clementis. Tertium fuit in palatio Idiæ, id est priuatę Fortunę delubrum, item ixeutriæ, seu tenaciter attrahentis; aliud ad fontem muscosum parthenię, id est, virginis; item in magno angiportu Euelpidis seu bunę spei, item ad Veneris masculę aliam Fortunę ędiculam, quorum bonam partem Seruius Tullus consecrauit. Denique aliud Fortunæ muliebris templum Senatus dicauit, cũ mater Martij Coriolani precibus ab eo obtinuisset, vt obsessam patriam discedens liberaret, vt latè hanc historiam in Coriolano Plutarchus, Liuiusque lib. 2. recitant; Sed Plutarchus in libro de Fortuna Romæ virilis Fortunæ fanum Anco Martio quarto Romæ regi adscribit. Fuere, & alia Fortunæ sub diuersis cognominibus templa erecta, vt equestri Fortunæ à Q. Fuluio dedicatæ, quemadmodum Liuius est auctor,[g] quæ ad rem nostram non faciunt. Aliud in curia Hostilia bonę Fortunæ templum à M. Lepido in gratiã Iulij Cęsaris conditum Dion scribit.[h] Ego hic de duobus templis nouis Spei, & Fortunæ intelligi puto, quæ antiquitus non erant, & Fortunam Euelpidem referebant, & ob id vnum Spei, & Fortunæ templum nominatur. Addit Panuinius cum porticu à Lucullo conditam, in qua erat statua Mineruæ facta à Phidia, posita à Paulo Aemilio. Fecit & Nero templum Fortunæ, de quo Tranquillus, & Plinius,[i] quæ ad rem non facit.

e Blond. lib. 1. Romæ triũphãtis, in fine.
f In problemate Rom. 74.
g Lib. 4. & 5.
h Lib. 44. post prin.
i Lib. 36. c. 22.

EQVVM TIRIDATIS Regis Armeniorum. Rufus & Victor habent equum æneum Tiridatis, is Vologesi Parthorum Regis frater fuit, vt Tacitus[k] refert, qui cum Corbulone copiarum Romanarum pręfecto pacem iuijt, ut ipse Armeniæ regnum teneret hac conditione, ut diadema apud statuam Neronis deponeret, nec nisi eius manu resumeret. Quarè Romam ad illud accipiendum, cum tribus millibus Parthorum usque in Italiam equo vectus venit, galeam auream pro tegumento gestans; inde curribus à Nerone missis vectus est, qui in eum, quod uix credibile uideatur, inquit Tranquillus,[l] octingenta nũmum millia diurna erogauit, idest, octo millia aureorũ illius temporis, quæ esset plus minus decem millibus nostrorum aureorum, idque nouem mensibus, quibus iter fecit, hoc actum est. Nero Pompeij theatrum operuit auro in unum diem, ait Plinius,[m] quo Tiridati regi Armeniæ ostenderet, eique diadema imposuit; latè Tacitus,

k Lib. 12.
l Cap. 29.
m Lib. 33. ca. 3.

citus,[a] Dionq; [b] hanc hiſtoriam recitant;[c] adduntque abeunti ſuper ſeſtertium millies contuliſſe, quæ fuit ſumma uicies centenum millium aureorum illius ſęculi; excedit quatuor, vt uocant, milliones aureorum noſtrorum. Tiridatis equus ob facti memoriam æneus Romæ factus in hac regione eſt locatus.

a Lib. 13.
b in Nerone.
c Tranquillus in Nerone cap. 13.

FORVM SVARIVM. vbi ſues uēdebātur: ſicut & forum boarium, vbi bos æreus erat; [d] & fortè boues vendebantur. Huic foro præerat Tribunus, curans, ne quid inordinatè in eo fieret, & Præfecto, vbi eum paruiſſe Notitia vtriusque Romæ Imperij indicat. De hoc ſequentem inſcriptionem Panuinius recitat. DOMINO NOSTRO FL. CLAVDIO CONSTANTINO FORTISSIMO AC BEATISSIMO CAESARI FL. VRSACIVS V. P. [e] TRIBVNVS COHORTIVM VRBANARVM X. XI. XII. ET FORI SVARII.

d Plinius lib. 34. cap. 2.
e vir perfectiſſimus.

HORTOS LARGIANOS. ex hac lectione emendandi ſunt Rufus et Victor, qui habent Argianos. Tres inſignes Largos fuiſſe inuenio, T. Largium Dictatorem, qui templū Saturni in foro dedicauit, vt Macrobius [f] tradit: Valerium Largum, qui apud Auguſtum Aelium Cornelium Gallum Poetam, & Virgilij carmine conſpicuum, & Ægypto præfectum accuſauit, quòd in eum contumelioſus eſſet. Quare is magiſtratu & bonis exutus, ac exulare iuſſus ſe ipſum interfecit, cui in præfectura Largus ſucceſſit, ut Dion [g] memorat. Hic Largiani S.C. auctor fuiſſe creditur; [h] idē fortè & hortos inſtruxit. Alius fuit Licinius Largianus Hiſpaniæ citerioris præſes, cui ruber mordēti denarium dentibus infixum Plinius ſcribit. [i] orator fuit, & primus auditores corrogauit, qui ſe dicentem plauſu exciperēt, ut Plinius [k] ſcribit. Alij poſt eum laudatores nummis conduxerūnt. Alius fuit Latinus Largus, qui ſæpe Iulium Paulum Iureconſultum conſulit. [l] ſicut Largius Euripppianus Scæuolam [m] ſed hos ut obſcuriores hortorum noſtrorum auctores fuiſſe non puto.

f lib. 1. ſaturna. cap. 8.
g lib. 53.
h §. vlt. Inſtit. de ſucceſſ. liberto.
i lib. 19. cap. 2.
K lib. 2. epi. 14.
l l. 56. de ædil. edict. l. 83. §. vlt. de leg. 2. l. pen. §. vlt. de except. rei iudica.
m le. 21. §. 4. de annu. lega.

MANSVETAS. Rufus habet Vicum Manſuetum. Victor. Ad Manſuetas, quod eſt idem, vnde bic deeſt præpoſitio, Ad Manſuetas: Manſuetum, inquit Feſtus, dicitur quaſi ad manum uenire ſuetum; Alij aiunt, neque ex miſericordia mœſtum, neque ex crudelitate ſæuum, ſed modeſtia temperatum.

LAPIDEM PERTVSVM. M. Varro [n] ſcribit Dij Fidij perforatū fuiſſe tectū, ut uideatur diuum, ideſt, cœlum. Hic fortè fuit huiuſmodi lapis, uel alius ad alium vſum pertuſus.

n lib. 4. de lingua latina.

VICOS xv. Victor x. Rufus xl. videlicet Ganymedis, Gordiani, minorem, Nouum, Caprarium, Solis, Gentianum, Sangi, aliàs Sanci. Herbarium. Manſuetum. ſigillarium minorem vbi ſigilla, ideſt, paruæ ſtatuæ uendebantur. [o] Solatarium. Fortunæ. Spei maioris. Nouum vlteriorem. Libertorum. Publij. Nouum citeriorem. Statuæ Veneris. Archemorium, aliàs Archemonium. Aemilianum. Piſcarium. Cœlatum. Victoriæ. Vicinū. Græcum. Lanarium vlteriorem. Romanæ. Caput Mineruæ. Troianum. Peregrinum. Caſtū. Minorem. Putealum. Scipionis. Iunonis. Sellarium. Iſidis. Tabellarium. Mancinū. Lotatiū.

o Gellius lib. 5. cap. 4.

ÆDICVLAS xv. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij. quot erant in alijs regionibus.

CVRATORES ij.

INSVLÆ tria millia octingentæ quinque. Rufus & Victor iij. millia ccclxxxv.

DOMVS cxx.

HORREA xxv.

BALNEA lxxv.

LACVS lxxvi.

PISTRINA xv. Rufus xxvij. Victor xvi.

Continet PEDES xv. millia ſeptingentos. ſunt plus tribus milliarijs Italicis. Rufus & Victor xiij. millia DCC. Alia addunt Rufus & Victor, quæ hic omittuntur. Regio.

REGIO VIII. FORVM ROMANVM ET MAGNVM.

A Forò magno denominatur hæc regio: Hæc planicies erat Capitolio ſubiecta à Tatio Sabinorum Rege & Romulo complanata. Dionyſius, [p] ijdem, inquit, planiciem Capitolio ſubiectam exciſa ſylua & ſtagno, quod propter loci cauitatem erat aquarum è vicinis montibus manantium receptaculum, terra cōgeſta repleto, in huius, quod nunc eſt fori vſū verterunt: vbi magna hominum frequentia negociabatur, circa Vulcani templum paulū ſuprà forum eminens. Poſtea Tarquinius Priſcus forum porticibus circundedit, ac tabernas argentarias circum diſpoſuit; Liuius [q] de eo loquens, Ab eodem rege, inquit, circa forum priuatis ædificanda diuiſa ſunt loca, porticus tabernæque factæ. Vitruuius [r] deſcribēs forum, ait, circa in porticibus argentariæ tabernæ, mænianæque ſuperioribus coaxationibus collocantur. Quare Vlpianus ſcribit [s] debitores uenientibus creditoribus in foro circa columnas aut ſtationes ſolitos fuiſſe occultati. Tabernas in foro fuiſſe etiam Quintilianus affirmat id fuit Forum pręcipuū Romæ aliud Fecit C. Iulius Cęſari ceteris pulchrius, quod magnum eſt dictum, ut auctor eſt Dion li. 43. de quo infra. Continet hæc regio,

p lib. 2.
q lib. 1.
r lib. 5. cap. 1.
s in l. Fulcinius §. illud, ex quib. cau. in poſſ. eat.

ROSTRA Id erat templum in foro curiæ iunctum, quod poſteà alio tranſlatum fuiſſe Aſconius ſcribit. [t] Liuius. [u] Roſtra, inquit, dictum eſt templum ſeu forum ante Curiam Hoſtiliam, in qua erat pulpitum ornatum ex

t in Verrem.
u lib. 8.

roſtris

rostris nauium Antiatium, ex quo loco concionari solebant. id & Varro.[a] narrat Plinius[b] scribit C. Menium Cos. in suggestu rostra devictis Antiatibus fixisse anno vrbis ccccxvi. eadem;[c] Antea, ait, rostra nauium tribunali pręfixa foro decus erant, veluti populo Rom. eosooa imposita. Postquàm uerò Tribunitijs seditionibus calcari ac polluı cœpere, postquàm uites ex publico in priuarum magis, singulisque ciuium quæti, & sacrosancta omnia profana fecere, tùm à pedibus eorum subiere in capita ciuium rostra. Hæc ille significat rostra nauium, quæ stabant à pedibus concionantiũ in capita ciuium transijsse ob rostratas coronas, quę capitibus imponuntur. Apud Rufum & Victorem legitur, Rostra populi Romani iij. quia, ut dixi, duo fuere.

a lib. 5. de lingua Lati.
b lib. 34. cap. 5.
c lib. 16. cap. 4.

GENIVM POPVLI ROMANI Aureum, & EQVVM CONSTANTINI. cuique loco Genium attributum esse ueteres existimabant. Virgilius.[d]

d in 5.

Incertus Geniumq; loci, famulumve parentis
Esse putet.

Nos angelum oppidorum custodem & tutelarem uocamus: ita & populum Romanum suũ habuisse Geniũ dicebant; de quo latè Plutarchus in Fortuna populi Romani. Is in Traiani, Hadrianique nũmis uiri imagine cernitur dextera pateram suptà aram sertis ornatã porrigere, Læua uerò uelut flagellum manu quatit. In alijs Hadriani numismatis uir habitu militari cum ueste ad cruris medium circumuoluta, dextera pateram situ sacrificantis tenet, læua cornucopiæ cũ hac inscriptione. GEN. P. R. id est, Genius populi Romani, qui in foro aureus erat positus. Genio additus erat equus æneus uel marmoreus Constantini, qui à Rufo & Victore omittitur.

SENATVLVM. legendum Senaculum. Rufus & Victor, Senaculum aureum. Locus erat, in quo Senatus habebatur. Tria, inquit Festus, erant Romæ Senacula, in quibus Senatus haberi solitus erat; unum, ubi nunc est ædes concordiæ, inter Capitolium & forũ, in quo solebant magistratus de R. P. cum senatoribus deliberare. Alterum ad portam Capenã, Tertiũ circa ędẽ Bellonæ, in quo extera rũ nationũ legatis, quos in urbẽ admittere nolebãt, Senatus dabatur. De primo hic intelligitur. Varro quoq;[e] quid sit Senacuũ, declarat.

e lib. 5. de lingua Latina.

ATRIVM MINERVÆ. Atrium differt ab area, quòd hæc porticibus caret, Atrium uerò est porticus circundans aream tẽpli ante portas, quale est Romæ ante templum D. Petri. Gręci aulam appellant. Virg.

Illos porticibus rex accipiebat in amplis.
Aulai in medio libabant pocula Bacchi.

Vnde rectè Festus, Atriũ, inquit, est gen⁹ ædificij ante ædes continens mediam aream, quę sæpe peristylio & porticibus circundabatur; sic Asinius Pollio, ut Tranquillus,[f] fecit atriũ libertatis, id est aream porticibus circundatam ante ędem. Fortè intelligit Mineruam à Q. Catulo infra Capitolium dicatam, de qua Plinius,[g] Euphranoris, inquit, est Minerua. Romę quę dicitur Catuleana infrà Capitoliũ à Q. Luctatio Catulo dicata.

f in Augusto ca. 29.
g lib. 34. cap. 8.

FORVM CAESARIS AVGVSTI. Tam Rufus quàm Victor duo fora statuunt, alterum Cęsaris, alterum Augusti, cui addit Victor, cum ęde Martis ultoris & rectè. Forum, inquit Festus, pluribus modis intelligitur, primo negociationis locus, ut forum Flaminium, forum Iulium, ab eorũ nominibus, qui ea fora constituenda curatũt, Alio in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi solent. Hactenus Festus hæc fora vterque tã Cæsar quàm Augustus ad iudicia exercenda instituit. De foro Cæsaris ita Appian.[h] extruxit & Veneri genitrici templum, ut vouerat, ad Pharsalicum bellum iturus: Arrium quoque templo circunduxit, quod Romanum forum esse noluit, non rerum quidem uenalium, sed eorũ, qui ad iura simul conuenirent, quemadmodum Peras aut quærentibus, aut explicantibus iura cernũtur. Hæc Appianus, qui huius fori formam graphicè describit. Area enim circa templum relicta, porticibus eam circundedit, & illud fuit atrium & forum, quod prius Cæsar ob Ludos, deinde Marcellus Octauia Augusti sorore genitus sine ludis velis inumbrauit, ut salubrius litigantes consisterent, ut auctor est Plinius,[i] idem[k] scribit solum eius dem fori sestertijs MCC. emptum fuisse Auctor est Dion[l] hoc Forum pulcbrius Cęsaris Romę fuisse & magnum appellatum, cui Cęsar. Veneris templum adiunxit ramque ab ea originem traheret. Suum quoque forum Augustus ob iudicia criminalia exercenda instituit. Tranquillus,[m] Publica, inquit, opera plurima extruxit, ex quibus præcipua, forum cũ æde Martis vltoris, Fori extruendi causa fuit, hominum & iudiciorum multitudo, quæ uidebatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere; Itaque festinantius, nec dum per fecta Martis æde, publicatum est, cautumque, ut separatim in eo publica iudicia, & sortiones iudicum fierent. Hęc ille. In hoc foro Augustus statuas summorum virorum è marmore, additis gestis collocauit, ut auctor est in Alexandro Lampridius. Aedem Marti bello Philippensi pro vltione paterna suscepto vouerat. Sanxit ergo, ut de bellis, triumphisque cõsuleretur à Senatu; Prouincias cum imperio petituri hinc deducerentur, quique victores rediissent, huc insignia triumphorum inferrent. Hoc forum & templum Vespasiani scribit Plinius[n] esse pulcherrima operum, quę vnquàm. Id ab Hadriano instauratum fuisse Spartianus scribit. Panuinius in eo statuas M. Valerij Coruini, & eburneã Apollinis locat.

h lib. 2. de bellis ciuilibus.
i lib. 19. c. 1.
k lib. 36. ca. 15.
l Lib. 45.
m in Augusto cap. 29.
n lib. 36. ca. 15

FORVM NERVAE TRAIANI.

NI. Apud Rufum totum hoc deest. Apud Victorem tantùm Traiani nomen legitur, qui Nerua Traianus appellatur, patris adoptantis nomen ferens, quemadmodum & Hadrianus Traiani nomé gerebat, vnde hoc forum Traiani tantùm esse significatur, non etiam Neruæ, quod transitorium uocabatur, & supra in 4. regione statutum esse uidimus. Traianus suū forum, effosso, monte & complanato fecit, ut Xiphilinus ex Dione scribit: Locum, inquit, montuosum, quanta est altitudo columnę, perfodit forumque eo pacto complanauit. Hoc forum Apollodorus architectus fecit, quem Hadrianus occidit. Dion, Hadrianus, inquit, Apollodorum architectum, qui Traiani forum, methodium, & gymnasium, illo iubente, fabricauerat, primùm urbe expulit, posteà interfecit. De huius fori ornamentis ita Gellius. In fastigijs fori Traiani simulachra sunt sita, circum undique inaurata equorum atque signorum militarium, subscriptumque est manubijs. ibidem erat & Claudiani poetæ statua, ab Arcadio et Honorio posita. Hoc forum porticus cum columnis miræ magnitudinis circū dabant, in quas summorum virorum statuas pulcherrimas, auctore Lampadin, Alexander transtulit: in medio columnam cochlidem, de qua mox dicetur: habebat & in aræ medio ęquum Traianum portantem, quem se imitari vnquàm posse Constantius negabat, cùm Romam venisset, vt auctor est, Ammianus.[a] cuius effigies in nūmis Traiani visitur. Triumphalis quoque arcus, ait Diō, pręter alia multa quæ in eius honoré & decreta, et facta fuerāt, in eius foro substructus: Cùm igitur celeberrimum esset hoc forum, ibi edicta ac iura plerumque publicabantur.[b] Aliud forum, quod Neruæ est dictum, à Domitiano conditum fuit, ut auctor est Tranquillus.[c] excitauit forum, inquit, quod nunc Neruæ vocatur, fortè quòd ab eo sit exornatum.

a lib. 16.

b l. 1. 3. & 31. C. Theo. de petitio. & vltro datis.

c in Domitiano cap. 5.

TEMPLVM DIVI TRAIANI, & COLVMNAM COCHLIDEM.

Altam pedes cxxviij. Semis. Gradus intus habet clxxxv. Fenestras xlv. idem Victor, qui addit equum ęneum. Rufus hęc omittit. Hoc tēplum, defuncto Traiano, à Senatu, petente Hadriano, est decretum; quod ostēdit illa dictio, D. quæ denotat illo iam mortuo, & diuo facto, templum erectum. Spartianus[d] loquens de Hadriano, Traiano, inquit diuinos honores datis ad Senatum, & quidem accuratissimis litteris postulauit, & cunctis uolentibus, meruit, ita vt Senatus multa, quę Hadrianus non postulauerat, in honorem Traiani sponte decerneret. Hæc ille. De columna verò ita Dion seu Xiphilinus in Traiano. Bibliothecas extruxit, ac in foro suo columnam maximam collocauit, partim sepeliendi sui causa, partim, ut opus, quod ipse circa forum fecerat, posteris ostenderet. Hęc Dion. Ambitiosum ergo sepulchrum hac columna sibi Traianus extruere uoluit; ibique eius ossa condita fuere, ut auctor est Dion in Hadriano, & Eutropius in Traiano. circum hanc columnam Traiani gesta sculpta visuntur, imaginibus ab imo ad summum capreoli instar circumuolutis, omnesque in plano consistentibus, eius magnitudinis esse uidentur, cum tamen superiores ab inferioribus magnitudine differant. In basi hæc scripta sunt. Senatus Populusque Romanus Imp. Cęsari Diui Neruę filio Neruę Traiano August. Germanico, Dacico, Pontifici Maxi. Trib. Pot. xvij. Imp. vj. Cos. vj. PP. ad declarandum quantę altitudinis mons, & locus tantis operibus sit.

d in Hadriano.

COHORTES vj. VIGILVM.

Has Rufus omittit, si vetustate corrosę non sunt.

BASILICAM ARGENTARIAM.

Suprà diximus hoc fuisse ędificium testudinatum columnis suffultum, tabernis circumdispositis, in quibus in hac basilica argentum, ornamentaq; aurea & argentea vendebantur, & ob id argentaria vocabatur. De hac basilica intelligit Labeo seu Iabolenus:[e] cùm quęreretur de tali legato. Hoc amplius filia mea dulcissima de medio sumito, tibique habeto ornamentum omne meum muliebre cum auro, & si qua alia muliebria apparuerint: cùm testatrix negociatrix fuerit, an non solùm argentum, quod in domo, uel intra horreum vsibus eius fuit, legato cedit, sed etiam quod in basilica fuit muliebre: respondit, si testatrix habuit proprium argentum suum ad usum paratum, non uideri id legatum, quod negociandi causa venale proponi soleret, nisi de eo quoq; sensisse is, qui petit, probet.

e in l. pediculis §. item cum quę tereetur de aur. & arg. lega.

TEMPLVM CONCORDIÆ.

Plura concordię templa sunt dicata; primum, quod Furius Camillus vouit ob seditionem Romę ortam, flagitante plebe alterum ex suo corpore Consulem creari; quod eum obtinuisset, concordię in foro, & concione dicatum est templum; vt auctor est Plutarchus,[f] de quo hic intelligitur. Aliud fecit Gne. Flauius scriba Appij Claudij Cęci, qui ius ciuile reconditum in penetralibus Pontificum euulgauit, fastosque circa forum in albo proposuit, vt quando legi agi posset, sciretur. Is ędem Concordię in area Vulcani summa nobilium inuidia dedicauit, vt Liuius[g] tradit, quę est in tertia regione vrbis. Tertia ędes concordiæ in arce locata est, quam L. Manlius in Gallia Pręror ob seditionem militarem biennio ante vouerat, ut Liuius[h] tradit. Quartum Concordiæ templum extinctis cum C. Gracho tribus millibus ciuium L. Opimius dedicauit magno cum plebis dolore. Itaque per noctem sub ipsius templi hypogrammate quidam scripserunt, opus vecordiæ templum concordiæ facit, ut Plutarchus[i] memorat. De hoc templo meminit

f in Camillo in fine, & ouid. in Fastis.

g lib. 9.

h lib. 2. deca. 3.

i in Gracchis ad finem.

a Lib. 3. de ciuitate Dei.

meminit & D. Augustinus. a Quintum à populo Rom. nouæ concordiæ in gratiam C. Iulij Cęsaris est ędificatum, tanquam ipse populus concordię esset auctor, vt lib. 44. Dion narrat. b Sextum à Tiberio Concordię templum conditum idem Dion & Tranquillus, & Ouidius in Fastis scribunt. Hic illud significari puto, in quo Senatum habitum fuisse suprà diximus, c quod Festus inter forum & Capitolium locat. d Plinius e scribit à Sthene Cererem Iouem, & Mineruam in templo Concordię Romæ factas.

b A paulo post prin.

c In hac regione, in ver. Senaculum.

d In ver. Senaculum.

e Lib. 34. cap. 8.

VMBILICVM ROMÆ.

TEMPLVM SATVRNI & VESPASIANI. Hæc Rufus diuidit. Victor ponit Templum Tui Vespasiani Augusti, & duplicem aram Saturni. Primum Romæ Tatium regem Sabinorum Saturno templum dicasse Dionysius f refert. Macrobius g scribit Tullum Hostilium, cùm bis de Albanis, & tertiò de Sabinis triumphasset, fanum Saturno ex voto cõsecrasse, & Saturnalia tùm primùm Romæ instituta, quamuis Varro inquit, vult L. Tarquinium regem ędem Saturni ad forum faciendam locasse. T. verò Largium Dictatorẽ Saturnalibus eam dedicasse. Habet aram & ante se cœnaculum. In hoc templo fuit ęrariũ populi Roma. vt inter alios Festus, h & Macrobius animaduerterunt, quod à Valerio Publicola institutum fuisse Plutarchus refert, siue quòd nullum sub Saturno furtum fit commissum, siue, vt vult D. Cyprianus, quòd primus in Italia nũmos signauerit. Trãquillus auctor est à Munatio Plãco Saturni templum factũ, quod multi credunt ab eo restitutum. i Ibidẽ monumenta publica, ac publicatum ratinnũ libri conseruabantur. Tranquillus in C. Iulio Cæsare, tabulas inquit, veteris ęrarij debitorũ vel pręcipuam calumniandi materiam exussit Cęsar. Hęc ille. Eodem in loco signa militaria reponebantur. Liuius, signa, inquit, eo die à Quęstoribus ex ęrario prompta. Huic contiguum forsè Vespasiani tu duos relati templũ fuit.

f Lib. 2. cap. 8.

g Lib. 1. Saturnaliorum.

h In uer. ęrariũ.

i Tranquill. in Augusto ca. 29.

CAPITOLIVM. De hoc dictum in vj. regione, olim duplex Capitolium fuit, vetus, & nouum, de quo hic intelligitur. Vnde Virgilius Capitolia in plurali appellat.

Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho.

Et alibi. Hic fuit templum Iouis magni Capitolini quadratum quoquo versus pedes C. altitudine CL. k

k Pomponius Lætus de Rom. ant.

l Lib. 54.

MILIARIVM AVREVM IVLIÆ. Milium Dion, l appellat. Augustus, ait, quę sunt circa Romam præfectus, aureum milium vocatum fecit, & vijs duos pretorios viros, duos lictores pręmittentes pręfecit. Plutarchus in Galba columnam auram in foro fuisse scribit, in qua incisę omnes Italię uię finiebant. Miliarium aureum uocat Tranquillus, m quod in foro sub ęde Saturni fuisse dicit his uerbis. Ergo destinata die pręmonitis conscijs, ut se in foro sub ęde Saturni ad miliarium aureum operirentur, mane Galbam salutauit: idem tradit Tacitus. n Plinius o compita Romę cclxv. passuum eiusdem spacij meu sura currente à miliario in capite Romani fori statuto, ad singulas portas, quę sunt bodie numero xxxiiij. Macer, p mille passus, inquit, non à miliario urbis, sed à continentibus ædificijs numerandi sunt. Miliarium verò Iuliæ dictum est fortè in honorem Iuliæ Augusti filiæ, vel legendum Liuiæ. Sed hæc dictio apud Victorem non reperitur.

m In Othone cap. 6.

n Lib. 17.

o Lib. 3. cap. 5.

p In l. mille de uer. sign.

TEMPLVM CASTORVM. Addit Victor ad Lacum Iuturnæ, quod & Ouidius in Fastis apud eum fuisse significat.

Fratribus illa dies, fratres de gente Deorum
Iuxta Iuturnæ composuere lacus.

Pomponius Lætus q scribit propè paruum fontem in fine Romani fori hoc templum fuisse. Fuerunt Castores duo fratres, Castor & Pollux, hic pugil, ille equorum domitor Castores Latinè, Græcè diosc uri, id est, Iouis filij ex Læda nati; vnde fingebantur forma duorum fratrum formosi & robusti cum pileis aut cassidibus in capite, vt vult Apuleius, r stellarumque apicibus insignes: Catullus quoque ad contubernales, pileatos appellat, quia erãt Lacones, qui cum pileis militabant. Cicero s scribit ædem in foro Castori & Polluci ab A. Posthumio dedicatam, aliqui opinantur eum locum esse, vbi nunc est D. Cosmæ & Damiani templum. Et si vtrique fratri fanũm dicatũ erat, Castoris tamen, tacito nomine Pollucis vocabatur; vnde iocus M. Bibuli Collegæ C. Iulij Cęsaris in Ædilitate apud Trãquillum t ita de Cæsare loquenteũ. Venationes, ludosq; cum Collega & separatum edidit, quo factum est, vt communium, quoque impensarum solus gloriam caperet, nec dissimularet collega eius M. Bibulus euenisse sibi, quod Polluci: vt enim geminis fratribus ædes in foro constituta, tantùm Castoris vocaretur, ita suam Cæsarisque munificentiam vnius Cæsaris dici.

q De Rom. ant.

r Lib. 10.

s In 3. de natura deorum.

t In C. Iulio Cęsare c. 10.

VESTÆ TEMPLVM. Primus Numa Vestæ templum Romę dedicauit, & si hoc alij Romulo adscribant, de quo latè u Dionysius differit: id erat rotundum in medio habens ignem, quòd in terræ medio ignis esse credatur. Hanc ædem Syracusana superficie, id est, ære tectam fuisse Plinius scribit. x Columnas extra Circum habebat. Nunc D. Stephani templum vocatur. Vestam Ouidius terram & ignem vult esse. Cicero y à Gręco sermone deriuat, quo ἑστία vocatur. Habitu mulieris sedentis, & tympanum in manu gestantis fingebatur, quòd terra ventos in se contineat.

u Lib. 1.

x Lib. 34. c. 3.

y In 2. de natura deorum.

HORREA GERMANICIANA & AGRIPPINA. A Germanico & Agrippina condita, ille fuit filius Claudij Drusi pri-

priuigni Augusti, quem iubente Augusto, Tiberius eius patruus adoptauit,[a] Agrippinamque M. Agrippæ ex Iulia Augusti filia natam vxorem duxit, vt Tacitus[b] scribit. Hæc botteа siue à Germanico, siue Agrippina facta, vtriusque coniugis nomen conseruarunt. Victor hæc separat, alia Germanico, alia Agrippinę tribuens.

a §. vlt. Instit. de adopt.
b Lib. 1.

AQVAM CERNENTEM quattuor scauros sub æde. Rufus & Victor rectius legunt, equa cernens quatuor satyros, Marmoreæ erant effigies vel æreæ; fortè hi sunt quatuor Satyri à Plinio[c] descripti, quorum auctor ignoratur. Multa, inquit, in eadē schola sine auctoribus placent; Satyri quattuor, ex quibus vnus liberum patrem palla relatum Veneri præfert. Alter liberum similiter. Tertius ploratum infantis cohibet; Quartus cratere alterius sitim sedat. Quod verò subijcitur, sub æde, deest nomen illius Dei.

c Lib. 36. c. 5.

ATRIVM CACI. Rufus & Victor hoc omittunt. Lego aotrum pro atrio, Cacus Vulcani filius insignis latro fuit, qui boues Herculis apud Euandrum hospitantis canda auersas in antrum traxit, quarum mugitu audito, Hercules furtum cognouit, & in antrum descendens, Cacum occidit, vt latè in viij. Æneid. Virgilius tradit.

Hic spelunca fuit vasto summota recessu.
Semihominis Caci facies, qui hic cum antro repræsentatur.

VICVM IVGARIVM VNGVENTARIVM. Apud Rufum est, aliàs Ligurius. Apud Victorem. Vicus iugarius, idem & thutarius, vbi fuot aræ, aliàs areæ Opis & Cereris cū signo Vortumni. Ita ille; puto hos duos vicos fuisse, prout à Rufo & Victore separantur, iugarium, vt ait Festus, ab ara Iunonis ingæ est nuncupatum, quam putabant matrimonia iungere: Sed & iugatinum deum inuenerunt, vt ex Varrone[d] D. Augustinus refert, qui mares & fœminas coniungebat. Vicus iugarius à porta Carmentali in forum tendebat; ut ex Liuio Marlianus probat. Alter erat vicus vnguentarius, in quo vnguenta vendebantur.

d In 6. de ciuitate Dei.

GRÆCOSTASIM. Locus est, vbi Græcorum aliarumque nationum legati subsistebant à Senatu audiendi; à Græcis nomen habuit, etsi alij ibi stabant. Varrò,[e] sub dextra, inquit, huius à Comitio locus substructus vbi nationum subsisterent legati, qui ad Senatum essent missi; is Græcostasis appellatur à parte, ut multa. Hæc Varro. Dicitur Græcostasis, Idest Græcorū statio. Capitolinus Græcostasium nocat, quod post incendium ab Antonino Pio restitutum scribit.

e Lib. 5. de lingua Latina.

PORTICVM MARGARITARIAM. Puto sub qua margaritæ uendebantur.

ELEPHANTVM HEBRARIVM. Elephantis simulachrum.

VICOS xxxiiij. Rufus & Victor xij. uidelicet ingarium, thutarium, Tuscum, Vnguentarium maiorem, vnguentarium minorem, nouum, Ligurum. Reliqui desunt.

ÆDICVLAS xxix. Victor xij. quot ponit vicos, qui si sunt xxxiiij. tot etiam erunt ędiculæ.

VICOMAGISTROS xlviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS tria millia octingētas octuaginta. idem Rufus & Victor.

DOMOS cxxx. Victor cl.

HORREA xviij. Victor xxviij.

BALNEA lxxxiij. Victor Balneas priuatas lxvj.

LACVS cxx.

PISTTINA xx. Victor xxx. Continet regio.

PEDES tredecim millia lxvij. Victor. Regio in ambitucontinet pedes xiiij. millia DCCCCLXVII. Alias XII. millia DCCCLXVII. plura alia idem ponit, quæ hic desunt.

REGIO IX. CIRCVS FLAMINIVS.

C. FLAMINIVS COS. qui ad Trasimenum ab Annibale occisus est,[f] hūc Circum fecit, à quo ait Festus, Flaminius Circus, & via Flaminia sunt dicta. Huic Circo Gn. Octauius, qui de Perseo Rege naualem triumphum egit, duplicem porticum adiecit, quę Corinthia est appellata, à capitellis æreis columnatum, ut auctor est Plinius.[g] Varro[h] Circū Flaminium dictum scribit, qui ędificatus est circa Flaminium campum, & quòd ibi quoque ludis Tauriceis circum metas currunt. Hęc ille; in eo enim quadrigæ perportas xij. ingressæ septem metas circumibant, & qui ante uertisset, palmā obtinebat, ut latè Cassiodorus[i] refert. Hæc prius Flaminia prata vocata fuisse Liuius[k] affirmat; ea omnia, inquit, in pratis Flaminijs acta, quem nunc Circum Flaminium appellant. idem Liuius eodem libro, itaque inde Consules, ne criminationi locus esset, in prata, vbi nunc ædes Apollinis est, iam tūm Apollinarem appellabaot, aduocauere Senatum. Continet hęc regio

f Liuius lib. 2. deca. 3.
g lib. 34. cap. 3.
h lib. 4. de lingua Latina.
i lib. 3. variarum ad Faustum præpositum.
K lib. 3.

STABVLA IIII. FACTIONVM. Quatuor erant quadrigariorum factiones, prasina, quę viridi panno uestiebatur, & ver referebat, ut ait Cassiodorus,[l] Veneta cœrulei coloris hyemi respondeos; Alba autumnum, Rosea æstatē referens, qnod & Tertullianus[m] ante ipsum retulit. Quarū; factio suū in Circo stabulum habebat; Caligula ob ingēs aurigandi studium sæpe ibi morabatur. Tranquillus[n] loquens de eo, prasinæ, inquit, factio

l lib. 3. variar. ad Faustum præpositum.
m de spectaculis cap. 6.
n in Caligula cap. 55.

ni ita addictus & deditus, ut cœnaret in stabulo assiduè & maneret.

ÆDEM HERCVLIS Victor habet ædes Herculi magnu custodi Circi Flaminij. Hanc ædem ex carmine Sybillinu L. Sillã posuisse ferunt, vt Circum præsatum custodiret, quod & Ouidius in Fastis significat hoc carmine.

Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est
Quod deus Euboico carmine munus habet.

Idest monitu Sibillæ Euboiç Eumenius uero à Fuluiu Nobiliore hãc ædem positam scribit Ædem, inquit, Herculis Musarum in Circo Flaminiu Fuluius ille Nobilior ex pecunia Censoria fecit, non id modu secutus, quod ipse literis, & summa poetę amicitia duceretur, sed quod in Græcia cum esset Imperator, acceperat Herculem Musagetem esse, idest, Comitem Ducemque Musarum.

PORTICVM PHILIPPI. Non Philippum Imperatorem, sed Martium Philippum credu intelligi Augusti vitricum, cui Actia eius mater mortuo patre Octauio, nupsit,[a] is hortatu Augusti ædem Herculis Musarum extruxit, ut Tranquillus scribit.[b] Philippi porticus Plinius meminit,[c] qui dicit Zeusidis manu pictam esse Romæ Helenam in Philippi porticibus, & in ijsdem esse Theodori manu bellum Iliacum pluribus tabulis depictum.[d] Alius fuit L. Philippus Orator, à Cicerone[e] & à Plinio piscinis murenarum celebratur[f] de quo non puto hic intelligi.

a Tranquill. in Augusto cap. 8. & 29.
b in Augusto c. 29.
c lib. 35. cap. 10. & 11.
d eod. lib. 35. cap. 11.
e Lib. 3. de Oratore, & in Bruto.
f Lib. 9. cap. 54.

MINVTIAS II. veterem & Frumentariam. Rufus & Victor legunt Minutia. Sed Lampridius in Commodo, habet minucia; signum, inquit, Herculis æneum sudauit in Minutiâ per plures dies. Duo hæc fuere ædificia, in quorum altero frumentum uenditum fuisse uidetur. Ab aliquo Minutiorum, qui plures Romæ fuere, nomen habuisse possunt. Sed à Deo Minutio potius hæc deriuata crediderim, cui ibi dedicatum erat sacellum; à quo porta Minutia est dicta, ut Festus tradit Minucia, inquit, porta appellata est, eò quòd proxima esset sacello Minuci, & subdit, Minucia porta Romæ est dicta ab ara Minuci; quem deum putabant.

CRYPTA BALBI. Cornelium Balbum intelligit Cæsaris & Ciceronis familiarem, de quo in epistolis iocatur, quæso ne plures Balbos quàm disertos putes. Huic Gadibus nato, ait Plinius[g] ciuitas Romana cum Balbo maiore patruo data, qui de Garadamanthis triumphauit; Balbus maior Cos. fuit, & à Sylla proscriptus.[h] Minor Balbus, hortante Augusto theatrum & Cryptam condidit. Erat hæc subterraneus locus Concameratus, seu in fornicem versus & amplus, qui per multa millia passuum excurrebat, per quem aqua excurrebat.

g Lib. 7. cap. 5.
h Plinius lib. 7. cap. 43.

Iuuenalis.

Et solitus mediæ Cryptam penetrare Suburræ.

Similes adhuc visuntur, & vna per mediam Augustam Taurinorum Secusium vsque extenditur, alta pedes xv. lata iiij. Aliæ erant cryptæ in ædificijs, in quibus histriones parabantur, vt Tranquillus[i] scribit, quas ad hanc pertinere non puto.

i In Caligula cap. 58.

THEATRA QVATVOR, in primis BALBI, quod capit loca triginta millia lxxxv, Victor xxx. cIɔ. xcv. & addit cl. Cęsar dedicauit, & appellatur à vicinitate. Hactenus Victor. Theatrum. Hoc fecit Cornelius auctor cryptæ, de quo suprà dixi, hortatu Augusti ut Tranquillus[k] ac Dion[l] tradunt L. Cornelium Balbum credu intelligi, quem Dion libr. 48. de Gadira insula Hispaniæ oriundum Consulem fuisse scribit, & adeo diuitem, vt populu viritim xxv. drachmas testamento legauerit. Proponũtur autem hic theatra quatuor, & vnum tantùm nominatur, vnde apparet tria desiderati, quæ ex Rufo & Victore sunt addenda, & sunt, Theatrum Marcelli, capit loca xxx. cIɔ. vbi erat aliud templum Iani. Id fecit Augustus nomine Marcelli, Octauiæ sororis suæ, & C. Marcelli filij, vt Tranquillus memorat.[m] & Plutarchus in Marcellu in fine. Hic, inquit, dum ædilitatem ageret, paulò post quàm Cæsaris filiam duxisset uxorem, moriem sponsus obijt. Ad eius decus, & memoriam Octauia mater bibliothecam construxit, Cæsar theatrum Marcelli nomine inscripsit. Idem refert Dion lib. 54. eo die inquit, Troiam lusit, & 600. feras interfecit. Id fuisse Pompi Theatrum quod imperfectũ reliquerat, vult Dion lib. 43. Sed & Victor, ut diuersa ponit.

k In Augusto c. 29.
l Lib. 54.
m In Augusto cap. 29.

Tertium ergo fuit Theatrum Pompeij, de quo ita Plinius,[n] Pompeius magnus ornamẽtis Theatri mirabiles forma posuit effigies, ab id diligẽtius magnorum artificũ ingenijs elaboratas, inter quas legitur Eutychia xx. liberis rogo illata. Trallis enixa xxx. partus. Alcippe elephantum. De eodem theatro hæc Tertullianus.[o] Pompeius Magnus solo theatro se minor cùm illam aram omnium turpitudinum extruxisset, veritus quandoque memoriæ suæ censoriam animaduersionem, Veneris ædem superposuit; & ad dedicationem edicto populum uocans, non theatrum, sed Veneris templum nuncupauit, cui subiecimus, inquit, gradus spectaculorum, ita damnatum, & damnãdum opus templi titulu prætexuit, & disciplinam superstitione delusit. Hoc theatrum ex lapide extructum Tacitus scribit, cùm prius ex tabulis quotannis fieret, id Caligula absoluit, ut ait Tranquillus. Dion lib. 39. auctor est, quo die hoc theatrum Pompeius cõsecrauit, musica, & gymnica certamina ipsum exhibuisse. Climum fuit theatrum lapideum in campo Martio statilis Tauri ære venaticum ædificatum, Augusto iiij. Cos. quod gladiato-

n Lib. 7. c. 3.
o De spectaculis c. 7.

rio assumere, consecrauit. Quare à pop. Rom. obtinuit, vt quotannis prętorem posset creare, quemadmodum lib. 51. Dion memorat.

CAMPVM MARTIVM. Is antiquitus inter Tiberim, & vrbem Marti sacer fuerat, in quo reges, & magistratus creabantur, equi & iuuentus exercebãtur, ut [a] Dionysius refert. Tarquinius verò contempta religione eum seuerat; quo expulso, segetes cæsæ, & in fluuium proiectæ insulam Aesculapio sacram paulatim alia adiecta materia creauerunt. [b] In Campo Martio comitijs habitis magistratus creabantur. De quo hæc Strabo.[c] Cãpi Martij admirabilis magnitudo simul & curules cursus, & alia equestria certamina expedita suppeditat, multis pila, circulo; palestravè se exercentibus. Quid perennes solo herbæ, coronat: que vsque ad fluminis alueum colles? scenicarum ostentatió picturarum, huiusmodique spectacula præstant, ut difficulter & inuitus abscedas. Huic proximus alter adiacet campus, & innumerabiles circum circà porticus, horti nemorosi, theatra tria simul, & amphitheatrum, templa magnificentissima inter se contigua. Hæc ille. Exercitia, quæ ibi fiebant egregiè poeta in septimo describit.

Ante vrbem pueri, & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitantque in puluere currus,
Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent cursu, ictuque lacescunt.

Tertio Cal. Maias in hoc campo Equiria celebrabantur, idest, equorum cursus à Romulo Marti institutus, ut ait Festus, & Ouidius.[d]

Iamq; dua restant noctes de mense secundo,
Marsq; citos iunctis curribus vrget equos.
Ex vero positum permansit Equiria nomen.
Qua deus in campo prospicit ipse suo.

Gellius verò [e] scribit C. Taratiam virginem Vestalem campum Tiberinum siue Martium populo Roma donasse. ibi nunc esse ecclesiam S. Laurentij in Lucina Pomponius Lętus tradit, [f] ubi effossum esse memorandum horologium scribunt, quod septẽ gradus circũ habebat & lineas metallo inaurato distinctas. Solum campi cum ijsdem liunis erat ex lapide amplo quadrato, & in angulis quatuor uenti, & opere vermiculato, quod opus Agrippa fecit, & picturis porticus antea à Lepido cum in septis ædificans exornauit, vt lib. 63. Dion tradit.

TRIGARIVM. Locus, in quo trigæ currebant. Plinius. [g] Ne equos quidem in Trigarijs præferri vllis uernaculis animaduerto, idest nullibi sunt præstantiores equi Italis ad currendum in Trigarijs. Rufus, & Victor Septa Trigaria.

CICONIAS NIXAS. Simulachrum Ciconiarum, quæ oua perpeterant. Has publicè alebant Romani, quia Gallis, qui vrbem cęperant, nocte Capitolium inuadentibus. Ciconiarum clangore, & alarum strepitu excitati hostes repulerunt.[h]

PANTHEVM. idest omnibus dijs sacrum templum. Fecit hoc M. Agrippa, quod etiam nunc extat, in Beatæ Virginis & omniũ Sanctorum memoriam Deo dicãtum. De quo ita Plinius. [i] Agrippæ pantheum decorauit Diogenes Atheniensis, & Caryatides. In columnis templi eius probantur inter pauca operum. sicut in fastigio posita signa, sed propter altitudinem loci minus celebrata. In honore est, & in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerunt uictima, humi stans ante aditum porticus agnationes sitæ. Idem Plinius [k] loquens de pantheo, ait, Syracusana sunt in Pantheo capita columnarum à M. Agrippa posita. Sed idem alibi scribit, [l] Pantheon Ioui ultori ab Agrippa factũ. Dion uerò [m] Pantheon dictum scribit secundum aliquos, quia Agrippa plurium Deorum imagines sub simulachris Martis & Veneris ibi posuit: ipse verò existimat, quia factũ fuit cœli instar rotundum, ac uelut Deorum omnium habitatio. Voluit quidem M. Agrippa, ait Dion, ibi Augusti simulachrum erigere, & templum ab eo denominare, sed neutrum admittente Augusto, prioris Cęsaris, Augusti & suam statuam in vestibulo erexit: Hæc ille. Id templum culmen laminis argenteis tectum habuisse Pomponius Lætus scribit,[n] quas, inquit, Constans nepos Heraclij ueniens ad vrbem, sustulit.

BASILICAM MATIDII & MARTIANI. Victor pro Matidio habet Macidij, cuius basilicam ab alia Martiani separat: Sed ego puto legendum Mattidiæ; uti, frà in Breuiario vrbis habet Victor, & Marcianæ, quæ fuere sorores Traiani, nam à nomine Marcianæ sororis Martianopolim vrbem condidit, ut auctor est Marcellinus; & sequens inscriptio arcus Anconitani indicat Martianam Traiani sororem fuisse. PLOTINÆ AVG. CONIVGI AVG. DIVÆ MARTIANÆ AVG. SOROR. AVG. Mattidiæ meminit Spartianus, [o] loquens de Hadriano, digressus est, inquit, ad inspiciendas reliquias Traiani, quas Attianus, Plotina, & Mattidia deferebant. Aliqui uolunt Mattidiam Martianæ filiam fuisse, cuius in nummismatis nomẽ apparet. Hæ prefatam Basilicam condiderũt.

TEMPLVM DIVI ANTONINI & COLVMNAM cochlidem altam pedes clxxv. semis, Gradus intus habet cciiij. Fenestras lvj. Victor Gradus ccvj. Fenestras lvj. Hoc templum, & colũnam Antonini Pij fuisse ferunt, qui tamen Hadriani sepulchro est illatus, quemadmodum in Marco Antonino Capitolinus scribit. Hæc Traiani columnam superat, cuius æmula fuit. Antonini enim gesta, imaginibus eam Capreoli tostar circun-

a In quinto.
b Idem Liuius lib. 1.
c Lib. 5.
d In fin. 2. Fastorum.
e Lib. 6. cap. 7.
f De Rom. antiquit.
g Lib. vlt. c. ult. ad fin.
h Dionysius & Liuius.
i Lib. 36. c. 5.
k Lib. 34. c. 3.
l Lib. 36. c. 15.
m Lib. 53.
n De Rom. antiquitate.
o In Hadriano.

dantibus continet & hodie uisitur. Victor in hac regione ponit basilicã Antoninianã, ĩ qua prouinciarum memoria conseruabatur, idest, quot sub Imperio essent prouinciæ, & qui ad eas regendas missi essent, ut continet Noticia magistratuum Imperij Romani.

HADRIANEVM. Pontem credo, intelligis, & sepulchrum Hadriani; Nam ita de eo Spartianus scribit. Fecit & sui nominis pontem, & sepulchrum, iuxta Tiberim. Dion in eodem; sepultus est, inquit, iuxta flumen ad pontem Aelium, ubi monumentum fecerat, propterea quòd Mausoleum plenum erat, in quo nemo amplius sepultus est. Hactenus Dion. Hoc fuit è regione Mausolei Augusti, ubi prius ipsius, mox & aliorum Antoninorũ cineres sunt conditi. Hodie castellum S. Angeli uocatur. Apud Victorem uel Rufum id omittitur.

THERMAS ALEXANDRINAS, & AGRIPPINAS. Victor habet Thermæ Neronianæ, quæ posteà Alexãdrinæ, mox Thermæ Agrippæ. Lampridius scribit Alexandrum Imp. balnea omnibus regionibus addidisse, quæ fortè non habebant. Nam hodie quoque, inquit, multa dicuntur Alexandri, itaque Neronianas restituere potuit, quæ posteà Alexandrinæ sint dictæ. Idem tamen scribit Alexandrum proprias thermas fecisse, his uerbis. Braccariorum, Linteariorum, & ceterarũ artium pulcherrimum uectigal instituit, ex eoque iussit thermas, & quas ipse fundauerat, & superiores populi usibus exhiberi. Syluas etiã in thermis publicis deputauit. Addidit & oleum luminibus thermarum, cùm anteà non ante auroram paterent, & ante Solis occasum clauderentur. Hæc ille. M. Agrippa & ipse inter alia plura opera etiam thermas fecit, quas fortè ut plures alias Alexander instaurauit, & ideo Alexandrinis coniunguntur. Dion lib. 53. loquens de Agrippa, thermas, inquit, fabricauit, quas Laconicas nuncupauit, quia Lacedæmonij se exercentes denudantur, & oleo unguntur. In his plura signa posuit & fœcundissimæ artis inter quæ Esypũ distringentẽ se & quem inquit Plinius, [a] M. Agrippa ante thermas suas dicauit, mirè gratum Tiberio Principi, qui non potuit temperare sibi in eo, quanquàm imperiosus sui, inter initia principatus, transtulitque in cubiculum, alio ibi signo substituto, tùm quidẽ tanta populi Rom. contumacia fuit, ut magnis theatri clamoribus reponi Apoxiomenon conflagitauerit, princepsq; quanquàm adamatum reposuerit. idem Plinius, [b] M. Agrippa, inquit, uir rusticitati quàm delicijs proprior fuit: Verùm illa toruitas duas tabulas Aiacis, & Veneris mercata est à Cizicenis xiij. pondo. In thermarũ quoque calidissima parte marmoribus incluserat paruas tabellas paulò ante quàm restringerentur sublatas. Hæc Plinius, qui alio in loco [c] has thermas Lithostrotas fuisse scribit his uerbis. Lithostrota cœptauere iam sub Sylla paruulis certè Crustis, pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras transiere, ut pronum ul rium, & hoc certè inuentum ab Agrippa in thermis, quas Romæ fecit. Figlinum opus encausto pinxit. in reliquis albaria adornauit. Hæc ille. Fecit & Agrippina mater Neronis thermas, ubi Marlianus [d] duo Bacchi simulachra inuenta fuisse scribit cum hoc indice, in lauacro Agrippinæ, De quibus hic fortè posset intelligi. Claudius præf. vrbi sub Valentiniano thermis Agrippæ porticum adiecit Marcelli. lib. 19. in fin. Claudius, inquit, P. V. porticum excitauit ingentem in lauacro Agrippæ contiguam, Euentus boni cognominatam, ea re, quod huius nominis prope uisitur templum.

a Lib. 34. c. 8.

b Lib. 35. c. 4.

c lib. 36. c. 25.

d lib. 4. c. 3 r. topograph. vrbe.

PORTICVM ARGONAVTARVM, & MELEAGRI. Notum est Heroes quinquaginta argonautas uocatos in Colchidem ad rapiendum uellus aureum iusse, qui ita ab Argo naui, cuius faber Agus uocabatur, dicti fuere. Horum simulachrum à Butthereo Lycio Mironis discipulo factũ Plinius memorat, [e] quod in hac porticu positum ei nomen dedit Dion lib. 53. porticum, ait Neptuni dictam post uictoriam naualem fecit, & argonautarum pictura illustrauit. Argonautarum tabulam emptam ab Hortensio oratore sesterijs xliiij. idest. 1100. aureis illius temporis Plinius scribit, [f] de qua hic non puto intelligi. Meleagri quoque Fabula in eadem porticu fuisse quæ ex Ouidio [g] est nota, is tandiu erat uicturus, quandiu stipes quidam superstes fuisset, cùm ergo auunculos interfecisset, mater Althea dolore ex fratrum morte cõcepto, stipitem in ignem coniecit, unde Meleager est extinctus. Victor legit Meleagricum.

e lib. 34. c. 8.

f lib. 35. c. 11.

g In 8. metamorph.

ISEVM & SERAPIDEVM. De Isi & Serapi latè suprà dictum est in iij. regione, cui nomen dederunt. In hac uerò regione eorum templa fuere, quæ Alexander Imp. signis ornauit. Lampridius in Alexandro, Iseũ, inquit, & Serapeum decenter ornauit additis signis Deliacis, & omnib' mysticis. Alij legũt Isium & Serapium.

INSVLAM FELICVLÆ. Erat hæc alta & insignis insula seu domus plura cœnacula, & cubicula habens, quam Tertullianus aduersus Valentinianos ploar pla & in plures dictas diuisa citat, loquens enim de insania Valentini, qui xxx. deos somniabat, & cuique suum cælum assignabat, ait, Meritorium factus est mundus, insulam Feliculam credas, tanta tabulata cælorum nescio ubi. Ægesippus Feliculam puellam Comitem D. Petronillæ D. Petri filiæ fuisse scribit, quæ cùm Flacco nubere noluisset, neque idolis immolare, martyrio est coronata, de qua Martyrologium. [h] Eius Cœnobium in Sicilia fuisse D.

h 13. Iunii.

Gre-

a Lib. 10. epist. 9. Gregorius [a] memorat. Sed hæc insula an ab ea uel alia Felicula sit denominata, non ausim affirmare. Apud Victorem legitur Phelidi, siue Filidis, sed alia est uerior lectio, cui Tertullianus adstipulatur. Plura à Victore in hac regione recitantur, quæ nostra descriptio prætermittit. Epilogus.

VICOS xxxv. Victor xxx. quorum nomina ignorantur.

ÆDICVLAE xxxv. quot & vici. Victor xxx. quarum nomina xx. Panuinius recitat.

VICOMAGISTROS xlviij. quos in alijs regionibus. Victor cxx. quaternos singulis Vicis attribuens, qui est mendosus, quia infrà i Breuiario vrbis colligit fuisse Vicomagistros DCLXXII. qui numerus xiiij. regionibus congruit, dando xlviij. cuique regioni.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia septingentas lxxiiij. Victor iij. CIↃ. DCCLXXXVII.

DOMVS cxl.

HORREA xxij.

BALNEA lxiij. Victor balineas priuatas lxiiij.

LACVS lxiij.

PISTRINA xx. Victor xxxij.

Continet. PEDES triginta duo millia D. sunt ultra sex milliaria in ambitu. idem Victor.

REGIO X. PALATIVM.

PALATIVM. Mons antiquus Romę primùm habitatus, ubi Romulus regiā habuit, ut auctor est Dionysius, [b] à quo & tribus palatina una ex quattuor urbis, ut Plini[*] scribit, Palatium à palatia urbe Liuius deriuat; [c] Festus à Palanto, alij ab alijs deducunt. Augustus quoque ibi eum militibus habitauit, inde factum est, inquit Dion, ut ubicunq; degat Imperator, eius domus palatium appelletur, quod nomen etiam ad alia maiora ædificia est deriuatum, quę & ipsa Palatia nominantur. Hic collis totam hanc regionem continet.

b Lib. 1. & 3.

c Lib. primo.

CASAM ROMVLI. Ex Dionysio & Liuio diximus Romulum Palatinum montem incoluisse, quod & Plutarchus affirmat; Romulus, inquit, eam urbis partem incoluit, qua ex palatio in Circum maximum itur, iuxta quem locum sunt, quos pulchri littoris gradus uocant. Casam uerò appellat, quia tùm humilis erat prę alijs magnificisque posteà factis ędificijs.

AEDEM MATRIS DEVM, & APOLLINIS RHAMNVSII. Mater Deûm etiam magna mater, Rhea, Ops, Cybele, alijsque nominibus appellatur, eademq; est tellus mater omnium, quia diuitias opesq; generat; ut ex Varrone [d] D. Augustinus refert, tympanum, inquit, quod habet in manu, orbem terrę significat, Turres in capite, oppida, sedes, quòd cùm omnia moueantur, ipsa sola consistit, plura alia recitat, quę nimis longum esset referre. Fuit eius ędes in palatio, in quo locatum est ipsius simulachrum ex Pesinunte aduectum: ex libris enim Sybillinis Romani quinque legatos ad regem Attalum miserunt, vt illud ex Pesinunte Romam deferrét, quod cùm obtinuissent, naui ad ostium Tiberis est deuectum; cùm optimus ciuiū illud esset excepturus, P. Scipio filius eius, qui in Hispania occiderat, optimus iudicatus id excepit, & matronis manu trahendum commisit. ibi Claudiæ Vestalis pudicitia apparuit, quæ vado hærentem nauem cingulo facilè traxit. Idolum in æde Victorię in palatio pridie Idus April. est locatum, vt Liuius tradit; [e] postea ei ædes est facta & dedicata, quo die ludi instituti Megalesiā vocati. Pomponius [f] quoque C. Scipioni Nasicæ attribuit optimi cognomētum. Tria P. Victor separat, nempe ædem matris deûm, Apollinis, & Rhamnusiæ, quam lectionem castigatiorem puto, quia Apollinem Rhamnusium nullibi legi. Possemus tamen intelligere Rhamnusium, id est, sapientem, nam Rhamnusij sapientes vocantur, inquit Suidas in verbo *ῥαμνουσία*.

d In septimo de ciuitate Dei.

e Lib. 9. decad. 3.

f In l. 2. §. fuit post eos, de orig. iur.

De æde Apollinis ita Victor.

Aedes Apollinis, vbi Lychni pendebant instar arboris mala ferentis.

Hunc Lychnum in expugnatione Thebarum Alexander. Lucinię ademptum & ipse Apollini dicauerat, & Augustus suo Apollini consecrauit, Plinius [g] placuere, inquit, & Lychni pensiles in delubris arborum modo mala ferentium lucentes, qualis est in templo Apollinis Palatini, quem Alexander Thebarum expugnatione captum Lucinię dicauerat eidem Deo. Hactenus Plinius hoc templum in palatio fecit Augustus cum porticu & bibliotheca, & ob id palatinum est nuncupatū. Tranquillus, [h] Templum, inquit, Apollinis ea parte palatinę domus excitauit, quam fulmine ictam desiderari adeo aruspices pronunciauerant, addidit porticus eum bibliotheca Latina Gręcaque, quo loco iam senior sæpe Senatum habuit, decuriasque iudicum recognouit. Hæc ille. Bibliothecæ Augustus L. Virium præfecit, qui libros scriberet, & eorum curam haberet, vt sequens ostendit epigramma.

g lib. 34. c. 3.

h In Augusto cap. 29.

OSSA VIBIAE SVCCESSAE
LIVIAE AVG. SER. AB ARGENTO POTORIO. ITEM A VESTE
L. VIRIVS AVG. SER. PAM-
PHILVS SCRIBA LIB. ET A
BIBLIOTHECA LATINA A-
POLLINIS CONIVGI FIDELIS-
SIMAE ET PIISSIMAE B. D. S. M. [i]

i Bene de se meritæ.

Apollinis Palatini simulachrum ex insula Pōti à M. Lucullo Romam aduectum Plinius scribit. [k]

K lib. 4. c. 13.

RHAMNVSIÆ quoque templum in palatio fuit, ita enim malo legere, quàm Apol

linis

sluis Rhamnusij. Erat autem Rhamnusia Nemesis eademque Adrastia, quam veteres omnia scelera punire putabant, & bonis præmia largiri. Dicta est autem Rhamusia à Rhamno Atticę pago, vbi primùm eam ab Erechtheo Nemesij filio Veneris specie ramum ex malo arboris manu tenentis erectam fuisse Suidas scribit. Rhamnus verò genus rubi ibi abundans, Rhamno loco Atticę nomen dedit. Romæ templum huic deę posuit in Capitolio, vt inde suam vrbem posset vlcisci, inquit Pomponius Lętus; [a] sed credo legendum pro Capitolio, palatio, in quo eius fanum erat locatum.

a lib. 2.

PENTAPYLVM. Addit Victor Iouis arbitratoris. Pentapylon est porticus habens quinque ordines columnarum quadratarum, pyla enim est quadrata columna. Arbitrator uerò Iuppiter cognominatur, tanquā ex æquitate omnia statuens & pensitans.

DOMVM AVGVSTANAM & TIBERIANAM. De domo Augusti in palatio, ita Tranquillus. [b] Habitauit primo iuxta Romanū forum supra scalas annularias in domo, quæ calui oratoris fuerat, posteà in palatio; sed nihilominus ædibus modicis Hortensianis, & neque laxitate, neque cultu conspicuis, ut in quibus porticus breues essent albanarum columnarum, & sine marmore vllo aut insigni pauimēto conclauia, ac per annos amplius quadraginta eodem cubiculo hyeme & æstate mansit, quamuis parum salubrem valetudini suæ vrbem hyeme experiretur, assiduèque in urbe hyemaret, si quando quid secretè aut sine interpellatione agere proposuisset, erat illi locus in edito singularis, quem Syracusas & tecnophyon uocabat, huc transibat, aut in alicuius libertinorum suburbanū. De eadem domo Augusti hæc Dion. Decretū est, ut ante palatia sua haberet laurus propositas, ex quibus penderet corona, quæ facta esset ex quercu, quasi ipse hostes perpetuò vinceret, & ciues conseruaret. Porrò regiæ palatia appellantur, nō quòd sint ita casu & fortuitò nominatę, sed quod Cæsar habitabat in palatio, atque ibi suos milites habebat. Domus enim Romuli palatium dicebatur à loco, in quo esset ædificata. Quamobrem licet alibi habitet Imperator, tamen domus, vbi habitat, palatij nomen habet. Hęc Dion.

b In Augusto cap. 72.

Tiberius uerò prius i carinis in domo Pompeiana habitauit, ut auctor est Tranquillus, [c] mox ab Augusto adoptatus transijt in palatium, ac ibi propriam sibi domum ædificauit Tiberianam dictam. Addit Panuinius cum bibliotheca.

c In Tiberio c. 15.

ÆDEM IOVIS VICTORIS. Hāc ædem Q. Fabius Cos. vouit in bello, quod aduersus Samnites & Gallos Senones gessit. Liuius. [d] Fabius, inquit, ædem Ioui Victori, spoliaque hostiū cùm vouisset, ad castra Samnitium perrexit, potitusque Victoria, spolia hostium coniecta in aceruum Ioui Victori cremauit.

d Lib. 10. primæ decad.

DOMVM DIONIS. credo Cassij Coccei cognominati ex Nicea ciuitate Bithyniæ nobilis historiographi, qui lxxx. libris in decades viij. diuisis, Romanorum historiam vsque ad Alexandrum Mamæ est prosecutus, ut Suidas refert. Aproniani Dalmatiæ & Ciliciæ præsidis filius fuit. [e] Senator Africam proconsul, Dalmatiam & Pannoniam præses rexit, quemadmodum ipse [f] narrat. Domum Cos. fuit. [g] eius domus ut insignis hic ponitur. Victor pro Dione ponit Dionysij. Sed mihi alia lectio magis placet.

e Dion in Hadriano in princ.
f Lib. 49.
g Dion lib. 58.

CVRIAM VETEREM. Curia erat inquit Festus, vbi publicas curas gerebāt; Curiam puto Hostiliam intelligit, à Tullo Hostilio Rege factam, quod templū fuit Liuius. [h] templum, inquit, ordinī ab se facto Curiam fecit, quæ Hostilia usque ad patrum nostrorum ætatem est appellata. Hoc significat et poeta, [i] cùm ait, hoc illis curia templum, quam centum columnis suffultam describit, & vult esse basilicam. Sed curiam Hostiliam P. Victor in secunda regione locat. Quare hic curia ab Augusto in palatio facta significari uidetur, quam & Seruius in suprascriptum carmen sētit. Panuinius hic quattuor veteres curias ponit. Foriensem, Raptam, Vellensem, & Velitiam. sed Victor, & hæc descriptio, vnam.

h In primo.
i In septimo.

FORTVNAM RESPICIENTEM. Simulachrum Fortunæ significat, quæ præteritos respicit, & nomen dedit Vico fortunæ respicientis, quem hic Victor ponit. De Fortuna plura in vij. regione suprà diximus.

SEPTIZONIVM D. SEVERI. Hoc sibi sepulchrum Seuerus in via Appia è regione D. Gregorij exstruxit, cuius hodie apparet vestigium columnarum pulchritudine & magnificentia spectabilium, quæ miro ordine aliæ suprà alias in orbem dispositæ fuisse uidentur, tres adhuc apparent zonæ, quæ ascēdentes Columnas ab inferioribus separant, & septem fuisse uidentur, vnde & Septizonium creditur dictum. Spartianus in Seuero: opera publica, inquit, præcipuè eius extant, Septizonium & thermæ Seuerianæ. Non tamen ibi sed in Antoninorum sepulchro Seuerus est humatus, ut Dion refert, itē Spartianus; vrnulā, ait aureā Seueri reliquias continentem Antoninorum sepulchro illatam aliqui dicunt, cùm Septimius Seuerus illic ubi vita functus est, esset incensus. cùm Septizonium faceret, nihil aliud cogitauit, quàm ut ex Africa venientibus suum opus occurreret. Medium simulachrum eius locatum additum palatinis ædibus. Is regium arcum ab ea parte facere voluisse perhibetur, quod etiam post Alexāder cùm vellet facere, ab aruspicibus dicitur esse prohibitus.

bitus, cùm hos sciscitans nō litasset. Hæc Spartianus. Idem Dion, nisi quòd, ait, cineres Seueri in vrna ex porphyro conditos fuisse. Verùm Iulius Capitolinus in Geta sentit Seuerum in Septizonio sepultū. Geta, ait, illatus est maiorum sepulchro, hoc est Seueri, quod est in Appia via euntibus ad portam deatram specie Septizonij exstructum, quod ille sibi viuus ornauerat.

VICTORIAM GERMANICIANAM. A Germanico factam, de quo latius suprà in viij. regione, vbi de eius horreis est dictum. De hac Victoria nihil præcisè legi: sed apud Tacitum [a] constat plures honores & diuinos, arcusque & Clypeos mortuo Germanico decretos, & subijcit, statuarum locorumuè, in queis coleretur, haud facilè quis numerum inierit.

a Lib. 2.

LVPERCAL. Victor Lupercal ī theatro, Locus fuit in palatini radicibus, ab Euandro Pani Deo Arcadiæ dicatus, qui Lyceus uocatur, eo quòd non sinat lupos in oues sæuire. Alij volunt Romulum & Remum ibi à lupa nutritos, Ouidius. [b]

b In 2. Fastorū.

Illa loco nomen fecit, locus ille lupercal,
Magna dati nutrix præmia lactis habet.

Virgilius. [c]

c In 8.

Gelida monstrat sub rupe lupercal,
Parrasio dictum panos de monte Lycæi

Antrū fuit propè tres columnas ait Pōponius Lætus, ibi etiam templum est conditum. Iustinus. [d] ex Trogo in palatini inquit, radicibus templum Lyceo, quem Græci Pana. Romani Lupercum appellant, constituit ipsum dei simulachrum nudum, caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romę Lupercalibus decurritur. Hęc ille. Dionysius. [e] Arcades, iquit, templa construūt, primo quidem Lyceo Pani in loco, quem Romani Lupercal appellāt, nos Lyceum dicere possumus, & nunc quidem ędificijs circum occupantibus omnia, difficilis coniectura est, qualis olim loci natura fuerit, sed, ut fertur, erat tum spelunca sub tumulo magno densa querceto contecta, & sub petris profundi fonticuli, solumque rupibus contiguum nemorosum, & frequentibus ac proceris opacum arboribus, ibi ara dicata deo more patrio sacra fecerunt, quę nostro quoque tempore faciunt Romani mense Februario post brumam. Hęc Dionysius. Lupercal, ait Liuius Ludicrum in monte palatino. Plura alia Victor in hac regione recenset, quę nostra descriptio omittit.

d Lib. 43.

e Lib. 1.

VICI XX. Victor viij. Alij vij. videlicet Padi. Curiarum. Fortunæ respicientis. Salutaris. Apollinis. Huiusque die. Fortunę reducis.

ÆDICVLÆ XX.
VIGOMAGISTRI XLVIII. Victor XXVIII.
CVRATORES. II.
INSVLÆ duo millia DCLXIII.
DOMVS LXXXVIII.
HORREA XLVIII.
BALNEA XIIII.
LACI LXXXIX. Victor LXXX.
PISTRINA XX.
PEDES XI. millia sexcentos, vltra duo millia passuum. Regio Cōtinet.

REGIO XI. CIRCVS MAXIMVS.

TRes Romæ Circi fuere, Flaminius, à quo ix. regio nomen habuit, vt suprà est dictum, Maximus, et Neronis. Circus Maximus primo à Romulo in raptu Sabinarum designatus, vt ait Plutarchus in Romulo, mox à Tarquinio Prisco Rege conditus fuit inter Palatinum & Auentinum montes, vbi inquit Dionysius, [f] circumquaque operta recto fecit sedilia, Nam anteà stantes spectare solebant, sur cis tabulata sustinentibus. Locos spectaculorū in axx. curias distribuit, vt curialium quisque sun loco spectaturus sederet; quod opus & ipsum procedente tempore annumerādum erat inter totius orbis pulcherrima; Longitudo enim eius est trium stadiorum cum dimidio, latitudo quatuor iugerum. A duobus maioribus lateribus; & vno minore cingitur Euripo, qui aquas recipiat decempedali profunditate simul & latitudine. Post Euripum extructæ sunt triporticus; imæ habent lapidea paulum scandentia, sicut in theatris sedilia. Super duplici contignatione sunt lignea. Duas maiores porticus tertia minor coniungit, transuersum lunata specie opposita, vt ea tribus vna conficiatur amphitheatralis octo stadiorum amplitudine capax xl. millium hominum. Reliquū è minoribus, latus, quod subdiuale est, habet fornicatos carceres vnde equi emittantur, omnes vno clausos repagulo. Externè ambit Circum simplex porticus habens officinas, & supernè cellas, per quas spectatores intrant, & ascendunt per officinas singulas, vt nulla confusio exoriatur inter tot millia tùm venientia tùm discedentia. ita Circum Dionysius describit. Plinius verò [g] à C. Iulio Cæsare Circū maximum factum fuisse scribit, quod intelligendum est instauratum. Circum maximum, inquit, à Cæsare Dictatore extructum longitudine stadiorum trium, latitudine vnius; sed cùm ædificijs iugerum quaternorum ad sedē CCLX. millium inter magna opera dicimus, Hæc ille prædictos carceres & metas anteà ex topho & ligno Claudius ex marmore inauratasque fecit. Tranquillus, [h] Circo, inquit, maximo marmoreis carceribus, auratisque metis, quæ vtraque & tophia & lignea anteà fuerant, excultos propria Senatoribus constituit loca, promiscuè spectare solitis, ac super quadrigarum certamina Troiæ lusum exhibuit. Hæc Tranquillus; locos vnde spectabant, foros

f Lib. 3.

g Lib. 36. ca. 15.

h In Claudio c. 21.

a Lib. 1. idem Festus.

ros dictos fuisse Liuius [a] monet. ibi quadrigas cursum exercuisse suprà diximus. Tertius fuit Circus in vj. regione ad templum Floræ Cai & Neronis dictus, in quo tertius erat obelisc⁹, de quo Plinius. [b]

b Lib. 36. c. 11.

CIRCVS MAXIMVS, qui capit loca quadringenta octoginta quinque millia, Plinius CCLX. millia. Victor CCCXXCV. Dionysius dicit CL. millium hominum, sed posteà ampliatum fuit.

Continet XII. PORTAS. Victor XII. carceres. Cassiodorus [c] verò ait XII. portas fuisse instar XII. signorum cœlestium, & XII. mensium. Bissena, inquit, ostia, ad XII. signa posuerunt, vt quasi per XII. signa digrediens annus integer signaretur. Biga quasi Lunæ, quadriga quasi Solis imitatione reperta est. & infrà. vij. metis omne certamen peragitur in similitudinem hebdomadis reciprocæ: obeliscorum quoque prolixitates ad cœli altitudinem subleuantur, sed potior Soli, inferior Lunę dicatus est. Hæc Cassiodorus, qui plura ad Circum pertinentia recitat, multa à Tertulliano de spectaculis cap. vj. de arte Circi mutuatus. Maior obeliscus erat pedum CXXXII. Minor pedum LXXXIIX. S. Circus erat circumdatus columnis cum epistilijs aureis, & statuis. Eius pauimentum fuit ex Chrysocolla. [d] Hæc dura est materies, quę nascitur. Post quam aurum est effossum, cuius retinet colorem, in cætero est lapis.

c Lib. 3. variar. ad Faustum epi sto. 51.

d Pomponius Lætus de Rom. ant.

TEMPLVM MERCVRII. Causa huius templi in Circo condendi fuit, quia Castori aurigæ, & Polluci hic Circus erat dicatus, quibus Mercurius equos dederat. Tertullianus de spectaculis [e] loquens de Circo maximo. Castori, inquit, & Polluci deputatur hæc species, quibus equos à Mercurio distributos Stesichorus docet.

e Cap. 6. de arte Circi.

AEDEM DITIS PATRIS. Quadriga vectum fuisse Plutonem poetæ fingunt, cuius nomina equorum etiam Claudianus recitat, & ob id ipsum quoque in Circum introduxerunt. Diespitrem Ditem patrem Lactantius & Isidorus appellant.

CEREREM. idest ædem Cereris, vt habet Victor. De hac ita Plinius, [f] Plastæ laudatissimi fuere Demophilus & Gorgasus, ijdemque pictores, qui Cereris ędem Romæ ad Circum maximum vtroque genere artis suæ excoluerunt, uersibus inscriptis gręcè, quibus significarunt à dextera opera Demophili esse, à lęua Gorgasi. Ante hanc ædem tuscanica omnia in ędibus fuisse auctor est M. Varro. Ex hac scilicet plastice, cùm reficerentur, crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas esse; item signa ex fastigijs dispersa. Hæc ille.

f Lib. 35. cap. 12.

PORTAM TRIGEMINAM. Blondus [g] multùm laborat in explanando nomine huius portę, nec se vnquàm potuisse eius deriuationem inuenire fatetur. Aliqui trigeminam dictam nolunt, quia per eam trigemini fratres Horatij contra Curiatios pugnaturi exierunt, quod tamen Blondus improbat, & eam uult esse, quæ nunc S. Pauli dicitur. Huius portæ sæpè Liuius meminit, & Iulius Frontinus.

g Lib. 1. Instaura. Romæ.

APOLLINEM COELISPICEM; qui cœlum, uel Cœlium montem conspiciebat.

HERCVLEM OLIVARIVM. Primus, in Olympias oleastro Hercules est coronatus, vt Plinius, [h] & alij tradunt. Hinc Oliuari⁹ dici potuit ea corona redimitus. Hoc fuit Myronis opus Eleuteritæ, de quo loquens ita Plinius [i] scribit. Fecit etiam Herculem, qui est apud Circum maximum in æde Pompei magni. Hæc ille. Eum in Circo consecrarunt: quia Olympia quadrigis uicerat, in quibus oleastro Victores caput cingebant, [k] inde fortè oliuarius est dictus.

h Lib. 16. c. 44.

i lib. 34. cap. 8.

K Plinius lib. 15. c. 4.

VELABRVM. Locus Romæ, ubi oleũ uendebatur. Plautus in captiuis, omnes compacto rem agunt, quasi in uelabro olearij. Ibidem caseus omnium præstantissimus fumo conditus conficiebatur, quem Martialis Velabrensem appellat, [l] Vel Velabrensi massa recocta foco. Horatius. [m] cum uelabro omne macellum. De hoc etiam Propertius. [n] Tranquillus in C. Iulio Cæsare, [o] Gallici inquit, triumphi die uelabrum præteruehens, penè curru excussus axe disfracto. idem in Nerone, [p] diruto Circi maximi arcu, per uelabrum, forumque, palatium & Apollinem petijt. De eodẽ [q] de lingua Latina Varro. Victor duo uelabra ponit, maius & minus. Olim locus paludosus fuit, itaque transituri in Auentinum ferebantur cymbula, & soluebant stipem: pecunia autem, quæ nautis pendebatur, uelatura appellabatur, unde uelabatrum, inquit Pomponius Lætus.

l Lib. 51.

m lib. 2. Satyr. 3

n lib. 4. ad fin.

o cap. 37.

p cap. 26.

q lib. 4. & 5.

ARCVM D. CONSTANTINI. Hunc arcum à Traiano Imper. inchoatum Constantinus superato ad Miluium pontem Maxentio tyranno sibi constituit, adiectis victoriæ insignibus. Est omnium, qui supersunt, integerrimus ad angulum palatini montis propè theatrum positus. Blondus [r] in stagnis vult ædificatum fuisse. In triplicem fornicem uersus quatuor habet marmoreas striatasque columnas superiores trabes sustinentes, supra quas hæc est inscriptio. IM. CÆS. FL. CONSTANTINO MAXIMO PF. AVGVSTO P. F. Q. R. QVOD INSTINCTV DIVINITATIS MENTIS MAGNITVDINE CVM EXERCITV SVO TAM DE TYRANNO QVAM DE OMNI EIVS FACTIONE VNO TEMPORE IVSTIS VLTVS EST ARMIS. ARCVM TRIVMPHIS INSIGNEM DICAVIT.

r Lib. 3. Romæ instauratæ.

VICOS xviij. Victor viij. Confinium. Proserpinæ, Cereris, Argæi. Piscarium. Parcarum. Veneris. Sãctum. Panuinius addit Vicũ antiquum Publicij ad portam Trigeminam.

ÆDICVLAS xix. credo legendum xviij. quot erant Vici. Nam quisq; Vicus suã habebat ædiculam, ut etiam hic ponit Victor.

VICOMAGISTROS xix. Legendum xlviij. ut habent aliæ regiones, & suprà dixi. Victor habet xxxviij. errore librarij.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia sexcentas.

DOMVS lxxxix.

HORREA xvj.

BALNEA xv.

LACVS xx. Victor xv.

PISTRINA xv. Victor xj.

Regio cõtinet. PEDES vndecim millia quingentos. ultra duo milliaria.

REGIO XII. PISCINA PVBLICA.

Piscina, quæ xij. regioni nomen dedit, est aqua conclusa aliàs pisces continens. Varro.[a] Piscinas, inquit, dico eas, quæ in aqua dulci aut salsa inclusos habent pisces ad utillam: Sed hic erat locus aqua plenus sine piscibus ad natandum paratus, & ob id piscina publica uocabatur, quæ posteà esse desijt. Festus, piscinæ, inquit, publicæ hodie nomen manet, ipsa non extat, ad q̃, & natatũ, & exercitationis alioqui causa ueniebat popul⁹. Martialis. *Piscinam peto, non licet natare*. Plini⁹,[b] coheret, inquit, calida piscina, ex qua natantes mare aspiciunt. Hæc à Sidonio Apollinari baptisterium appellatur, quasi lauacrũ; Piscina, iquit, seu Græcari mauis, baptisteriũ. Hæc ille. Marmore circũdatam fuisse hanc piscinam est credendum, cùm scribat Seneca thasio lapide priuatas piscinas in balneis cingi. Pauper, inquit, sibi uidetur, nisi thasius lapis quondam rarum in templo spectaculum piscinas nostras circundedit, in quas multa sudatione corpora animata demittimus. Huiusmodi fuit piscina Siloe, quæ etiam natatoria dicitur,[c] & probatica piscina.[d] Græci κολυμβήθραν idest natatoriam uocant. Ab hac piscina publica uicus piscinæ publicæ est dictus, auctor est Lampridius, Heliogabalum natasse in piscinis unguento infectis aut croco.

a Li. 3. de re rustica c. 3.

b Lib. 2. episto. 17. ad Gallum.

c Ioan. 9.

d Ioan. 5.

Continet AREAM RADICARIAM. In qua radices uendebantur. Radicem autem Dioscorides uocat raphanum.

VIA NOVA. Victor. Caput uiæ nouæ: quòd ibi caput marmoreum uel æneum alicuius locatum erat, uel quod ibi esset initium uię nouę. Gellius[e] scribit Aium Deum appellatũ, aramque ei statutam, quæ est in infima Noua uia, quòd in eo loco diuinitus uox edita erat.

e Lib. 16. c. 17.

FORTVNAM MAMMOSAM. à fœcunditate ita dictam, quòd uelut lacte Romanos aleret. Mammosa autem est, quæ habet magnas mammas. Plinius thos mammosum mammas imitans ad differentiam masculi appellat,[f] quem sensum si sequamur, pro fortuna muliebri mammosa acciperetur, de qua suprà est dictum. ab hac uicus in hac regione Fortunæ mammosæ est dictus.

f Plinius lib. 12 cap. 14.

ISIDEM ATHENODORIAM. Victor legit Antenodoram. primum significat Athenarum aut Palladis donum, secundum Anthenoris donum. prior lectio hoc simulachrum Athenis Romam delatum esse significat. Alexander ab Alexandro[g] duas Isides Romæ fuisse scribit, unam patriciam, de qua suprà in sancta regione, alterã Antenodoram, cuius templum in regione Martij campi fuit proximum Tiberi, iuxta septa, & ouile, de quo hic agitur.

g Lib. 6. gen. dier. cap. 8.

ÆDEM BONÆ DEAE SVBSAXANAE. Hanc magnam matrem, & terram, Maiamque esse ostendere Macrobius laborat: Alij Fauni filiam, alij, ut Lactantius eius[h] uxorem fuisse dicunt, & à uiro cęsam, quòd uinum bibisset. Plutarchus in problematibus Flauij uult uxorem fuisse. De hac latè Alexander ab Alexandro,[i] qui dicit duas Romæ ædes Bonæ Deæ fuisse, unam in Auentino, alteram iuxta Isidis templum ad Nouam uiam, quæ est ista, de qua loquimur. Subsaxana autem fortè dicta fuit, quòd sub saxum mõtis esset locata.

h Lib. 1. de fals. relig. c. 22.

i Lib. 6. geniali. dier. cap. 8.

SIGNVM DELPHINI. Huius simulachri nulla, quod sciam, memoria habetur. Plinius[k] auctor est C. Gracchum delphinos quinis millibus sestertijs in libras emisse. Sed hi hominis priuati fuere.

k Lib. 33. c. 11.

THERMAS ANTONINIANAS. Ab Antonino Caracalla factas omnium celebratissimas, de quib⁹ ita Spartianus,[l] opera Romæ reliquit thermas nominis sui eximias, quarum cellam solearem architecti negant posse ulla imitatione, qua facta est fieri. Nam & ex ære vel cupro cancelli superpositi esse dicuntur, quibus cameratio tota credita est, & tantum est spacij, ut id ipsum fieri negent potuisse dicti mechanici. De his ita Eutropius in Antonino, opus egregium fecit lauacri, quæ Antoninianæ appellantur. Blondus[m] dicit eas fuisse, ubi nunc est templum S. Priscæ. Alij dicunt S. Balbinæ. Earum etiam nunc extant reliquiæ.

l In Antonino Caracalla.

m Lib. 2. instau. Romæ.

SEPTEM DOMOS PARTHORVM. Qui sint hi Parthi, qui Romæ septem domos habuerunt, difficile est inuenire, si quid coniectura assequi licet, fortè Parthos intelligit Seuerum Romam secutos, post bellum cum illis confectum, quos gemmis onustos illis temporibus se uidisse Tertullianus scribit.[n] Vidimus, inquit, Romæ de fastidio Parthorum, &

n De habitu muliebri.

Medorum, ceterorumque gentilium suorum coram matronis erubescentem, nisi quòd nec ad ostensionem ferè habentur, latent in cingulis smaragdi, & Cylindros uaginæ suæ solus gladius sub sinu nouit, & in peronibus uniones emergere de luto cupiunt. Denique tantum gemmatum habent, quod gemmatum esse non debet, si non compareret, aut ideo eom paret, ut neglectum esse ostendatur. Sed & parietes tyrijs, & hyacinthinis, & illis regijs uelis, quæ uos operose resoluta transfiguratis, pro pictura abutuntur. Hæc ille. Luxum ostendit Psthorum in uestibus, quas gemmis onustas gestabant, & in locis occultis, & in ædibus, quarum parietes purpura tegebant, & fœminas taxat, quæ illos luxu separabant. Has Romæ speciosas domos ędificasse Seuerus uidetur, cum in eo ita Sex. Victor scribat. Ad largendum liberalis in amicos, in inimicos pariter uehemens, quippe qui lateranum Chilonem, Æmilinum Bassum, ceterosque alios ditaret, ædibus quoque memoratu dignis, quarum præcipuas uidemus Parthorum quæ dicuntur, & Laterani.

CAMPVM LANATARIVM. A lana ibi uendita nomen habuisse videtur, & si vocabulum sit inusitatum.

DOMVM CHILONIS. Legendū est Cilonis; Fabius Cilo intelligitur, qui imperante Seuero bis vrbi præfuit, vt Dion, Spartianus.[a] & Vlpianus.[b] tradunt. Cōsul Pertina cis, Imp. iussu Cōmodi occisi cadauer elā noctu humauit. [c] idem Antoninum Caracallam educauerat, & penè ab eo occisus est, sed tumultu populari seruatus, ut Dion & Spartianus scribunt. [d] Is speciosam domum in vrbe ædificauit, quæ pro insigni hic ponitur.

a Vterq; in Antonino Caracalla.
b L. 3. §. 3. de pœnis, l. 6. de interdict.
c Lamprid. I Cōmodo in fine.
d In Antonino Caracalla.

COHORTES iiij. Victor cohortes tres vigilum.

DOMVM CORNIFICII. L. Cornificium intelligit, qui hortatu Augusti ædem Dianæ Romæ condidit, ut auctor est Trāquillus.[e] Hic in Sicilia exercitui Augusti præfuit, & ab hostibus aduētu Agrippę euasit. Dion,[f] Cornificius, inquit, qui Cæsariano exercitui in Sicilia præfectus erat, periclitabatur, ne si in loco consisteret, inopia cibariorum expugnaretur, quòd si recederet, ne vna cum exercitu periret, circumstantibus hostibus, & eminus iaculantibus, ac opportunis locis inuadētibus; Tamen quia Agrippa transierat in Siciliam, Mylasq; ceperat, ac hostes insecutus adeum uenerat, pręter spem euasit. Qua ex re propter suam & militum salutē tanta lętitia efferebatur, vt Romę, quoties foris cœnaret, elephāto ueheretur, & magnificas ędes habuit, quę hic celebrantur.

e In Augusto c. 29.
f In Augusto.

PRIVATVM HARDIANI. Victor priuata Hadriani, scilicet, domus, quam nondum Imperator habitabat. Capitolinus in M. Antonino. iussus inquit in Hadriani e priuata domū migrare, inuitus de maternis hortis recessit.

VICOS xiiij. Victor xij. videlicet Veneris almę. Piscinę publicę. Dianę. Ceios. Triari. Salientis signi, aliàs aquæ salientis. Lacitecti. Fortunæ mammosę. Colsfiti pastoris, aliàs Colapeti. Portæ Rudusculanæ seu Raudusculanæ. Portæ Næuiæ. Victoris.

AEDICVLAS xvij. lego xiiij. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS duo millia quadringētas octoginta septē. Victor ij. millia CDLXXXVI.

DOMOS cxiiij.

HORREA xvij. Victor xx viij. aliàs xxvi.

BALNEA lxiij. Victor xliv.

LACVS lxxxi.

PISTRINA xx.

PEDES duodecim millia. vltra duo milliaria. Cōtinet regio

REGIO XIII. AVENTINVS.

Aventinus, inquit, Dionysius,[g] altus ambitu xviij. fermè stadiorum, id est, vltra duo milliaria: Ab Anco rege fossa & muro est cinctus, tum syluis varij generis, & præcipuè lauro obsitus, vnde lauretū pars eius dicitur; Nūc totus refertus est ædificijs, vbi inter alia pulchra Dianæ templum visitur. Hæc Dionysius. Dictus est autem Auentinus, ut idem & Festus tradunt, quod ibi rex Albanorum Auētinus bello fuerit extinctus atque sepultus. At M. Varro,[h] Auentinum, ait, aliquot de causis dicunt: Næuius, ab auibus, quòd eo se ab Tiberi ferrent aues. Alij ab rege Auentino Albano, quòd ibi sit sepultus: Alij ab aduentu hominum, quòd commune Latinorū ibi Dianę templum sit constitutum. Ego maximè puto ab aduectu: Nam olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus. itaque eò ex vrbe qui ad uehebantur, ratibus quadrantem soluebant. Hæc Varro. Totus hic mons xiij. regionem vrbis occupabat. Continebat autem.

g lib. 3.
h Lib. 4. de lingua Latina.

TEMPLVM DIANÆ & MINERVÆ. Victor. Templum commune Dianæ, ita appellat, quia, ut[i] Liuius scribit, Consilio Seruij Tulli regis Latini populi cum populo Romano hoc templum vtrisque Commune condiderant. Euenit autem, inquit Liuius, ut bos in Sabinis miranda magnitudine ac specie nasceretur, fixaque per multas ætates Cornua in uestibulo templi Dianæ ei fuere miraculo. Cecinere uates, cuius eam ciues ciuitatis Dianæ imolassent, ibi fore Imperium, id carmen peruenerat ad antistitem Fani Dianę. Sabinus ut primum apta dies sacrificio uisa est, bouem Romam actam deducit ad Fanum Dianæ, & ante aram statuit: ibi antistes Romanus,

i Lib. 1.

manus, cùm eum magnitudo uictimæ celebrata fama mouisset, memor responsi Sabinum ita alloquitur. Quid nam tu hospes paras, inquit, incesti sacrificium Dianæ facere? quin tu ante viuo perfunderis flomine. in fima ualle perfluit Tiberis. Religione tactus hospes descēdit ad Tiberim; intereà Romanus imolat Dianæ bouem. Hæc Liuius: Cornuaque bouis diu in eius templi uestibulo appensa stetere. eandem historiam Plutarchus in problematis.[a] narrat io ceteris Dianę templis, inquit, ceruorum cornua affiguntur, in Auentino autem tātummodo boum; & hoc factum ex lubæ & Varronis monumētis. De hoc templo ita Martialis laudat Auentinæ uicinus sura Dianę.

a Problem. 4. Rom.

MINERVÆ templum à Victore omittitur, unde idem potuit utrique Deæ esse commune. Vicum tamē Mineruę ponit. Pompeiū magnom Mineruę ex manubijs templum dicasse Plinius[b] scribit, in quo breuiarium ipsius gestorum scriptum erat.

b Lib. 7. c. 26.

NYMPHÆA TRIA. Hęc etiam Victor omittit. De nymphęis latè suprà in v. regione est dictum io Nymphæo Alexaodri, Capitolinus scribit Romæ oulla Gordiaai Imp. opera extare, præter quędam nymphæa & balneas, & hæc fortè erant ab ipso exstructa. Iosephus[c] nymphęa Lacus interpretatur, loquens eoim de Herode maiore, apud Ascalona, ioquit, nymphęa siue lacus ornatissimos & balneas constituit.

c De bello Iudaico lib. 1. cap. 16.

THERMAS VARIANAS & DECIANAS. Heliogabalum Antoniou etiam Varium appellatum Lampridius scribit;[d] postmodum loquena de eius operibus, subdit, opera publica ipsius prǽter ędem Heliogabali Dei, & amphitheatri iostautationē, post exustionem & Lauacrum in uico Sulpitio, quod Aotoninus Seueri filius cœperat, nulla extant, & lauacrum, quod Antoninus Caracalla dedicauerat, & lauaodo, & populū admittendo, sed porticus defecerant, quę postea ab hoc sub Decio Aotooino exstructę sūt, & ab Alexandro perfectę. Hęc ille, lego autem apud Lampridium, pro sub Decio Antonino, subdititio Antonino, quia pseudaotoninus, ait Dion, Heliogabalus uocabatur: uel si legamus Decio, delenda est dictio, Antonino, nā, ut ait Eutropius, Decius Imperator lauacrum seu thermas fabricauit, quę Decianę suot nuncupatę. Apud Victorem deest, Decianas. Harum thermarum in Auentino est hæc inscriptio. AQVA TRAIANA Q. ANICIVS Q. F. ANTONINIA. CVR. THERMARVM VARIANARVM.

d In Heliogabalo in prin.

DOLIOLVM. Huius nominis causā refert Festus. Doliola, inquit, locus in vrbe sic vocatus, quia inuadentibus Gallis Senonibus vrbem, sacra io eodem lòco doliolis reposita fuerunt, qua de causa in codē loco ne despuere quidem alicui licebat. Idem tradit Liuius,[e] qui à Flamine Quirinali, Vestalibusque sacra doliolis condita fuisse scribit. At M. Varro,[f] est locus, inquit, qoi vocatur Doliola, ad cloacā maximam, vbi non licet despuere, à doliolis sub terra. Eorum duæ traditæ historiæ: Quod alij esse aiunt ossa cadauerum. Alij Numæ Pompilij religiosa quædam post mortem eius iofossa. Hic locus religionis causa, vt puto, nominatur.

e Lib. 5.

f Lib. 5.

MAPPAM AVREAM. Mappa signum erat cursus equorū incipiendi; ea enim missa, à magistratu cursum Circensem aospicabantur. Vnde Tranquillus,[g] Nero aurigare, inquit, & spectari voluit in Circo maximo, aliquo liberto mittente mappam, vnde magistratus solēt. Quintilianus etiam dixit mappa Circo vsitatum esse nomeo, propterea quòd in Circensibus spectaculis pro signo mittebatur à magistratu. Hioc Martialis ait.[h]

g In Nerone ca. 22.

h Lib. 12.

Cretatam prætor cum vellet mittere mappam.
Prætori mappam surripit Hermogenes.

Hæc uelut signum currendi in hac regiooe alicui muro aurea erat affixa.

PLATANONES. Locus platanis cōsitus, & uelut sylua platanorum, quas Claudium Principem io Suburbano habuisse Plinius scribit.[i] arbor vmbræ causa tantūm expetita, quæ æstate solem arcet, hyeme admittit. Vnde Virgilius dixit.

i Lib. 12. c. 1.

Atque ministrantem Platanum potantibus vmbram.

Hic locus pro insigni recensetur.

HORREA GALBÆ. Victor habet, Horreorum Galbiaoorum Fortunæ. Hoc dicitur, quia simulachrum Fortunæ conseruatricis, his horreis astabat, quòd ea rueri à gentibus credebātur, ot sequena ostendit inscriptio. NVM. DOM. AVGG. SACRVM FORTVNÆ CONSERVATRICI HORREORVM GALBIANORVM M. LORINVS FORTVNATVS MAGISTER S. P. D. D. idest, Numini Dominorum Augustorum scilicet Theodosij iunioris, et Valentioiani iij. Lorinus sacrum illud sua pecunia dedicauit: Appellatur magister scilicet regionis huius xiij. Hæc autem fuisse arbitror horrea Galbionis Ducis Valentiniani, qoi missus est in Africam contra Bonifacium tyraonum, circa annum Salut. 419. ut in chrooicis auctor est D. Prosper. Lego igitur Galbionis noo Galbæ, quia Galbana non Galbiana vocantur. & ita appellantur in Notitia vtriusque Imperij, sub Præfecto vrbi, quibus curator horreorum Galbianorum noncupatus præficiebatur, cùm essent Romæ præcipua, & ibi latius de his disseruι.

PORTICVM FABARIAM. sub qua faba uendebatur.

SCHOLAM CASSII. Cùm plures

uerint Cassij, de quo hic intelligatur, difficile est discernere. De schola suprà dictum est in iij. regione. Hic fortè est, qui etiam uiam Cassiam strauit, de qua Festus.

FORVM PISTORIVM. Vbi panem pistores uendebant.

VICOS xvij. Plures Victor nominat, scilicet Fidei, Frumentarium, Cæseti. Valeri. Laci miliari. Fortunæ. Capitis canteri. Trium alitum. Nouum. Loreti minoris. Armilustri. Consi. Tacij. Columnæ ligneæ. Materiarij. Mundiciei. Loreti maioris; Fortunæ dubiæ.

AEDICVLAS xvij. quot erant vici.

VICOMAGISTROS xlviij. Victor mendosè habet lxviij.

CVRATORES DVOS.

INSVLAS duo millia quadringentas octoginta septem.

DOMVS cxxx. Victor ciiij.

HORREA xxv. Victor xxxvij.

BALNEA lxiiij. Victor lxxiiij.

LACVS lxxxviij. Victor lxxijx.

PISTRINA xx. Victor xxx.

Continet Regio PEDES ducenta nouē millia. præposterè posita est dictio ducenta, cùm scribendū esset ix. millia cc. Victor habet Regio in ambitu habet pedes xvi. ciↃ. ccc. quæ mensura excederet tria milliaria, cùm Dionysius scribat ambitum totius Auentini non excedere xviij. stadia, idest duo milliaria, & quartam partem. Nostra descriptio non pertenit ad duo milliaria.

REGIO XIIII. TRASTIBERINA.

IN hac regione trans Tiberim Ianiculum fuit, vbi Hetruria incipiebat. Hunc montem Ancus Martius muniuit. Dionysius [a] loquens de Anco, ait, muro cinxit & Ianiculum montem in aduersa ripa imminentem Tiberi, collocauitque in eo præsidiū, ut ab Hetruscis tutior esset nauigatio fluminis, qui totá eá ripá tenētes infesti erāt negociatorib⁹; Sublicium quoque pontem merè ligneum, cui compingēdo nefas est quicquàm ferri ęrisuè addere, ille imposuisse Tiberi dicitur, qui hodie quoque superest, & sacer habetur ab omnibus. Hæc ille. Hæc regio pestilens à uilibus habitabatur. Continet

a Lib. 3.

CAIANVM. Obeliscum puto intelligi à Caio Principe in Vaticano locatum. Plinius, [b] Abies, inquit, admirationes præcipuæ uisa est in naui, quę ex Ægypto Caij Principis iussu Obeliscum in Vaticano Circo statutum, quatuorque truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum adduxit. Hic obeliscus adhuc hodie uisitur. De eodē ita idem Plinius. [c] Tertius obeliscus est in foro Vaticano Caij & Neronis Principum retro ex omnibus omnino fractus in molitudine eius, quem fecerat Sisostridis filius Nuncoreus. Apud Victorem deest, Caianum. Tantùm legitur, vicus Cainatum. Ambit hęc regio circiter passuum tria millia.

b Lib. 16. ca. 40.

c Lib. 36. cap. 11.

VATICANVM. Gellius, [d] Agrum Vaticanum, inquit, & eiusdem Deum præsidē appellatum acceperamus à Vaticinijs, quæ vi atque instinctu eius Dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hāc causam M. Varro in libris diuinarum aliam esse tradit istius nominis rationem: Nam sicut Aius, inquit, Deus appellatus, araque ei statuta est, quæ est in infima noua via, quòd eo in loco diuinitus vox edita erat, ita Vaticanus Deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia, quoniā pueri simulatque parti sunt, eam primum vocem edunt, quæ prima in Vaticani syllaba est, idcirco vagire dicitur, exprimente verbo sonū vocis recentis. Hæc Gellius. Festus verò Pompeius, Vaticanus collis, ait, appellatus est, quod eo potitus est populus Roma. vatum respōso, expulsis Hetruscis.

d lib. 16. cap. 17.

FRYGIANVM. Id aliud esse non puto, quàm templum Phrygię matri dicatum. & legendum Phrygianum. hoc nomen apud Victorem non inuenitur.

NAVMACHIAS V. Lacus erant, in quibus naues pugnabant, seu nauale prælium populo repræsentabatur: omnes erant circa Tiberim, vnde aqua ad implendos lacus extrahebatur: vna ex his ab Augusto facta fuit. Tranquillus in eo, [e] item nauale prælium circa Tiberim dedit cauato solo, in quo nunc Cæsarum nemus est. Hæc ille. Permansit hic naumachiæ locus etiam Tiberio imperante: Tranquillus enim de eo loquens, [f] bis ait, omnino toto secessus tempore Romam redire conatus, semel triremi vsque ad proximos naumachiæ hortos subuectus est. Lacū hunc naumachiæ Augustus propria aqua ex Alsatio deducta impleuit: vt Iulius Frontinus his verbis significat. Quæ ratio mouerit Augustum prouidentissimum Principem producendi Alsietiam aquam, quæ vocatur Augusta, non satis perspicio, nullius gratiæ, imò parum salubrem, & nusquàm in vsus populi fluentem, nisi fortè, cùm opus naumachiæ aggrederetur, nē quid salubrioribus aquis detraheret, hanc proprio opere perduxit, & quod naumachiæ cœperat superesse, subiacentibus hortis, & priuatorum vsibus ad irrigandum concessit. Hactenus Frontinus alium locum ob naumachiam effodit Domitianus, vt auctor est Tranquillus. [g] Edidit, inquit, nauales pugnas, pene iustarum classium effosso & circumstructo iuxta Tiberim lacu, atque inter maximos imbres prospectauit. Hæc ille ediderat & Iulius Cęsar naumachiam, sed in campo martio defosso, immissaque aqua, & nauibus introductis, ut auctor est Dion. [h] Alias naumachias alij Principes ediderunt: sed fortè delenda est dictio seu nota, v. qua Victor caret, & tantùm habet,

e Cap. 43.

f In Tiberio ca. 72.

g In eo c. 4.

h Lib. 43.

habet, naumachię. Alij scribunt naumachias duas.

HORTOS DOMITIANOS. Domitię Longinę hortos intelligit, in quibus libenter uersatum fuisse Aurelianum, Vopiscus memorat. Displicebat, inquit, ei, cùm esset Romę, habitare in palatio, ac magis placebat in hortis Sallustianis uel Domitię uiuere. Hęc ille. Fuit Domitia uxor Domitiani Imp. Longina cognominata, quam ille Elio Lamię nuptã in matrimonium abduxit, ut ait Trãquillus.[a] & licet Dion scribat ob adulterium cum Paride saltatore commissum repudiatam, apud illum tamen semper mansit, quàm Tranquillus[b] eius cędi interfuisse & Dion consciam fuisse scribunt.

a In Domitiano ca. 1.

b Cap. 17.

BALNEVM AMPELIDIS, & PRISCI, & DIANÆ MOLINAS. Victor hęc diuidit, & legit. Balneum Ampelidis, balneum Priscillianę. Deę Manię sacellũ, & ita credo hunc locum restituendum: illud enim uerbum, molinas, nihil significat. Quę uerò fuerit Ampelis, & quis Priscus, difficile est inuenire: si legeretur. Ampelij, is sub Valentiniano urbi prefuit,[c] & potuisset huius balnei fuisse auctor. Prisci quoque plures fuere, quorum unus fuit Dux Decij, ut refert Iornandes. Alius fuit procurator Cęsaris Antonini,[d] Neratius etiam & Iabolenus Iurecons. Prisci sunt cognominati, & alius Priscus sub Gordiano floruit;[e] unde discerni non potest, quis hoc balneum fabricauerit.

c l. 2. C. de offi. præf. vrb.

d l. pen. ff. de aucto. tut.

e l. eum qui C. de inoff. testam.

Mania uerò, ut Varro,[f] & Macrobius[g] scribunt, erat mater Larium, seu penatũ, cui pueri mactabantur ex Apollinis responso, qui capita ei iusserat sacrificari. Ceterùm Brutus pulso Tarquinio, allij & papaueris capitibus introduxit illi litari. Manias etiam appellabãt laruas, idest, Manes, quosdeos esse putabant ab inferis ad superos emanantes, quorum mater erat Mania seu auia, ut ait Festus.

f lib. 8. de lingua Latina.

g Lib. 1. Saturnal.

IANICVLVM. Montem trans Tiberim fuisse in huius regionis initio diximus; inde autem nomẽ habuit, inquit Festus, quòd per eum populus Roma. primitus transierit in agrum Tuscum, & uelut illuc eundi ianua fuerit. Aliam deriuationem tradit Macrobius, scilicet à Iano, qui ibi habitabat, & sepultus est, & hoc sequitur Virgilius.

Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit vrbẽ,
Ianiculumque huic, illi Saturnia nomen.

Solinus: quis dubitat Ianiculũ à Iano fuisse conditum? idem Dionysius & Ouidius.

STATVAM VALERIANAM. Valeriani Imp. puto patris aut filij.

COHORTES SEPTEM VIGILVM.

CAPVT GORGONIS. Gorgones tres fuere sorores Phorcinis filiæ, Euryale, Stheno, Medusa, capite draconibus innata habentes, dentes instar dentium suum prominentes, manibus & alis per aera ferri, ac ipsas intuentes in saxa vertere dicebantur. Porrò Perseus aut Medusæ decollatæ caput Clypeo affixit, quod spectantes in saxa conuerti ferebantur; eius simulacbrum hoc in loco erat affixum.

FORTIS FORTVNÆ TEMPLVM. Forti Fortunæ templum vt multa alia à Tatio Sabinorum Rege vota. Varro[h] scribit. Sed alibi idem Varro[i] à Ser. Tullo Rege Romæ hoc templũ dicatum fuisse narrat: Dies, inquit, Fortis Fortunę appellatus ab Seruio Tullo Rege, quòd is Fanum Fortis Fortunæ secundum Tiberim extra vrbem Romam dicauit Iunio mense. At Liuius Caruiliũ Cos. ex bello Hetrusco æris grauis in ærarium trecenta nonaginta millia tulisse memorat, de reliquo ære ędem Fortis Fortunę faciendã propè ędem Matutę locauisse. Hęc ille. Forrè Caruilius collabantem instaurauit. Alia uix esse potest, cùm uterque eodem in hanc ędem loco statuat extra urbem secundum Tiberim. Fortunam uerò multis nominibus appellabant, publicam, quòd Reip. faueret, Masculã, quòd maribus, muliebrem, quę mulieribus, virilem, quæ adultis, primigeniam, quæ primigenitis. Fortem, quæ ex insperato aderat. Equestrem celeriter venientem, obsequentem, ad omnia vota præsentem. Paruam humiles extollentem, se iam segetibus fauentem, prosperam semper propitiam; malam iugiter aduersantem, & alia huiusmodi deliramenta, quibus mirum est non modò populum Rom. sed & alios fere omnes tanta cæcitate arte diaboli oppressos fuisse. Templum Fortunæ Romæ sub Maxentio conflagrasse Zosimus lib. 2. scribit.

h Lib. 4. de lingua Latina.

i lib. 5.

AREAM SEPTIMIANAM. Campus à Septimio Seuero Imp. exornatus.

HERCVLEM CVBANTEM. Simulachrum Herculis cubantis. Hunc in Pantheo M. Agrippæ fuisse Plinius[k] scribit. In honore, inquit, est & in templo illo Hercules, ad quem Pœni omnibus annis humana sacrificauerunt. Victima humi stans ante aditum porticus agnationis sitæ, sed hic dicitur humi stetisse non cubasse; unde eum à nostro diuersum esse puto.

k lib. 36. c. 5.

CAMPVM BRYTIANVM, & CODETANVM. Hos Victor diuidit: & campum Bruttianum appellat. Ab eodem Bryto seu Bruto, cuius domus pro insigni in tertia regione suprà ostenditur; Hunc campum cõplanatum, exornatumque puto.

Codetanum uerò campum à Codeta liberto Veri Imp. fratris M. Antonini philosophi exornatum intelligit. Is plurimum apud patronum potuit, ut in eo, & Marco Capitolinus scribit. Ab hoc campum Codetanum conditũ puto, quia alium huius nominis non inuenio.

HORTOS GETÆ. Omnibus notũ

est Getam Cæsarem Seueri Imperatoris filiũ, & Antonini Caracallæ fratrem fuisse, à quo est interfectus.

CASTRA LECTICARIORVM. certum est lecticarios esse illos, qui lecticam ferunt, Martianus.[a] Si seruus, inquit, ex officio ad artificium transierit, quidam rectè putant legatũ extingui, quia officium artificio mutatur, cum Lecticarius cocus posteà factus est. Hic Lecticarius est, qui fert lecticã, quod est officium, cùm posteà fit cocus, est artifex: ita etiam intelligunt, Paulus[b] Vlpianus[c] Põponius,[d] & Scæuola.[e] Constantinus uerò lecticarios pro fabris lecticas facientib. accipit.[f] Hic uerò uidendum de quibus loquatur, & quæ sint castra Lecticariorum, si pro fabris intelligimus, castris opus non est: Sed quique in suis ergasterijs, quemadmodum alij artifices operabantur. Si pro his qui lecticas ferunt, vix mihi persuadeo tot fuisse, ut in castra essent conijciendi. Nobiles enim à suis lecticarijs seruis ferebantur, pauperes his non utebantur. Quare censeo hic lecticarios pro uespilonibus, & cadauerum baculis accipi: ita appellat Iustinianus[g] Constantinus, inquit, & Anastasius lecticariorum seu decanorum numerum ad certam mensuram redegerunt mille centum; ita etiam Græcè bis appellat λεκτικαρίους.[h] Hi prius Constantinopoli, vbi ingens erat populus, 950. hoc officio fungebantur,[i] posteà ad numerum M. C. sunt aucti. [k]Constantinus 190. ergasteria ad hunc usum deputauerat, post modum Anastasius ea ad M. C. auxit. Romæ quoque, ubi magna populi erat frequentia, plurimi, qui humãdis mortuis operam darent, fuerant instituti lecticarij à portandis lectis nominati, aliàs Decani vocabantur.[l] & quia magnus erat horum numerus, in unum locum erant coniecti, qui castra lecticariorum dicebantur, & hunc credo esse uerum huius dictionis sensum. Dicuntur autem lecticarij, quia lectum ferebant, super quo decumbebat cadauer, ut ait Iustinianus,[m] & quãdoque plures lectos pompæ causa præferebãt, quibus præstituit, quantum consequi debeant ex reditibus M. C. ergasteriorum ad hoc munus destinatorum: lecticarios uerò vult gratuitò omnibus defunctis hoc præstare officium, nisi heredes defuncti plures ad funus lectos exposcant.

a In l. legatis §. 1. de lega. 3.
b In l. seruis vrbanis, 59. §. pen. de leg. 3.
c L. 29. de uer. oblig.
d In l. si ex toto, §. vlt. de lega. 1.
e In l. vxori, 13. de aur. & arg. lega.
f In l. 1. C. de excus. artific.
g In nouella 43 in princ.
h In nouella 59. §. 1.
i L. 9. c. de sacr. san. eccles.
k Nouella 43. & 59.
l L. 4. ad nouella 43.
m In nouel. 59. cap. 4.

VICOS lxxviij. Victor xxiij. Sunt autem hi Vicus censori. Gemini. Rostratæ. Lõgi aquilæ. Statuæ Siccianæ. Quadrati. Raciliani maioris. Raciliani minoris, ·anuclensis. Bitiianus. Larum ruralium. Statuæ Valerianæ. Salutaris. Paulli. Sex. Lucei: Simi publici. Pattatilli. Laci restituti. Sausei. Sargi. Ploti. Viberini. Caianarum.

ÆDES lxxviij.

VICOMAGISTROS xlviij. quot sunt in alijs regionibus. Victor ponit lxxxviij.

CVRATORES ij.

INSVLAS quattuor millia quadringentas quinque.

DOMOS cl.

HORREA xxij.

BALNEA lxxxvj. Victor clxxxvj. quẽ traputo mendosum, quia nulla regio ad hunc numerum peruenit.

LACVS clxxx.

PISTRINA xxij.

Continet Regio PEDES triginta tria quadringentos octoginta octo. excedunt sex milliaria. est latior regio ceteris.

Totius uerò vrbis ambitum Plinius suo tẽpore millium passuum xiij. & cc. fuisse scribit, idest ultra xiij. milliaria. Aurelianus verò Imp. ait Vopiscus, muros vrbis sic ampliauit, ut quinquaginta propè millia eorum ambitus teneret: Sed hoc tempore eum non tam latum fuisse, numerus ædificiorum, & ambitus regionum, qui ad hanc amplitudinem non perueniunt, ostendunt.

EPILOGVS RERVM INSIGNIVM VRBIS.

BIBLIOTHECÆ xxix. Ex his præcipuæ duæ.

PALATINA, & VLPIA. Victor addit has publicas fuisse, idest, ab omnibus potuisse adiri. Hæ in regionibus suprà nullibi sunt nominatæ, sed hic non sunt visæ prætermittendæ. Quæ verò omnes essent, & à quo conditæ, sciri non potest. De Palatina bibliotheca Latina, & Græca suprà in decima regione est dictum. Vlpia ab Vlpio Traiano est dicta, & quem bibliothecam extruxisse Dion scribit. Hæc in eius templo erat, in qua edicta Prætorum, libri lintei atque elephantini, Principum gesta, ac Senatusconsulta continebantur. Gellius.[n] edicta, inquit, veterum prætorũ, sedentibus fortè nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cùm in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Hęc ille. In ea Numeriano Cęsari statuam dicatam Vopiscus scribit. Statua, inquit, illi non quasi Cęsari, sed quasi rhetori decreta est ponenda in bibliotheca Vlpia, cui subscriptum est. Numeriano Cęsari oratori tẽporibus suis potentissimo. Idem Vopiscus narrat Aurelianum in libris linteis quotidiana sua scribi pręcepisse, qui erant in Vlpia bibliotheca. Hęc in thermas Diocletianas posteà est translata. Vopiscus in Probo, vsus sum, inquit, libris ex bibliotheca Vlpia ętate mea thermis Diocletianis.

n Lib. 11. ca. 17.

Erant & alię bibliothecę Romę, vt Luculli, quam omnibus adeundam exhibebat. Plutarchus in Lucullo. Plurimos, inquit, pulcherrimeque scriptos coegit libros, & studioso cuique,

que,

que, & bibliothecæ, & quæ circa eam erant, scholæ atque deambulachra liberè perpetuóque patebant, quo se Græci, cùm per ocium li cuisset, velut in amœnissimum musarum diuersorium conferre solebant, ibi loquendo, legendo, disputando, diem iucundè terebant. Hucusque Plutarchus celebratur, & bibliotheca Asinij Pollionis, quæ prima Romæ publicata. M. Varronis adhuc viuentis, & aliorum illustrium virorum imaginibus est exornata.

a Lib. 7. cap. 30. Plinius, [a] M. Varronis, ait, in bibliotheca, quæ prima in vrbe ab Asinio Pollione de manubijs publicata Romæ, & vnius uiuentis posita imago est haud minore, vt quidem reor, gloria principe, oratore, & ciue. ex illa ingenio rum, quæ tunc fuit, multitudine uni hanc coronam dante, quàm cùm eidem Pompeius Magnus piratico ex bello naualem dedit. Hęc ille. De imaginibus illustrium virorum in hac bibliotheca primùm positis idem Plinius hæc

b Lib. 35. c. 2. scribit. [b] Asinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecam dicando, ingenia hominum Remp. fecit. Hactenus ille. Gellius lib. 16. cap. 8. Pacis bibliothecæ meminit Quattuor Græci, & tres Latini bibliothecis præficiebantur, qui libros componerent, &

c L. 2. C. Theo. de stud. liber. vrbis Rom. & con stanti. vetustate læsos describerent. ijsque ex publico salarium dabatur. [c] Alias Romę bibliothecas, à quibus, & quando conditę sint, difficile est inuenire.

OBELISCI. V.

Hi uel errore librarij, uel aliam ob causam in regionibus sunt prętermissi, cùm tamen vrbem mirificè exornarent, nec Constanopoli inueniuntur. Est obeliscus, inquit

d Lib. 17. Marcellinus, [d] asperrimus lapis in figuram metę cuiusdam sensim ad proceritatem consurgens excelsam, vtque radium imitetur gracilescens paulatim, specie quadrata in verticē productus augustum, manu leuigatus artificis. Formarum autem innumeras notas hieroglyphycas appellatas initialis sapientię vetus insi gniuit auctoritas. Hęc ille. Obeliscū ex Aegypto aduectum in Circo maximo Augustus lo-

e Lib. 36. cap. 9. cauit, Plinius, [e] obeliscus, ait, quem D. Augustus in Circo magno constituit, excisus Rege Semneferreo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, cxxv. pedum est, & dodrantis, pręter basim eiusdem lapidis. Is uerò, qui est in Campo Martio, nouem pedum minor, est à Sesostride. Inscriptam ambo rerum interpretationem Aegypriorum opere, & naturę continent. Ei D. Augustus addidit mirabilem vsum ad deprehendēdas solis vmbras, dierumque ac noctiū magnitudines, strato lapide ad obelisci magnitudinem, cui par fieret umbra Romę confecto die, sexta hora, paulatimque per regulas, quę sunt ex ęre incisę, singulis diebus decresceret, ac rursus augesceret, digna eo gnitu res ingenio fœcundo. Manlius mathematicus apici auratam pilam addidit, cuius uertice umbra colligeretur in semetipsam, alia atque alia incrementa iaculantem, apice, vt ferunt, à capite hominis intellecta. Tertius est in Vaticano Caij, & Neronis principū circo, unus ex omnibus omnino fractus in molitudine eius, quem fecerat Sosestridis filius Nuncoreus. Hęc Plinius, quibus uerbis duos obeliscos Romam ab Augusto aduectos, & tertium in Vaticano positum scribit. Sequentes principes alios aduexerunt, quorum, inquit Marcellinus, [f] alter est in Vaticano, de quo locuti sumus, alter in hortis Sallustij, duo in Augusti monumentis sunt, itaque erant sex, non quinque, & ita legendum, ut apud Victorē: Obelisci magni vj. Duo in Circo maximo. Maior est pedum cxxxij. Minor pedum lxxxvij. semis. Vnus in Vaticano pedum lxxij. unus in Campo Martio pedum lxxij. f Lib. 17.

Duo in Mausoleo Augusti pares, singuli pedū xlij. semis. in insula Tiberis vnus, hic minimus inter magnos non connumeratur. Literas bieroglyphicas obelisco incisas, qui est in Circo Marcelli nus interpretatur. [g] Ego eas breuitatis causa omisi. g Lib. 17.

PONTES VII.

Aelius, Aurelius, Moluius, Sublicius, Fabricius, Cestius, & Probi. Victor facit viij. & addit Ianiculensem.

PONS ÆLIVS ab Aelio Hadriano iuxta eius sepulchrum nunc castellum S. Angeli dictum ædificatus fuit. Spartianus in Hadriano. Fecit, inquit, & sui nominis pontem & sepulchrum iuxta Tiberim. idem & Dion, sepultus est, ait, iuxta flumen ad pontem Aelium, vbi monumentum fecerat, propterea quòd Mausoleum plenum erat, in quo nemo amplius sepultus est.

AVRELIVS. Factus à M. Aurelio Antonino philosopho. De quo tamen nihil legi. Capitolinus scribit Tiberim sub M. Aurelio grauiter inundasse, & multa vexasse ædificia, quæ mala Marcus, inquit, temperauit, & hac occasione fortè hunc pontem extruxit. Addit Victor, aliàs Vaticanus.

MOLVIVS. Posteà Miluius est dictus. Hunc molem appellant. Ammianus auctor est à M. Scauro L. Syllæ priuigno in censura factum fuisse, in via Flaminia situs est plus minus duobus millibus passuum ab vrbe distās. Fortè à miluis eò conuolantibus nomen habuit.

SVBLICIVS. Hunc pontem ad Ianiculum montem in aduersam Tiberis ripam tē- h Lib. 3.
dētem Ancus Martius Rex fecit. Dionysius [h] sublicium, inquit, pontem merè ligneum, cui compingendo nefas est quicquàm ferri ærisuè addere, ille imposuisse Tiberi dicitur, qui-

que

que superest, & sacer habetur ab omnibus. Quòd si qua pars eius sarcienda est, id pontifices curant non sine solenni sacrificio. Hęc ille. Ab eo Horatius[a] Cocles hostes repulit, [a] do nec cæsus, & quia clauis confixus ægrè solui potuit: postea nullo ferro eum transfigi placuit. Plinius.[b] Ron.æ, inquit, sine ferreo clauo pontem sublicium fieri, postquàm Coclite Horatio defendente ægrè reuulsus est. Capitolinus ab Antonino Pio restitutum scribit. Dictus est autem sublicius pons, quòd ex ilice esset compactus, uel à sublicibus, quæ lingua Volsca sūt lōgę trabes. est propriè palus aqua ad extruendum pontem defixus. Hic pons postea ab Æmilio Pretore, ait Pōponius Letus, Factus est lapideus, & appellatus Aemilius.

a Plini.lib.34.c.

b lib.36.cap.15.

FABRICIVS. Hunc pontem L. Fabricius fieri curauit ut eius arcubus insculpta adhuc extans indicat inscriptio. L. FABRICIVS C. F. CVR. FACIVNDVM CVRAVIT. & ab alio latere. L. FABR. & sub fornice fenestræ IDEM PROCVRAVIT. Ab alia parte arcuum legitur Q. LEPIDVS M. F. M. LOLLIVS M. F. COSS. S. C. PROBAVERVNT. Hic pons coniungebat insulam Tiberis continenti. De quo ita Horatius. Atque à Fabricio nō tristem ponte reuerti. Hodie pons quatuor capitum dicitur à quatuor Iani uel Termini quadrifrontibus simulachris in aditu pontis à sinistra collocatis, inquit Marlianus.

CESTIVS à C. Cestio Gallo eius conditore, ut puto, dictus, quem cum M. Seruilio, Rufo Honiano Cos. fuisse Plinius,[c] & Tacitus.[d] scribunt. Id fuit sub Tiberio anno humanæ salutis xxxvj. Patrem habuit Cestium Senatorem, quem Tiberius ad accusandum Minutium Thermum impulit, ut auctor est Tacitus, & huius pontis curator esse potuisset. Nūc S. Bartholomæi pontem vocari Marlianus scribit, quem sub nomine Gratiani instauratum inscriptio ibi in tabula marmorea indicat.

c lib.10.cap.43.
d lib.5. annal.

PROBI. Intelligo Imperatoris, quē multos pontes extruxisse Vopiscus memorat. In regionibus huius descriptionis supra explicatis nullus pons nominatur, sed hic simul collecti fuere, & alium addit Victor in nostra descriptione omissum.

MONTES VII.

COelius, Auētinus, Tarpeius, Palatinus, Exquilinus, Vaticanus, Ianiculensis.

De his montibus suprà dictum fuit, de Coelio in ij. regione, De Auentino in xiij. quibus nomen dederunt. De Tarpeio in vj. & viij. regione. De Palatino in x. De Exquilinn in v. De Vaticano & Ianiculo in xiiij. regione.

CAMPI VIII.

Viminalis, Agrippæ, Martius. Codetanus, Octauius, Pecuarius, Lanatarius, Brytianus.

CAMPVS Viminalis est in v. regione sub aggere, Campus Agrippæ in vij. Campus Martius ī ix. Codetanus, & Brytianus in xiiij. Lanatarius in xij. Campus Pecuarius & Octauius ī descriptionibus regionum omittuntur. Panuinius Pecuarium in xiij. regione ocat, à pecoribus, vbi vendebantur, credo denominatum, Aliàs, inquit Victor, legitur Pascuarium, in quo pascebant pecora. Octauius campus vbi esset, non legitur. Hunc Campum fortè Augustus in honorem Octauiæ sororis fecit, vt porticum, & alia. Tranquillus.[e] Quædam, inquit, opera sub nomine alieno, nepotum, & vxoris, & nepotis fecit, ut porticum. Has esse puto, quas Io. Seplius Octauianas ambulationes appellat, in quibus Vespasianū & Titum triumphātes à Senatu exceptos fuisse scribit.[f] vnde apparet campos loca fuisse ad deambulandum. Alium ponit campum Victor vltra Tiberim Vaticanum.

e in Augusto ca. 29.

f lib. 7. cap. 24. de bello Iudaico.

FORA XI.

ROMANVM, Magnum, Cæsaris. Augusti. Neruæ Traiani. Ænobarbi. Forum boarium. Suarium. Pistorum. Gallorum & rusticorum.

Forum Romanum magnum est in viij. regione, cui etiam nomen dedit. Fora Cæsaris, Augusti, & Neruæ Traiani sunt in viij. regione. Forum Ænobarbi suprà est prætermissum. Puto significari Gn. Domitium Ænobarbum, qui cum L. Crasso Oratore primò Consul, postea Cēsor fuit anno ab vrbe cōdita DCLXII. Hi ob morum dissimilitudinem contrarij fuere; Crassus magnificam in palatio domum habitabat, & cùm Ænobarbus grauiter increparet Censorem tanti habitare, offerretque pro domo multa millia nummum, Crassus vt præsens ingenio faceto lepore solers se concedere, respondit, exceptis sex arboribus, ac ne vno quidem nummo, si hæ adimerentur, emptam volente Domitio: Crassus, vtrum ne ego sum, inquit, quæso Domiti exemplo graui, & à mea ipsa censura notandus, qui in domo, quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem, an tu, qui sex arbores æstimes? Hæ fuere loti patula ramorum opacitate lasciuæ. Hæc Plinius,[g] qui eundem Aenobarbum Aedilem vrsos Numidicos C. & totidem uenatores æthiopes in Circo dedisse scribit.[h] Hunc forum istud instituisse arbitror.

g Lib. 17. ca. 1.

h Lib. 8. c. 36.

FORVM SVARIVM. Est in vij. regione. Boarium in viij. Rufus locat, & Piscatorium, vbi pisces vendebantur. Forum boariū

ab

ab æreo simulachro tauri ibi posito dictum. Plinius significat, cùm scribit, [a] bos æreus ex Aegyna insula captus in foro boario est Romę. Festus & Varro, quòd boues ibi vendentur. Pomponius Lætus de Rom. antiq. ibi duos Ianos, porticus in quas mercatores se reciperent, fuisse scribit. Forum piscarium secundum Tiberim fuisse Varro tradit. Pistoriũ, vbi panis vendebatur, in xiij. regione erat. Gallorum verò & rusticorũ suprà omittitur, fortè in quibus hi nundinas exercebant, aut ubi Gallorum busta erant, qui à Camillo fuerant occisi. Locus ille erat in media urbe, & busta Gallorum uocabatur. Varro, [b] locus, ait, ad busta Gallica, quòd Roma recuperata, Gallorum ossa, qui possederant Vrbem, ibi coaceruata & consita. idem Liuius. [c] Alia fora addit Victor, quæ hic omittuntur, & xvij. recenset, inter alia olitorium, vbi oleta vendebantur: in eo, inquit, columna est lactaria, ad quam in fantes lacte alendos deferunt: ibi enim oportuit nutrices esse, quæ illis lac præberent. Asconius extra portam Carmentalem fuisse scribit, Varro, olerum, inquit, ibi copia, vbi olim macellum fuit.

a Lib. 34. cap. 2.

b Lib. 4.

c Lib. 5.

BASILICÆ X.

IVLIA, Vlpia, Paulli, Neptuni, Matidij, Martiana, Bascellaria. Floscellaria. Sicinij. Constantiniana. Victor xix. recenset. Sed nos nostras prosequemur, quarum tres tantùm Constantini in iiij. regione, Matidiæ & Martiani in ix. suprà sunt nominatæ.

IVLIA Basilica à C. Iulio Cęsare dedicata, vt in Chronicis Eusebius testatur: cui ædificandæ se pręfuisse Vitruuius scribit; de hac sentit & Tranquillus. [d] Aedilis, inquit, pręter comitium & forum, basilicasque, etiam Capitolium ornauit porticibus ad tempus extructis. Quid verò esset Basilica, supra in iiij. regione est declaratum, vbi de basilica Constantiniana est actum.

d In C. Iulio Cęsare cap. 10.

VLPIA, ab Vlpio Traiano est condita.

PAVLI, illius puto, qui Perseum Regẽ Macedonię profligauit, ac tantum auri argentique in ærarium Rom. tulit, vt nullum tributum ciuibus solui usque ad Hircij & Pansę Consulatum opus fuerit, censuramque grauẽ gessit, vt auctor est Plutarchus, qui eius gesta scripsit.

NEPTVNI. Hęc basilica à templo vel signo Neptuni nomen habuit, Fortè in Circo Flaminio, vbi Neptuni templum cum eius signo insigni fuit, à Plinio celebrato. [e] Sed in maxima, inquit, dignatione Gn. Domitij delubro in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis atque Achilles, cuius templi Abascantum Augusti libertum ędituum fuisse suprà in prima regione ex vetusto marmore ostendimus. Sed ego puto hic intelligi porticum Argonautarum, quę erat in vij. regione & Neptuni appellatum Dion lib. 53. affirmat, ob uictoriam naualem in mari obtentam ipsi dedicatam. Porticus verò & basilica sæpe pro iisdem ponuntur, cum hæc esset tectum, columnis instar porticus suffultum.

e Lib. 36. cap. 5.

MATIDII. Legendum Matidiæ, vt apud Victorem, vt dictum est in ix. regione, vbi hæc erat basilica.

MARCIANA, à Marciana sorore Traiani, vt in ix. regione suprà est dictum, vbi harum erant basilicæ.

BASCELLARIA. Victor Vascellaria, aliàs Vastellaria.

FLOSCELLARIA. Victor. Fillicelli, aliàs Floscelli.

SICINII. Aliàs Sicinimi apud Victorem. Fortè L. Sicinium Dentatum intelligit, paulò post exactos Reges Tribunum plebis, qui centies vicies semper victor pugnauit, pluribusque coronis, armillis, bastis, torquibusque est donatus, vt tradit Plinius. [f] f Lib. 7. cap. 28

CONSTANTINIANA, à Constantino condita, de qua suprà in iiij. regione. Alias ix. basilicas addit Victor, quæ in hac descriptione omittuntur.

THERMÆ XI.

TRAIANÆ, Titianæ, Agrippinæ, Syrę, Commodianę, Seuerianæ, Alexandrinæ, Antoniuianę, Decianę, Diocletianę, Constantinianę. Hę suprà in suis regionibus sunt explicatę.

Traianę sunt in iij. regione. Agrippinę in 9. Quę Syrę hic vocantur, in xiij. uarię appellantur, ab Heliogabalo conditæ, qui fuit Syrus. Cõmodianæ & Seuerianæ sunt in j. regione. Alexandrinæ in ix. Antoninianæ in xij. Decianæ in xiij. Diocletianæ & Constantinianæ in vj. Victor alias v. addit, quæ hic omittuntur.

AQVÆ XIX.

TRAIANA, Ania, Alsia, Claudia, Martia, Herculea, Iulia, Augustea, Appia, Alsetina, Setina. Ciminia. Aurelia. Damnata. Virgo. Tepula. Seueriana. Antoniniana. Alexandrina.

TRAIANA Aqua in numismatis Traiani repræsentatur; Visitur hominis imago supergramine humi fusa, supra quem duæ columnæ pontem sustinent, vnde guttæ aquæ in terram cadunt. Inscriptum est, S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI AQVA TRAIANA S. C. Aliud eius numisma in medio apsidem instar hemicicli continet: Humi procumbit mulier cum uirga. Inscriptum est S. AQVÆ TRAIANAE. C. Ferunt hanc esse aquam Claudiam, quam in Augustinum deriuauit, & à se Traianam appellauit.

lauit. Alij uolunt aquam significari ab ipso intentam, & in urbem deductam. Alia sunt huiusmodi numismata idem significantia.

2. ANIA. Hæc aqua Ania est dicta, quia ab Anione in Tiberim defluente deriuatur: [a] unde per simplex n est scribenda: Post annos xl. quã Appia perducta est, an. ab urbe cõdita CCCCLXXXIX. M. Curius Dentatus, qui Cēsuram cum L. Papyrio gessit, Anienis, qui nunc dicitur uetus, aquam perducendam in urbem ex manubijs de Pyrrho captis curauit. Sp. Caluisio, L. Papyrio Coss. Post biennium deinde actum in Senatu de consummatione eius aquæ opere, Post an. ix. Minutius prætor edidit. Tum ex S.C. duumuiri aquam perducentes creati Curius & Fuluius Flaccus locauerunt; Curius in v. diem quàm erat creatus Duumuir, decessit, Gloria perductę perue nit ad Fuluium. Concipitur Anio vetus supra Tibur xx. milliario extra portam Raranam, vbi partim in Tiburtinum usum distribuebatur, partim Romam deducebatur. Quę minus salubris in hortorum irrigationem, atque vt in ipsius urbis sordida existeret ministeria Du ctus eius habebat longitudinem passuũ xlij. millium. Ex eo riuus erat subterraneus passuũ xlij. substructione suprà terrã passuũ DCCIII. Hæc Frontinus.

a Plin. li. 3. cap. 5. & 12.

3. ALSIA. Huius nominis fluuium ponit Plinius in Veoetia; sed de hoc non intelligitur, sed de aqua, quæ ab Alsia opido, uel lacu Alsietino est deriuata, unde Victor legit Alsia aliàs Alsietina, alias Halsientioa, quæ & Augusta, quia ab Augusto est deducta: Sed Victor Alsiam cum Alsietina, de quà infrà, confundit.

4. CLAVDIA. Aquæductum intelligit inchoatum à Caligula, & perfectum à Claudio. Tranquillus, [b] opera, ait, magna potius quàm necessaria quàm multa perfecit, sed uel præcipua aquæductum à Caio inchoatum, & posteà Claudiæ aquę gelidos atq; uberes fontes, quorum alteri cœruleo, alteri Curtio, & alteri Albudino nomen est, simulque riuum Anienus nouo & lapideo opere in urbem perduxit, diuisitque in plurimos & ornatissimos lacus. Frontinus ait id fuisse anno post Vrbem cond. DCCC. Alteri, inquit, quod ex fontibus cœruleo Curtioq; perducebatur, Claudiæ nomen datum. Hęc bonitate proxima Martię. Altera, quoniam Anienis aquę in vrbem fluere cœperant, vt facilius appellationibus dignoscerentur, Anio nouus vocari cœpit. Priori Anioni cognomen veteris adiectum. Idem fermè Plinius, [c] vicit inquit, antecedentes aquarum ductus nouissimum impendium operis inchoati à C. Cęsare, & peracti à Claudio, quippe à lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, ut in omnes urbis partes leuarentur, influxere Curtius, & Cœruleus fontes. Erogata in id opus sestertia quingenta quinqua giunta quinque millia. Hęc ille. De hac aqua hæ Romę extant inscriptiones. T. L. Claudius Drusi F. Cęsar Augustus, Germanicus, Pōtif. Maxim. Tribunicia potestate xij. Cos. v. Imperator xvij. Pater patrię, Aquas, Claudiam ex fontibus, qui uocabantur Cœruleus & Curtius à Milliario lxij. sua impensa in urbem per ducendas curauit.

b In Claudio c. 20.

c Libr. 36. cap. 15.

Alia.

IMp. Cæsar Vespasianus August. Pontif. Max. Trib. Pot. II. Imp. VI. Cos. iij. Desig. iiij. P.P. Aquas Curtiã & Cęruleã perductas à Diuo Claudio & posteà intermissas, dilapsasque per annos nouem sua impensa Vrbi restituit.

Alia.

IMp. T. Cæsar Diui F. Vespasianus Augustus, Pontifex Maximus, Tribunic. Potestate X. Imperator xvij. pater patriæ, Censor, Cos. viij. Aquas Curtiam & Cœruleam perductas à Diuo Claudio, & postea à Diuo Vespasiano patre suo urbi restitutas, cum à capite aquarum à solo uetustate dilapsæ essent, noua forma reducendas sua impensa curauit.

Concipiebatur Claudia aqua via Sublacensi ad milliarium xxxviij. diuerticulo sinistrorsum intra passus CCC. ex dictis fontibus amplissimis & speciosis Cœruleo, qui à similitudine appellatus erat, & Curtiæ. Claudiæ ductus habet longitudinem passuum xlvj. millium, ait Frontinus. De hac aqua latius in Notitia Imperij Occidẽtalis in Cõsule aquarum est dictum.

5. MARTIA. De hac aqua, Virgine, & Appia hęc Plinius. [d] Sed dicantur uera æstimatione inuicta miracula, quæ Q. Martius Rex fecit iussus à Senatu aquarum Appię & Anienis tegula ductus reficere, nouam à suo nomine appellatã cuniculis per montes actis intra Præturæ suæ tempus adduxit. Agrippa uerò in ædilitate sua adiecta Virginea aqua, ceterisque corriuatis, & emendatis lacus DCC. fecit, [e] idem sclarissima aquarum omnium in toto orbe frigoris salubritatisque palma, præconio urbis Martia est inter reliqua Deũ munera Vrbi tributa. Primus in Vrbem ducere auspicatus Ancus Martius è Regibus. Posteà Q. Martius Rex in Pretura. Rursusq; restituit magnus Agrippa. Hactenus Plinius. Concipitur Martia via Valeria ad milliariũ xxxiij. diuerticulo euntibus ab Vrbe Roma, dextrorsus millia passuum vj. Sublacensi. Habet longitudinem à capite ad Vrbem passuum lx. millium & MDCCX. semis. Hæc & plura Frontinus. Aquam Martiam interruptus aquæductibus deficientem M. Agrippa suo ære restituit. [f]

d Lib. 36. capit. 15.

e Lib. 31. cap. 3.

f Dion lib. 49.

HER-

6. HERCVLEA. Non à Commodo, qui se Herculem fingebat & vocabat, hæc aqua est denominata. Nec à Maximiano, qui & ipse eo modo se appellabat. Nam Plinius huius aquæ meminit, qui ante hos lõgè fuit, ipse Virginë aquam uult denominari, quia Herculaneum riuum refugiat. Quare ab aliquo signo Herculis uel templo, unde oritur, dicta uetisimilius creditur.

7. IVLIA. A Iulio Cæsare introducta. Iuliæ, inquit Frontinus, ad caput mensura iniri non potuit, quoniam ex pluribus aquisitionibus constabat. Et ad VI. ab Vrbe milliarium uniuersa in piscinam recipiebatur, vbi dabat quinarias MCCVI. Accipiebat autem post hortos Pallantianos ex Claudia quinarias clxij. eratque Iuliæ cum acceptis quinariæ MCCCLXVIII. Hæc Frontinus.

8. AVGVSTEA. Nascitur vltra fontem Martiæ, cuius ductus donec Martia accedat, efficit passus DCCC. Hanc Augustus in supplementum Martiæ, quoties siccitates agerët, auxilio aquæ eiusdem opere subterraneo perduxit. Ab inuentore Augusta appellatur, vt au ctor est Frontinus.

9. APPIA. Ab Appio Claudio Censore po stea Cæco in vrbem inuecta, M. Valerio Maximo, & P. Decio Mutena Coss. ann. xx. post Samniticum bellum cœptum. Collegam habuit C. Plautium Venocem cognominatum ob aquarum venas, quas scrutabatur, qui Censura se abdicauit ab Appio deceptus, qui se idem facturum simulauerat, sed in magistratu permansit, donec aquæductum perficeret. Concipiebatur hæc aqua in agro Lucullano viâ Prænestina inter milliarium vj. & vij. diuerticulo sinistrorsus passuum DCCLXXX. Excurrebat in longum vltra xxij. millia passuum. Iunctus ramo Augustæ erat altitudinis pedũ v. latitudinis vnius & dodrantis, vt auctor est Frontinus. Hunc aquæductum vetustate collapsum M. Titius prætor anno ab vrbe cond. DCVIII. restituit. In Circum ad Naumachiã hæc aqua duci consueuerat.

10. ALSATINA. Ab Alsatio fonte, vnde capiebatur, nomen habuit: eadem Augusta est nominata, quia ab Augusto deducta. Frontinus, quę ratio mouerit, inquit, Augustum prouidentissimum Principem producendi Alsitiã aquam, quæ uocatur Augusta, non satis perspicio, nullius gratiæ, imò parum salubrem, & nusquàm in vsus populi fluentem, nisi fortè cũ opus naumachiæ aggrederetur, ne quid de salubrioribus aquis detraheret: hanc proprio opere perduxit, & quod naumachię cœperat superesse, hortis subiacentibus, & priuatorum usibus ad irrigandum concessit. Concipitur ex lacu Alsietino uia Claudia milliario xiiij. diuerticulo dextrorsus passuum vj. millium D. Ductus efficit longitudinem passuum xij. millium clxij. Hæc Frontinus. Puto uerò pro Alsetina Alsitia legendum.

SETINA. A Setino Campaniæ agro deducta, uel à Setina uia, de qua infra. 11.

CIMINA à Ciminia Sylua prope agrum Tusculanum, de qua Plinius,[a] uel à Ciminia uia, iuxta quam transibat. 12. a Lib. 2. cap. 98.

AVRELIO. A L. Aurelio Cotta, qui fuit Cos. annis septem ante tertium bellum Punicum, ut auctor est Plinius,[b] qui etiam Aureliam uiam fecit, & forum Aemilium extruxit. 13. b Lib. 33. cap. 3.

DAMNATA. propter insalubritatem ita dicta. 14.

VIRGO. Hanc M. Agrippa adduxit an. ab urbe cõd. 735. vt auctor est Diõ li. 54. Aquã inquit, Virginem dictam proprio ære deducens Augustam appellauit. Plinius,[c] idem M. Agrippa, ait, Virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo duo millia passuum, Prænestina uia: iuxta est Herculaneus riuus, quem refugiens virginis nomen obtinuit. Hæc ille. Cassiodorus verò[d] virginem dictam putat, quia purissima nullisque sordibus polluta currit. Frontinus, quia quærentibus aquam militibus, puella uirguncula quasdam uenas monstrauit, quas secuti ingentem aquam inuenerunt. Aedicula fonti apposita hanc virginem pictam ostendit. Concipitur Collatina via ad viij. milliarium palustribus locis, sed alijs aquis adiunctis uenit per longitudinem passuũ xiiij. millium cv. Hæc Frontinus. 15. c Lib. 31. cap. 3. d Lib. 7. varia in formula comitiuæ.

TEPVLA. De hac ita Frontinus. Gn. Seruilius Cepio, & C. Cassius Longinus, qui Riualla appellatus est, Censores, anno ab Vrbe condita DCCXVII. Plautio Hipsapone, & Ful. Flacco Coss. aquam, quæ vocatur Tepula, ex agro Lucullano, quem quidam Tusculanũ credunt, Romam & in Capitolium adducendam curauerunt. Tepula concipiebatur uia latina ad xl. milliarium diuerticulo euntibus ab Roma dextrorsum millium passuum duum, inde riuo suo in vrbem perducebatur Iuliæ post mixta ab Agrippa. Huius aquæ fontes nulli erant, uenis quibusdam constabat, quæ interceptæ fuerunt in Iuliam. Caput ergo eius obseruandum erat à piscina Iuliæ. Ex ea enim primùm accipiebat quinarias CXC. Deinde statim ex Martia quinarias xcij. Præterea ex Aniene nouo ad hortos Epaphroditianos quinarias clxiij. Fiunt omnes quinariæ cccc xlv. Hæc Frontinus. Quinaria autem erat mensura aquę inter vnciam & digitum. Cur autem hęc aqua Tepula vocaretur, Frontinus non explicat, fortè à loco unde extrahebatur, ita est dicta. 16.

SEVERIANA. à Seuero Imp. deriuata. Fortè ad thermas. Seuerianas, quas fecit, ut Spartianus memorat. 17.

ANTONIANA. Ab Antonino Caracalla deducta ad thermas, quas eum omnium pulcherrimas exstruxisse Spartian. scribit, & 18.

Antoninianas nuocupatas. Alias aquas addit Victor, quæ hic omittuntur.

19. ALEXANDRINA. Ab Alexandro Imp. perducta ad balnea, quæ plura illum fecisse in omnibus regionibus, quæ fortè non habebant Lampridius scribit, & multa Alexaodri sunt dicta. Thermas, inquit, sui oominis fecit iuxta eas, quæ Neronianæ fuerant, aqua inducta, nunc Alexaodrina, quæ dicitur.

VIAE XXIX.

TRAIANA: Appia. Latina. Lauicana. Prænestina. Tiburtina, Nomentana. Salaria. Flaminia. Aemilia. Clodia. Valeria Aurelia. Campana. Ostiensis. Portuensis. Ianiculensis. Laurentina. Ardeatina. Setina. Quintia. Cassia. Gallica. Coroelia. Triumphalis. Patinaria. Asinaria. Ciminia, Tiberina.

Vias quę hic recensentur, publicas esse credendum est, quas Græci βασιλικὰς idest, regias, Latioi Prætorias uel Consulares appellant.[a] alij militares vocaot; [b] quoniam per eas Prætores aut Consules, exercitusuę duci consueuerant. His muniendis primũ quattuor viri sunt constituti.[c] quas Prætorios Augustus esse uoluit, binosque his lictores dedit. Dion lib. 54. C. Gracchus diligentem circa viarum procurationẽ se pręstitit, inquit Plutarchus.[d] Rectis enim regionibus vias deduxit, & eas partim lapide incusso strauit, partim arenæ muniuit aggetibus, iniqua adæquans, & quantum valles torrentesque abrumpebant, pontibus æquali altitudine ac procliuitate coniungens, pulcherrimam operi speciem ostendit. Dimenso præterea viarum spacio, singulis milliarijs columnas lapideas spacij signa præferentes constituit. Alios insuper lapides parum ioter se distaotes ex vtraque viarum parte disposuit, vt ex illis facile & sine saltu in equos esses ascensus. Hæc Plutarchus. Viarum munitarum in numis Augustorum sæpe fit mentio.

a l. 2. §. uiarũ. ff. ne quid in loco pub.
b l. ult. §. ult. ff. de loco & itine. publ. Theophil. Instit. de lege Aquil.
c l. 2. §. eodem tempore, & quattuor uiri, de origi. iur.
d In Gracchis.

M. Aemilio Cos. Cẽsores vias in Vrbe silice sterni, extra glarea substrui marginarique curauerunt, ut Liuius memorat. Posteà C. Gracchus, ait Plutarchus, rectis regionibus uias deduxit, & partim lapide incusso strauit, partim arenæ muniuit aggeribus, iniqua adæquans, & quantum ualles torrentesque abrumpebãt, pontibus æquali altitudine ac procliuitate coniungens, pulcherrimam operis speciem ostendit. Dimenso præterea uiarum spacio singulis milliarijs columnas lapideas spacij signa præferentes constituit. Alios insuper lapides parum inter se distantes ex utraque uiarũ parte disposuit, ut ex illis facilè & sine saltu in eqoos esset ascensus. Hæc Plutarchus. Posteà semper sternendis uijs Romani studuerunt, & uias muniri ac steroi lege sanxerunt,[e] unde uiæ, quæ hic nominantur, omnes lapide quadrato erant extructę, quarum etiam hodie in regno Neapolitano pars strata uisitur.

e l. 1. & toto ti. de uia publ.

1. TRAIANA. Huius in numismatis Traiani extat memoria, in quorum auersa parte mulier humi iacẽs rotam sustinet. Hæc uiam, quam terit, insinuat. Inscriptum est. VIA TRAIANA. Aliud simile continet mulierem iacentem, quæ sinistra ramum arboris frõdosum tenet, dextra supra genu rotam regit, subtus scriptum est. VIA TRAIANA. circa marginem OPTIMO PRINCIPI. Hanc uiam lapide quadrato stratam fuisse credendum est, sed qui aut ubi fuerit, apud me non constat. In marmore Auximi fit mentio C. Oppij curatoris uiarum, Clodiæ, Aonię, Cassiæ, Ciminę, Trium Traianarum, & Amerinæ.

2. APPIA. Ab Appio, Claudio Crasso censore Cœco, qui aquam Appiam deduxit strata Liuius Memoria felicitatis nomen, Appij & uiam muniuit, & Appiam aquam deduxit. Cicero pro Milone. Hoc sępe ab istis dicitur, quasi Appius ille Cœcus viam muniuerit, qua populus ueretur. Sed ubi impunè postea sui latrocinarentur. De hac uia ita Strabo[f] loquens de Latio. Hoc loco mari adiungitur Appia uia strata à Roma usque Brundusium, ac plurimũ peragrata. Penes Terracinam uerò Romam iter facienti fossa ad Appiam uiam opponitur, & quidem multis in locis, quã & palustres, & fluuiatiles implent aquæ, per quam nocturna maximè fit nauigatio, ut qui primis inscendant tenebris, oriente Sole egressi uiæ Appiæ reliquum euadãt, & infrà. Præclarissimæ sunt uiæ, Appia, Latina, Valeria, una quidẽ ad marę Latinę partes separans usque Sinuessam protenditur, Altera in Sabinam usque ad Marsos. Inter has media Latina est, quæ ad Casinum oppidum Appiæ coniungitur à Capua xix. distans stadijs. Appiæ uiæ principium ex ipsa sinistrorsum est, propè Romam deflectens, dehinc per Tusculanos transiens montes ioter oppidum Tusculum, & Albanos ducitur montes ad oppidulum descendens Algidum, & Pictas per Pandochiam. Hæc ille. A porta Capoina hęc uia incipiebat, quam usque ad vrbem Capuam Appius muoiendam curauit. ut ait Frontinus[g] Pomponius Lętus ait Brundusium usque & aliarum viarum reginam uocat.

f Libr. Geograph. 5.
g De aquis post princip.

3. LATINA. Haoc mediam inter Appiã, & Valeriam fuisse diximus ex Strabone, qui hæc addit.[h] Io Latina insignes sunt ædes, vrbesq; Ferentium, Frusinium, iuxta quas Cosas labitur flumen. Fabratteria, iuxta quam Trerus amnis fluit.

h Lib. 5.

4. LAVICANA. A porta Esquilina incipiebat. Strabo;[i] in unum cadit Labicana à porta Esquilina incipiens, à qua & Prenestina. A sinistra verò & hanc, & Esquilinum omittens, campum ultra centum & xx. stadia pergit. Cũ autem Labico uetusto sanè oppido ceterum disiecto, & in sublimi sito propinquat, & hoc, &

i Lib. 5.

Tu-

Tuſculum relinquit à dextra, ad Pictas uerò & Latinum finem accipit. Hic locus ſtadiorũ ccx. ſpacio diſtat Roma. Hæc Strabo.

5. PRÆNESTINA. De hac ſuprà ex Strabone, qui ſubdit, Gabij extant in Preneſtina uia ſiti, ubi Latomię sũt pluſquã reliquę, Lapides Romæ ſuppeditantes, diſtantes Roma & Preneſte ex æquo ad ſtadia C.

6. TIBVRTINA. Per Tibures tranſiẽs, vbi Tiburtinus lapis. Victor addit vel Gabina, quæ fortè ad Gabios tendebat.

7. NOMENTANA. A Viminali porta ad Numentum Sabinorum oppidum tendebat. De quo Virgili. in 6.

Hi tibi Nomẽtũ, & Gabios vrbemq; Fidenã.

Hæ ciuitates, inquit Seruius ſunt priſcorum Latinorum & Albanis regibus conſtitutæ. Victor addit, uel Figulenſis in Figulina exercebatur, aliàs Ficulnenſis.

8. SALARIA. ita appellatam Plinius ſcribit,[a] quoniam illa ſal in Sabinos portari conſueuerat. Strabo ita de hac via & ſuperiore. Rerum ſcriptor Fabius auctor eſt Romanos tum primum diuitiarum ſenſum accepiſſe, cùm huius potiti ſunt gentis. Per ipſos via ſalaria non magnæ longitudinis ſtrata eſt, in quam & Nomentana incidit apud Heretum Sabinorum vicum ſuprà Tiberim iacentem ex eadem collina porta inchoans.

a Lib. 31. cap. 7.

9. FLAMINIA. A C. Flaminio Coſſ. ſtrata. Strabo.[b] Alia verò eſt Aemilia, quæ Flaminiam excipit. Eodem enim in Conſulatu M. Lepidus & C. Flaminius Collegæ fuerunt. Victores autem Ligurum Strauere hic Flaminiam è Roma per Thuſciam, & Vmbriam uſque Ariminum. Alter reliquam uſque Bononiam, & ex ea Aquileiam propè alpium radices, ducto per girum circa paludes opero. Hęc ille. Liuius uerò[c] ſcribit Aemilium Coſſ. ſubactis Liguribus uiam à Placentia productam Flaminiæ commiſiſſe, unde Arimino ad Trebiam Placentiæ flumen extendebatur. Cicero epiſtola prima ad Atticum ſcribit Thennum curatorem vię Flaminiæ fuiſſe. Auctor eſt Tranquillus[d] Auguſtum deſumpſiſſe ſibi uiam Flaminiam Arimino tenus muniendam quod Dion lib. 53. cum feciſſe ſcribit, cum per eam exercitum eſſet ducturus. In hac fuit uilla Cæſarum ad Gallinas albas in vj. regione.

b Lib. 5.

c Lib. 39.

d In Auguſto c. 30. & Dion lib. 53.

10. ÆMILIA. De hac ſuprà.

11. CLAVDIA. A porta Flumentana incipiens Flaminiæ iungebatur. Ouidius.[e]

e In Faſtis.

Nec quæ pinniferos poſitos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Claudia iuncta uiæ.

Quare conſtat hanc uiam ab uno ex gente Claudia ante Auguſtum ſtratam.

12. VALERIA. De hac in Appia, & Latina dictum. A Tiburtinis incipiens per Marſos Corfinium uſque peruenit, in ea erat Valeria ciuitas, quæ prouinciæ nomen dedit. Fortè à Valeria Diocletiani filia dicta quæ etiam alij Valeriæ in Pãnonia denominationem attulit.

AVRELIA. A L. Aurelio munita, ut 13.
ſupra in aqua Aurelia. Hic etiã Aureliæ, Portę nomen dedit, à qua hæc via incipiens per maritima Piſas uerſus in Hetruriam tendit. Huius etiam Cicero in Catilin. meminit: Demonſtrabo, inquit, iter, Aurelia uia profectus eſt. ibid. Forũ Aureliũ nominat, dum ait, quid ego te inuitem, à quo iam ſciam eſſe præmiſſos, qui te ad Forum Aurelium præſtolentur armati. Eiuſdẽ meminit & Celſus in l. quidã in teſtamẽto, de leg. 2. cum proponit legatum fuiſſe Reip. Grauiſcanorum in tutelam vię reficiendę, quæ eſt in Colonia eorum uſque ad uiam Aureliam. In hortis Aurelię uię Galbã ſepultum fuiſſe Tranquillus ſcribit.

CAMPANA. à Cœlimontana porta in- 14.
cipit, mox in duas uias diuiditur, quæ nõ multo poſt Latinæ iunguntur; quòd per Campaniam tranſeat, nomen hoc habuit.

OSTIENSIS, quę ſecundum Tiberim 15.
Oſtiam ducit.

PORTVENSIS. Ad portum Oſtięſ 16.
Claudio Imp. extructum dirigitur.

IANICVLENSIS. A Ianiculo in He 17.
truriam tendit, de quo dictum eſt ſuprà in xiiij. regione.

LAVRENTIANA. à Laurento Lati- 18.
norũ oppido, ad quod inter Oſtienſem, & Ardeatinam tendebat, eſt appellata, uel à Laurento Sylua, in qua Valentinianus Placidiæ fuit interfectus. In Appiam uiam incidebat, in eaq; Terminalia feſta Termino dicata celebrabantur.

ARDEATINA. quæ ducit ad Ardeã 19.
oppidum Rutulorum Coloniam diſtantem à mari, inquit Strabo,[f] Stadijs lxx. vbi erat Cõuentus, & celebritas Latinorum.

f Lib. 5.

SETINA. Tendebant ad Setinum Cam 20.
panię oppidum, de quo ſuprà in aqua Setina.

QVINTIA. à L. Quintio Cincinnato Di- 21.
ctatore appellata, cui, inquit Plinius,[g] aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quę prata Quintia appellantur, uiator attulit Dictaturã, quod, & Dionyſius,[h] & Liuius tradunt.

g Lib. 18. c. 3.

h Lib. 10.

CASSIA. à Caſſio ſtrata, ait Feſtus, ex- 22.
tra portam Flumentanam Sutrium, Viterbiũque mittebat, C. Caſſium eſſe puto, quem cum M. Meſſala Cenſorem fuiſſe Plinius[i] memorat. pręcipua enim ſternendarum viarum cura erat Cenſorum.

i Lib. 7. c. 39.

GALLICA. interpretor, quę in Galliã 23.
Ciſalpinam mittebat.

CORNELIA. Fortè à Cornelio Bal- 24.
bo, qui theatrũ ſuaſu Auguſti fabricauit, ſtrata, de quo Tranquillus, & ſuprà in ix. regione eſt dictum.

TRIVMPHALIS, quà triumphantes 25.
ibant in Capitolium, portaque triumphalis, per quam ingrediebantur. Eam deſcribit Blondus.[k]

k Lib. 10. triumphantis Romæ.

16. PATINARIA. in qua Romę patinę uendebantur.

17. ASINARIA. Per quam frequentius asini commeabant, quæ erat inter Ardeatinã, & Latinam. Victor ponit hortos Asinianos in xij. regione.

18. CIMINIA. De hac dictum est suprà in aqua Ciminia.

19. TIBERINA. quę secundum Tiberim tendit, uel potius ad Tiberinam insulam ducit: cuius originem Dionysius, & Liuius referunt. Victor Galliam addit, & Flauiam.

BREVIARIVM VRBIS.

CAPITOLIA II. Vetus in vj. regione, nouum in viij.

CIRCI. II. Flaminius in ix. Maximus in xj. regione, quibus utrique Circi nomen dederunt.

AMPHITHEATRA II. Primum in iij. regione, alterum castrense dictum in v. regione.

COLOSSI II. unus tantùm in iiij. regione ponitur: Alter ubi esset, non apparet, si non est statua Quirini alta pedes xx. in vij. regione.

COLVMNÆ COCHLIDES II. Altera in viij. regione, in ix. regione altera.

MACELLA II. Magnum in ij. regione, Macellum Liuiani in v.

THETRA iij. in ix. regione nominantur iiij. in primis Balbi, Alia reticentur, sed addendum ex Rufo & Victore Marcelli, Lapideum, & Pompeij, unde hic pro tribus legendum quatuor, de quibus suprà dictum fuit.

LVDI. iiij. Victor. Ludi vj. aliàs vij. aliàs v. sed hic sunt iiij. duo in ij. regione, matutinus & Gallicus, Alij duo in iij. magnus & Dacicus. Forsè apud Victorem Schola Cassij in xj. regione pro ludo accipitur.

NAVMACHIÆ V. in regionibus suprà omittuntur, quia, vt puto, esse desierant & exsiccata earum loca: vnam nominat Frontinus trans Tiberim ex Alsetia aqua ab Augusto conceptam, de qua suprà diximus in ea aqua. Aliam Naumachiam circa Tiberim Domitianus excitauit, è cuius lapide ait Tranquillus,[a] maximus Circus deustis utrinque lateribus postea extructus est. Aliam in xiiij. regione naumachiam Victor ponit. Aliarum memoria interijt.

a In Domitiano ca. 5.

NYMPHEA XV. Victor XII. Vnũ est Alexandri Imp. in v. regione, alterum Iouis in vij. tria in xiij. Quinque in xiiij. sunt in totum x. Reliqua, credo, perierant.

EQVI MAGNI xxiij. Qui & ubi essent, in regionibus non apparet.

DEAVRATI lxxx. Victor equi ænei inaurati lxxxiiij.

EBVRNEI lxxxiiij. Victor. equi eburnei cxxiiij. Aliàs xciiij. neque de ijs aliud constat.

ARCVS MARMOREI. xxxvj. Neque hi omnes in regionibus suprà visuntur. Tres in prima regione statuuntur, Veri, Parthici, Traiani, & Drusi, Victor addit arcũ bifrõtem, qui sunt quatuor, in iiij. regione addit & arcum Titi. in vij. qui adhuc extat, est arcus nouus. Victor addit veri & Marci Augustorum, & in viij. arcum Fabianum. De quo ita Asconius.[b] Fornix Fabianus arcus est iuxta Curiam in sacra via à Fabio Cẽsore constructus, qui deuictis Allobrogibus Allobrox cognominatus est. Ibi statua eius posita propterea est. ita ex vetusto codice Asconius est emẽdandus. Hunc arcum fornicem Fabianum etiam Cicero appellat.[c] Constantini arcus est in xj. in capite viæ Appiæ. Arcus Domitiani in via Flaminia, & Seueri in foro boario adhuc visuntur, quos uitio librariorum hic prætermitti puto. Hi sunt xij. reliquorum non extat memoria.

b In secundam contra Ver.

c In secunda cõtra Verrem. & pro Plancio.

PORTÆ xxxvij. Plinius xxxiiij. ponit his uerbis,[d] urbem tres portas habentem Romulus reliquit, aut, ut plurimis tradentibus credimus, quattuor. Mœnia eius collegere ambitu Imperatoribus, Censoribusque Vespasianis anno conditæ DCCCXXVIII. Pas. xiij. MCC. complexa montes vij. ipsa diuiditur in regiones xiiij. Compita earum cclxv. eiusdem spacij mensura currente à milliario in capite Romani fori statuto ad singulas portas, quæ sunt hodie numero xxxiiij. ita ut xij. portæ semel numerentur, prætereanturque ex ueteribus vij. quæ esse desierunt. efficit passuum per directum XXXMDCCCLXV. Ad extrema uerò tectorum cum castris Prætorijs ab eodẽ milliario per uicos omnium uiarum mensura colligit paulo amplius LXX. M. P. Quod si quis altitudinẽ tectorum addat, dignam profectò æstimationẽ concipiat, fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Hæc ille. Marlianus contendit xxiiij. tantùm portas fuisse, exceptis vij. quæ esse desierunt. Earum hæc nomina põit.

d Lib. 3. c. 5.

1 Carmentalis, quæ & scelerata.
2. Romana.
3 Pandana.
4 Ianualis.
5 Collatina.
6 Collina, quæ & Quirinalis Agonensisque.
7 Viminalis, quæ & Figulnensis.
8 Querquetulana.
9 Esquilina.
10 Næuia.
11 Cœlimontana.
12 Gabiusa.
13 Ferentina.
14 Capena nunc S. Sebastiani.
15 Trigemina.
16 Naualis.

17 Au-

17 Aurelia.
18 Fontinalis.
19 Triumphalis.
20 Romanula.
21 Mutionis.
22 Ratumena.
23 Sagittalis.
24 Labicana.
25 Raudufcula.
26 Iauenalis.
27 Salutaris.
28 Piacularis.
29 Catularia.
30 Munutia.
31 Mugiona.
32 Stercoraria.

VICI ccccxxiiij. Hic numerus nō respondet uicis regionum, qui sunt ccc. & pauciores apud Rufum & Victorem. unde mendum in alterutris locis esse oportet.

De ædibus idem dicendum quod de uicis.

VICOMAGISTRI DCLXXII. ex hoc apparet quamlibet regionem xlviij. uicomagistros habuisse, & vbique ita legendum.

CVRATORES xxiiij. idem Victor. sed necesse est legere xxviij. quia singula regio habet curatores duos.

INSVLÆ per totam urbem numero quadraginta sex millia, sexcentæ, duæ. Neque hic numerus insulis regionum respondet, quæ sunt 44698.

DOMVS. Mille septingentæ octoginta: Neque hic numerus domibus regionum conuenit, quæ sunt 1790.

BALNEA DCCCLVI. in regionibus sunt 956.

LACVS mille CCCLII. in regionibus sunt 1352.

PISTRINA ccliiij. in regionibus 253.

LVPANARIA xlv. Luxuria illorum temporum agnoscitur. In regionibus ut loca fœtida omittuntur.

LATRINÆ PVBLICÆ xliiij. Victor cxliiij. Dictæ sunt, ait Varro, quasi Lauatrinæ.

COHORTES PRÆTORIÆ X. Puto legendum Prætorianæ, quæ personam Cæsaris tuebantur. Augustus enim præter legiones xxiij. aut xxv. ut alij uolūt, quas in prouincijs alebat, x. millia militum ad sui corporis tutelam detinebat, quos in partes seu cohortes ut hic uocantur, sub totidem tribunis diuiserat, ut auctor est Diō.[a] quælibet cohors ex mille cōstabat. Pri⁹ circa palatiū Augusti. & in diuersis Romæ locis excubabant, posteà Tiberius à Seiano eorum præfecto persuasus, eos in una castra redegit. Tacitus.[b] Vim, inquit, præfecturæ modicam anteà intendit, dispersas per urbem cohortes una in castra conducendo, ut simul imperia acciperent, numeroque & robore, & uisu inter se fiducia ipsis, in ceteros metus crearetur. Prætendebat lasciuire militem diductum, si quid subitum ingruat, maiore auxilio pariter subueniri, & seuerius acturos, si uallum statuatur procul urbis illecebris. Idem Tranquillus significat,[c] Romæ, ait, castra constituit, quibus Prætorianæ cohortes uagæ ante id tēpus & p hospitia dispersæ continerentur. Hæc castra prætoria pro prætorianis Plinius appellat. Ad extrema uerò, inquit, tectorum Romæ cum castris pretorijs ab eodem milliario per uicos omniū uiarum mensura collegit paulò amplius lxx. millia passuum. Ex his uerbis Plinij, & supra Taciti apparet hęc castra in suburbijs ad tectorum urbis extrema fuisse, quę hic à Victore ponuntur, sed hæc nostra descriptio omittit.

a Lib. 55.
b Li. 4. post prin.
c Lib. 3. ca. 5.

VRBANÆ QVATVOR. Præter milites prætorianos ad vrbem custodiendam, ne quis tumultus orietur, Augustus sex millia militum cōstituit, quos in quatuor cohortes, singulas 1500. milites continentes diuisit, ut[d] Diōn memorat. Hi in urbe castra habebant, quæ urbana ab Vlpiano uocantur:[e] si quis, inquit, præsens sit, uicetamen absentis habeatur, ut puta, qui in uigilibus, uel urbanis castris militat, dicendum est deferri hunc posse. Hæc ille. Ipsi milites à Paulo Vrbaniciani sunt uocāti. In Vrbanicianis, ait,[f] militibus idem D. Pius constituit, ut Reipub. causa abesse uideantur. Hi etiam Prætorij nominantur quoniam à Prætore tutelari dicto regebāntur, quia urbis tutelam habebat, sicut tutelares Dij nuncupantur, qui oppida tuentur. Vlpianus librū singularem de officio Prætoris tutelaris scripsit, in quo has cohortes prætorias appellat, (in l. 9. § tribunus. l. de excus. tut.) & cuique suum tribunum præfuisse significat.[b] Prætor uero tutelaris unus est ex tredecim ab Augusto inuentus (l. 2 § capta, de ori. iur.

d Lib. 55.
e In l. 6 maritus 15. §. 1. ad l. Iul. de adult.
f In l. qui mittū-tur §. 1. ex quib. caus. maior.

VIGILVM VII. QVARVM EXCVBITORIA xiiij. Pluribus uno die ortis incendijs, vij. cohortes, ait[g] Paulus, opportunis locis Augustus constituit, ut binas tegiones vrbis vnaquæque cohors tueatur, præpositis eis tribunis, & super omnes spectabili viro, qui præfectus uigilum appellatur, Hæc Paulus idem & Tranquillus[h] significat, cùm ait, aduersus incendia excubias nocturnas, uigilesque commentus est, nocturni custodes à Modestino uocantur.[i] Sed etsi una cohors duas urbis regiones tuebatur, non eodem in loco excubabat, sed diuisa in binis castris habitabat, ita ut unaquęque regio à dimidia cohorte custodiretur, & ideo hic xiiij. excubitoria pnnuntur. In regionibus tamen longè plures cohortes quàm septem recensentur, nempe in secunda v. in quinta ij. in vij. vij. in viij. vj. in xij. iiij. in xiiij. vj. Quarū oīum xiiij. tantùm statuit excubitoria, sed in numeris mendū esse puto, nec nisi vij. cohortes in xiiij. excu-

g In l. 3. de offi. præf. vigil.
h In Augusto c. 30.
i In l. sed & mi-les, 8. §. qui autē 8. de excus. tuto.

excubitorijs fuisse, & codex Victoris ab hac descriptione uariat. Forte septem antiquę cohortes in xxxj: tenuiores sunt diuisę.

VEXILLA COMMVNIA. Duo, & si tàm pedites quàm equites uexillo uterentur, ut auctor est Vegetius,[a] cùm tamen alio non adiecto nominatur uexillum, intelligitur equitum: Georgius Cedrenus, uexillariones, inquit, Romani equites appellant, & uexilla uela purpura & auro quadrata forma facta. Hęc longis hastis suspendétes circum Principem gestant, & eum protegunt. Vegetius quoque[b] equitum alas uexillationes uocari affirmat, unde hęc duo uexilla equitum fuisse puto. Commuuia autem fortè dicuntur, quia inter se non differebant, & uexillis uterque ordo promiscuè utebatur. Censeo autem equites Battauos ab Augusto institutós significari, de quibus hæc Dion.[c] Delecti fuut etiam equites externi nominati Battaui à Battauia, quæ insula est in Rheno flumine. Hi sunt equites optimi. Eorum certum uumerum dicere non possum, quippe nondum formam habent, sed cœpit Augustus eos censere, & ipsorum rationem habere ab eo tempore, quo cum patre militarunt, & illos contra Antonium pugnaturus uocauit, & retinuit, & tunc sunt proprius globus, ac uirgam ut centuriones gestant. Hæc Dion. Hi posteà in equites Battauos iuniores & seniores palatinos sunt diuisi, iuniores fuerunt una ex sex uexillationibus palatinis sub Secundo Magistro militum in præsenti; & altera ex nouem palatinis uexillationibus sub magistro equitum in Occidente, sub quo etiam reperiebantur equites Battaui seniores.

a Lib. 2. c. 4.

b Lib. 2. c. 1.

c Lib. 55.

CASTRA EQVITVM. Horum nomen desideratur, unde Victor addit, castra equitum singulorum ij. Tacitus[d] alæ singularium meminit his uerbis. Accessit ala Singularium excita olim à Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressæ. Hi fortè Singulares sunt dicti, quia inter eos nullus gradus pręterquàm eorum præfecti reperiebatur, & erant singuli, uel quòd essent singulares & optimi. Hi in urbis præsidio fuisse uidentur.

d Lib. 20.

SALGAMARIORVM. Salgamarij à Columella uocantur, qui Salgama condiunt & uendunt. Est autem Salgama quicquid fructuum & herbarum in uasis ad uictū penoris causa reponebatur, ut oleæ, cappares, & plures, quas Columella[e] ad hunc usum parari docet. Salgamum ergo erat pars penoris, quo ueteres ad prandium utebantur, proptee quod alios cibos non parabant quàm iu peno reconditos; unde magnus erat eorum numerus, qui salgamum uendebant, qui locus pro castris erat assignatus, unde castra Salgamariorum appellabantur.

e Lib. 12. & præsertim c. 4. & 7.

PEREGRINORVM. Hæc castra ponuntur suprà in ij. regione; Multis enim in Vrbem confluentibus peregrinis, quia nō omnes à caupouis recipi poterant, locus, ubi hospitarentur, assignatus erat, qui castra peregrinorum appellabatur. Superiora in regionibus pretermittūtur: & castra Misenatiū suprà i iij. regione, & lecticariorū i xiiij. locata, hic omittuntur. Alia castra Victor recitat, ut tabellariorum, quorum ingentem numerum fuisse oportet, & Victimariorum. Multa alia addit Victor, ut mensas olearias lxxiiij. millia, lucos, ludos, & similia, quæ hic prætermittuntur, item alia supra in regionibus relata, quemadmodum ludo, naumachia, nymphæa, macella, & similia, quæ suprà sunt exposita, ueque hic referre opus esse censui. Laus Domino.

DE QVATTVORDECIM REGIONIBVS VRBIS CONSTANTINOPOLITANÆ.

EIVSDEMQVE ÆDIFICIIS tam publicis, quam priuatis.

OMAM in regiones
xij. diuisam fuisse ex
Plinio & Tacito con-
stat, ubi urbis incen-
dium à Nerone factũ
recitat. eas breuiter
Sext. Rufus & P. Vi-
ctor uiri Consulares
descripserunt: hic quoq; ante Notitiam utrius
que Romani Imperij ab ignoto auctore ponũ-
tur: Constantinopolis Romæ ueteris simula-
chrũ facta, & noua Roma appellata, ipsa quo
que illius exemplo in regiones xiiij. est diuisa,
a Nouell. 43. ut auctor est inter alios Iustinianus,[a] quę eas
κλιματα appellat nonnullaq; Roma monumẽ
ta eò translata, & noua plura sunt fabricata,
quæ uelut Notitiæ utriusque Rom. Imperij
affinia non omnino prætereunda esse duxi:
Itaque quasdam ad ea clarius explicanda an-
notationes apposui. & si nonnulla etiam in
eiusdem Notitiæ commentario, prout occur-
rebant, suis locis sunt declarata. Horum de-
scriptionis auctor id obseruat, ut ecclesias &
digniora pręmittat, mox quæ omnibus sunt
communia, eodem semper ordine recitat, ui-
cos, domos, balneas, pistrina, gradus, curatorẽ
vnum, vernaculum unum, collegiatos, postre
mò Vicomagistros. In xiij. regione per errorẽ
uici omittuntur, & in xiiij. Curator, Vernacu
lus, Collegiati, & Vicomagistri pariter deside-
rantur, quos reponemus. Ecclesiæ xiiij. in vij.
tantùm regionibus inueniuntur: At Romæ
nullus vicus sua carebat ædicula, & aliqui
duas habebant. In quaque igitur regione si-
gillatim insignia opera attingemus.

REGIO I.

DOMVS GALLÆ Placidiæ Augu-
stę) fuit filia Theodosij Magni, & soror
Arcadij Honorijque. Hęc Roma capta ab Ala
rico Vandalorum seu Gothorum Rege ab-
ducta, Athaulfo Alarici affini & eius successo
ri nupsit, quo extincto, restituta & Constan-
tio, qui mox imperauit, nupta, Valentinianũ
& Honoriadem filios suscepit, ut Eutropius,
Zonaras, Cedrenus, & alij sunt auctores.

DOMVS NOBILLISSIME MARI-
NÆ Arcadij filiæ, quæ nobilissimi titulo in-
signita, innupta mansit, ut auctor est Cedre-
nus; dignitas nobilissimi in antiqua inscri-
ptione primùm Valeriano iuniori tributa in-
uenitur circa annum salutis cclx. Mox Seueri
no & Maximino Cęsaribus,[b] & deinceps a- b L. 1. C. de fe-
lijs.[c] donec ad fœminas quoque peruenit. rijs.
Hęc erat quędam participatio Imperij, nam c L. 2. C. de ma-
hoc titulo honestatus purpuream uestem au- gi. muni. l. 5. C.
reo limbo circundatam gerebat, & suprà pre- de ferijs.
fectos sedebat, ut auctor est Zosimus,[d] qui d Lib. 2.
vult hunc honorem à Constantino excogita-
tum, sed constat longè antè fuisse.

THERMÆ ARCADIANÆ.) Ab
Arcadio extructæ: Procopius[e] de ædificijs Iu e Oratio. 1.
stiniani. Ex Propontide, inquit, ad Orientalẽ
plagam vrbis nauigãti occurrit publicum bal
neum, quod Arcadianæ dicitur: Cõstantini vr
bem aliàs uariam exornans. Hic atrium Iusti-
nianus exstruxit, quod vrbi prætenditur, & le-
niter alluitur mari, ut qui hic deambulant, cũ
prætcrnauigantibus loqui possint. Hic igitur
in confinio maris in prædicto atrio sic habẽt:
Est enim atrium aspectu pulchrum, quod le-
ues uenti perflant, cuius inferna pauimenta co
lumnarum, & marmorum præcipua venusta-
te integuntur; Tantum enim splendorem ef-
fundunt, ut Solis radijs concertare uideantur.
Multa quoque atrium exornant, partim ænea,
partim lapide cęlata, prębentia spectaculum
multa ratione dignum. Hactenus Procopius
Hæ Thermæ fortè sunt, quæ Xerolophus uo-
cantur; quas ab Arcadio fabricatas fuisse au-
ctor est Cedrenus; Xerolophus, inquit, opus
est Arcadij columnæ Theodosij Tauro positæ
omnia simile. Hoc opus in foro Arcadij fuisse
Socrates[f] scribit, loquens enim de Sabatio hę f Lib. 7. c. 1.
retico, ait; Faciebant collectas contra Sesonni-
cum suum Episcopum in loco ciuitatis, qui
ξηρόλοφος appellatur, in Arcadij foro. Hæc ille.
Ædificium erat plures cellas contines, unde
thermas fuisse conijcio. Nicephorus enim Gre
goras.[g] Athanasium Patriarcham Constanti g Lib. 7.
nopolis in cellis Xerolophi resedisse scribit; so
nat autem hæc uox, inquit Suidas, siccam in-
unctionem sine lotione, quòd ibi ungerentur,

non lauarentur; & addit olim fatidicum hunc locum fuisse, in quo è tripode responsa reddebantur, & lvj. temporum Astronomica erat reuolutio, ibique xvj. chocleati, & reconditi erant recessus. Ego quoque in uetusto codice Greco xij. chocleas ibi fuisse legi, & Dianæ, Scueticque, & Marciani columnas, ac minoris Theodosij, & Valentiniani statuas. Ibidem scriptum epigramma Iustinianus citat [a] quod ex Xenophonte fuerat desumptum in quinto ἀναβάσεως. Zonaras quoque Leone Isauro imperante, Arcadij statuam in Xerolophi columna positam terremotu concidisse scribit. Thermæ uerò hic publicæ uel à Principibus ędificatæ appellantur, balnea erant priuatorum.

a In §. item lex Cornelia, Instit. de publ. iudi.

DOMVS cxviij.) intelligo insignia ędificia, quemadmodū Romæ domus ab insulis distinguuntur. Alioquin Vici xxix. uix singuli quaternas domos habuissent. Nec dignus mediocri ciuitati hic numerus ædificiorum fuisset. Nobiles ergò domus hic tantum recensentur, cetera, ædificia omittuntur.

PORTICVS Perpeuæ duæ) longas & perpetuas. Hæ non erant, ut hodie ędibus coniunctæ, vt pars earum censerentur, sed separatæ ad spaciandum, & animi gratia ędificatæ: vnde Strabo [b] ubi Romę loca describit Liuię porticum περίπατον .i. deambulationem appellat, cui & Plinius consentit, [c] item Strabo [d] auctor est Cumanos Æolas mutuo pecuniam ad extruendam porticum accepisse, & cum pręstituta die non restituerent, à creditore prohibitos fuisse, ne sub ea deambularent; cùm uerò plueret, prę pudore edicto permisisse, ut eam subire possent, & cùm preco clamaret, ut porticum subirent, fuisse in prouerbium Cumanos nescire ob pluuiam porticum subire, nisi à precone admonerentur. Has Vlpianus intelligit, eum porticus sine ędibus fuisse scribit: [e] Tacitus [f] loquens de Neronis incendio, porticus, inquit, amenitati dicatę latius procidere. Talis fuit porticus Athenis, cuius partem à Mycone mercede partem à Polygnoto gratuitò pictam Plinius memorat, [g] quę ob id varia est appellata, in qua Zeno docuit, ob id Stoicus nuncupatus, [h] imaginibus argenteis, & marmoreis huiusmodi porticus exornari consueuerant, ut ex testamento apud Marcellum [i] deprehenditur; Heredem meum, inquit, uolo, ut in patria mea faciat porticum publicam, in qua poni uolo imagines argenteas, item marmoreas. Hic duas porticus intelligi puto à palatio usque ad Forum Constantini, quę per longum spacium sunt perpetuę, nec interrumpuntur; Procopius enim scribit, [k] Iustiniano Imperante palatium, ędem Sophię, & utrasque porticus magnas usque ad Forum Constantini arsisse. Idem & Cedrenus, qui easdem ambas porticus Basilisco imperante flagrasse memorat, & hę semper sunt restitutę. Quælibet autem Regio Constantinopoli aliquot portic[us] habebat, quod Romę erat secus.

b Lib. 5. Geogr.
c Lib. 14. c. 1.
d Lib. 13. Geograph.
e In l. cetera 41. §. hoc Senat. Consf. de leg. 1.
f Lib. 15.
g Lib. 35. c. 3.
h Suidas in ver. στοά.
i In l. Seia, §. vl. alf. l. Lucius de aur. & arg. leg.
K De ædific. Iustinia. orat. 1.

GRADVS iiij.) tribunal intelligitur, ad quod per gradus marmoreos ad accipiendum panem plebi dandum ascendebatur, qui panis gradilis à gradibus uocatur. Valentinianus, [l] panis, inquit, gradilis in alium gradum translatio inhibetur: idem, [m] vniuersi panem gradilem de gradibus adipiscantur: Ex quibus constat gradum eminens tribunal fuisse, unde panis capiebatur. Constantinus enim, vt auctor est Metaphrastes, quotidie octuaginta millia panum in pauperes elargiebatur. Socrates [o] octuaginta millia modiorum frumenti fuisse scribit, quibus uinum, carnem, & oleum addidisse Suidas tradit: [o] Erant ergo iiij. gradus seu tribunalia in prima regione ad hæc distribuenda erecta.

l In l. C. Theo. de anno. ciui.
m In d. L. s. C. Theo. eo.
o Lib. 1. c. 13.
o In ver. παλατίνοι.

CVRATOR vnus, qui totius regionis sollicitudinem gerat.) Hi ab Augusto primùm inuenti, magistratus à Tranquillo appellantur; [p] spacium, inquit, vrbis in regiones, vicosque diuisit, instituitque, ut illas annui magistratus sortitò tuerentur: hos magistri è plebe electi illorum loco curatores xiiij. postea Alexander Augustus instituit: Lampridius, fecit Romæ, inquit, curatores xiiij. sed ex Cos. Viros, quos audire negocia urbana cum P. V. iussit, ita ut omnes aut magna pars adessent, cùm acta fierent. Hi videntur lites suæ regionis curasse, & pupillorum, inopumque curam habuisse.

p Cap. 30.

VERNACVLVS vnus, uel ut seruum in omnibus, & internuncius regionis.) Hunc eredo fuisse uelut ministrum curatoris, qui nūcia perferebat ad homines suæ regionis pertinentia. Hi sunt, qui à Sext. Rufo & P. Victore in regionibus Romę denunciatores uocantur, quorum bini in qualibet regione erant constituti.

COLLEGIATI xxv.) qui ex diuersis corporibus ordinarii incendiorum solent casibus subuenire.) Romæ Præfectus vigilum vij. cohortibus libertinorum hominum imperabat, quos Augustus ad arcenda incendia instituit, singulasq; cohortes binis regionibus præposuit, ut Paulus, [q] Tranquillus, & Dion [r] memorant. Constantinopoli uerò DLXIII. Viri ex diuersis artificum corporibus extracti, per xiiij. vrbis regiones, & ipsi nocte ad arcenda incendia excubabant, qui collegiati uocabantur. Hic numerus nec minui, nec augeri poterat, & uno moriente, Præfectus vrbi alium ex eius corpore substituebat. Honorius & Theodosius [s] ad Ætium P. V. & non P. P. [t] ut vulgo legitur, & ita ex Cod. Theodosiano emendandum. Quingentorum inquiunt, sexaginta triū collegiatorum numerus maneat, nullius addendi, mutandiuè, uel in defuncti locū substituendi pateat copia, ita ut iudicio tuę sedis sub ipsorum præsentia corporatorum in eorum locum, quos humani subtraxerint casus, ex

q In l. 3. de offi. præf. vigil.
r Lib. 55.
s In l. pen. C. de commerc.
t In l. ult. C. Th. de calcis coctо.

ex eodem quo illi fuerant corpore, ſubrogentur. Hæc illi. Eligebantur autem collegiati ex xxxv. corporibus artificum, quos Conſtantinus in epiſtola ad Maximum recenſet,[a] qui ab omnibus muneribus perſonalibus præterquã ab arcendo incendio immunes erant. [b] In prima hac regione erant tantum collegiati. xxv. In alijs alij, qui complebant numerum DLX. ad quem explendum in xiiij. regione xxxvij. aut xl. ut legitur apud Zenonem [c] deſiderantur. Alibi collegiati pro decanis defunctos humantibus accipiuntur: [d] Aliquando pro municipibus. [e]

a In l.1.C.de excuſ.artif.
b l.1. C.de priui leg.corpora.
c l.1.C.de collegiat.
d In l.9. C. de ſacr.ſanct.eccle.
e In l.41.C.Th. de op. publ.

VICOMAGISTRI Quinque quibus per noctem tuendæ vrbis cura mandata eſt.) Hi primùm ab Auguſto inuenti, Tranquillus [f] ſpacium, inquit, vrbis in regiones, vicoſque diuiſit, inſtituitque, ut illas annui magiſtratus ſortitò tuerentur; hos magiſtri è plebe cuiusq; uiciniæ electi, itaque ſinguli curatores ſingulas regiones tuebantur vicos plures Vicomagiſtri appellati, quos credendum eſt aliquor milites habuiſſe, quibus noctis latrocinia, & alias iniurias prohiberent, ſicut erant Romæ Vigiles dicti, [g] qui id curabant, & cuſtodes vrbis quandoque uocantur: [h] Romæ pro ſingulo vico bini, terni, & quaterni ſtatuebantur Vicomagiſtri. Hic uerò quælibet Regio quinque tantum habet, ita ut uniuerſi ſint lx. & ſi infrà in collectione ciuitatis lxv. numerantur.

f In Auguſto. cap.30.
g l.ſi maritus,§. c. de adult.
h l. ſed & miles §. qui autem de excuſ.tutor.

REGIO II.

ECCLESIA Magna) ità templum S. Sophiæ; i. Dei Sapientiæ, à Conſtantino, uel, ut alij à Conſtantio conditum appellabatur, quod incendio exuſtum, poſtmodum Iuſtinianus omnium orbis terrarum ſplendidiſſimum fecit, de cuius nobili architectura Periandri liber & alij extant. Euagrius ſcribit templi longitudinem fuiſſe pedum cxc. Latitudinem pedum cxv. Altitudinem à pauimento ad centrum hemiſpherij pedum clxxx.

ECCLESIA antiqua) fortè aliquam ex illis intelligit, quæ à Conſtantino conditę fuerant, & aliquot Procopius recenſet.[i]

i De ædific. Iuſtini orat.5.

SENATVS) locus in quo Senatus habebatur, quem, vt auctor eſt Sozomenus, Conſtantinus Magnus ędificauit, vbi eandem celebritatem kalendis Ianuarij quotannis fieri uoluit, quam Romæ Senatus habebat; incendio combuſtum ob ſeditionem ortam de eijciẽdo D. Io. Chryſoſtomo, ſplendidiorem Iuſtinianus reſtituit, ait Procopius.

THERMÆ Zeuſippi) inſignes erant porticu domos, & officinas circundante; illis annui reditus ad accendenda balnei lumina, & ſarta tecta habenda aſſignati erant: Theodoſius. [k] Quia, inquit, plurimæ domus cum officinis ſuis in porticibus Zeuſippi eſſe memorantur, reditus memoratorum locorum pro quantitate, quæ placuit, ad præbenda luminaria, & ædificia, ac tecta reparanda. Regiæ vrbis lauacro ſine aliqua iubemus excuſatione conferri. Hæc ille. Scribit autem ad Seuerinum P. V. non Prętorio, ut rectè legitur in codice Theodoſiano. [l] Hoc balneum palatio Principis uicinum fuiſſe, & poſteà Numerorum uocatum Nicephorus [m] ſcribit. Eiuſdem Soſomenus, & Socrates meminerunt. Id credo primùm à Zeuſippo conditum, qui circa Neronis tempora Byzantij Chriſtianos afflixit, [n] & inter alios Diuum Andream Apoſtolum Argyropolim fugere compulit. Erat ium, ut puto, Macedoniæ, & Thraciæ Præfectus: Hoc balneũ poſtmodum Seuerus Imperator auxit, & ornauit, vnde Seueri eſt appellatum; verùm Cedrenus ab ipſo conditum affirmat. Numerorum deinde balneum eſt nuncupatum, quia milites ibi lauabantur: Zoſimus. [o] in peninſula id fuiſſe ſcribit: Olim quidem, inquit, eo loco portum habebat, quo porticus ille deſinunt, quas Seuerus Imperator dextruxit, cùm ſuas aduerſus Byzantios iras depoſuiſſet, qui hoſtem ipſius Nigrum in urbem admiſiſſent. Hęc ille. Suidas auctor eſt Chriſtodorum poetam ſtatuas, & imagines Zeuſippi carmine celebraſſe; inter quas laudatur, quæ Heſiodo poetæ poſita fuit. Procopius [p] id balneum eſſe affirmat à Iuſtiniano reſtauratum, ſed Zeuſippum dici, quia ibi equorum iunctorum curſus exercebatur, quod Græca hæc dictio ſonat. eius meminit D. Gregorius Nazianzenus in oratione ad Arrianos, & de ſe ipſo: nec nouam, inquit, illam Hieruſalem, hoc eſt Zeuſippum inuiſo. Imperante Iuſtiniano incendio conſumptum eſt. Cedrenus incendio, inquit, conſumptum eſt balneum Seueri, quod Zeuſippi nomen geſſit, in quo varium inerat ſpectaculum, artiumque ſplendor & marmor, & lapidum, & ex ære imaginum, & opera virorum, quæ à multis ſæculis fabricata erant, quibus hoc vnum deerat, quòd animæ non inerant illorum, quos referebant, inter præcipua, & ingenium ſuperantia opera. Stabat & Homerus qualis fuerat cogitabundus, manibus inſertis infra pectus, barba ſine cultu demiſſa, capilli capitis æquales, rari ab vtraque ſincipitis parte, facies præ ſenio hirſuta, ac curis de vniuerſo, naſus ad reliquas partes proportione æquali: oculi palpebris affixi, ita vt cęci formam præ ſe ferrent, qualem eum fuiſſe fama fert: Suprà tunicam palliolo erat amictus, & ad baſim infrà pedes eius lorum quoddam ęneum ſubiectum: Erant porrò æneæ columnę omnium ſapientia, poeſi, arte dicendi, ac fortitudine clarorum virorum.

k In l.quia plurimæ C. de op. publ.
l L.52.C.Theo de oper. pub.
m Lib.9.c.9.eccleſ. hiſto.
n Niceph.lib.8. cap.7.
o Lib.2.
p Lib.1.de ædif. Iuſtinia.

TRIBVNAL purpureis gradibus extructum) id erat ex marmore porphyrite, quæ vox Latinè purpureum ſonat, quia purpuram hic lapis imitatur.

AMPHITEATRVM) ſecũdum li-

tus maris, per quod ad palatium Principis, & portum Iuliani ibatur, in quorum medio fornaces esse consueuerant, quæ à Theodosio iuniore tolli sunt iussa. [a] Omnes, inquit, fornaces per omne spacium, quod inter amphitheatrum & D. Iuliani portum, & littus maris extenditur, tolli præcipimus, propter salubritatem vrbis amplissimæ, & nostrarum ædium vicinitatem, nec vlli his in locis coquendi calcis præberi licentiam.

a In l. vlt. C. Th. de calcis coctor.

REGIO III.

DOMVS PVLCHERIAE Augustæ) sororis Theodosij iunioris, quæ virgo permansit, & si mortuo Theodosio fratre, Martiano, quem creauit Imperatoré, nupsit. De hac multa Zonaras, Cedreuus, Zosimus, Nicephorus, & alij. Aliam domum in xj. regione habuit.

PORTVM nouum) est fortè ille à Iuliano Apostata fabricatus. Alius fuit in vj. regione Neorius vocatus, vbi erat nauale.

PORTICVM semirotundam quæ à similitudine fabricæ sigma græco uocabulo nuncupatur.) A similitudine græcæ literæ c. Huius sæpe Zonaras & Cedrenus [b] meminerunt.

b In Michaele monacho Basilio Macedonio.

REGIO IIII.

MILIARIVM auteum) De hoc ita Cedrenus scribit: suprà miliarij fornicem duæ sunt statuæ Magni Constantini & matris eius, & in harum medio crux: à tergo earum Traianus, & iuxta hunc Aelius Hadrianus eques, & horologium à Iustiniano ibidem collocatum. Erat hæc columna Romæ in foro ab Augusto posita, à qua omnes uiæ Italiæ initium & finem accipiebant, ut Plutarchus, Dion, P. Victor, & alij tradunt: non tamen ab ea milliaria numerari cæpisse Aemilius Macer monet. [c] Mille passus, ait, nó à miliario urbis, sed à continentibus ędificijs numerandi sunt; Sicut ergo Romæ erat miliarium aureum, ita & Constantinopoli, quæ noua Roma appellata, in omnibus ueterem imitabatur; Sed ibi non columna, ut Romę fuisse uidetur, sed ędificium, ut ex prędictis Cedreni uerbis, & ex Suida deprehenditur, qui sub eius testudine Constantini & Helenæ columnas, & crucem, ac simulacrum fortunę, pluresque alias statuas fuisse scribit, & illud milium non miliarium appellat.

c In l. mille. de ver. sig.

AVGVSTEVM) erat ingens ęrea columna à Iustiniano fabricata. Cedreuus, absoluta est, inquit, anno xvj. Imperij Iustiniani ęrea columna magna, quę vocatur Augusteū, eique imposita est Iustiniani statua equestris, sinistra manu tenens pomum rotundum, quo indicatur Orbis Imperium penes ipsum esse: dextram autem intendebat, quasi Persas iubere stare, & Romanorum ditionem non inuadere: omnes uerò ęreę circa columnam tegulę erant auratę, introitum palatij Constantini Magni tegentes, qui etiamnum ęreus dicitur, columna uerò Augusteum uocatur. De hac latè & Procopius, [d] ubi Augusteum non columnam, sed locum, in quo erat columna, uocatum fuisse scribit, quod & macellum appellabatur: columna, inquit, pręcipua magnitudine admiranda, non tamen simplex & uniformis, sed grandibus in circuitu lapidibus composita. Hanc æs optimum in tabulis & uerticibus circumfusum vndiq; vestit, lapides ipsos suo robore vinciens, & ornatu tegens, colore quidem auro puro obscurius, dignitate verò non multò inferius, par planè & ęquiparandum argento. In huius columnę vertice stabat pręgrandis equus ęre conflatus, versus ad auroram admiratione dignus, similis inuro, & antè pulchrè pclinato. Nā inter priores pedes sinistrū leuat, tanquā terrā pulsaturus, alter pes lapidi, super quem graditurus est, infixus hęret. Posteriores uerò pedes ita contrahit, ut si stare prohibeatur, in parato sit. Huic equo insidet æreum regis simulacbrum. Achillem uocant, propter figuram, quam refert, etenim soleas subligatus habet, absque ocreis. Pectus heroica thorace munitum est, & caput galea; splendorem quendā proijcit, spectans ad oriētem, iter, ut opinor, arrepturus ad Persas. Gerit sinistra manu orbem, quo innuit terram & mare sibi subditum esse: Nihil armorum tenet, neque ensem, neque hastam, sed tantùm crucem orbi impositam, per quam regnum & belli victoria illi obuenit. Dextram manum ad orientem extendit, & porrectis digitis iubet, vt Barbari vltrò non progrediantur. Infrà uerò locum hunc Augustum forum appellat, est forum, inquit, ante regias, columnis circū munitum, Augustum uocant Byzantij: in hoc ad auroram curia seu prætorium extructum est, Iustiniani regis opus, quo Romanorum Senatus conueniens initio anni solennē festiuitatem peragit. Idē & Suidas tradit. Phauorinus forum obsoniorum Augustęum fuisse tradit, ita appellatum, inquit, Suidas, quòd idibus Octobris singulis annis regionum curatores & Sebastophori in Augusti honorem ibi saltarent; uel quòd Constantini & Helenæ eius matris statuæ eo in foro essent locatæ.

d De ædific. Iustin. l. orano.

BASILICA quoque omnium insignis ibidem erat ędificata, de qua hęc Cedrenus. Ortum à medijs chalcopratijs incēdium cùm vtranque porticum, tùm contigua omnia, & Basilicam deuorauit, in qua fuit bibliotheca librorum 120. continens, inter quos libros fuit etiam draconis intestinum, pedes 120. lōgum, cui Homeri poemata Ilias, & Vlyssea aureis literis fuerant inscripta, cum historia rerum ab Heroibus gestarum. Erat Basilicę testudo

ftudo multis columnis fulfulta, qualia hodie uifuntur templa, ordinibus columnarum fuftentata, quæ etiam Bafilicæ appellātur, quòd inftar bafilicarum fint fabricata. Eam in vij. Aeneid. Virg. defcribit.

Templum Auguſtum ingens centum ſublime columnis.

Vrbe fuit ſumma Laurentis Regia pici.

Hic ſceptra accipere primoſque attollere faſces.

Regibus omen erat.

Ibi cauſæ agitabantur, Legati ciuitatum audiebantur, publicaque negocia tractabātur. Hęc inaurata marmoribus fplendebat. Theodofius Cyro P.V. Cõnftantinopolitanæ,[a] Bafilicam, inquit, auratam, & marmoribus decoratam in nullius imaginis, aut pictarū tabularū obumbratione fufcari iubemus cum uerò Conftantinopoli & eius urbis přęfecto fcribat, hanc fignificat. De eadem credo, intelligit Zonaras in Leone Magno, cùm flagraffe maximam domum uocatam fcribit, in qua & Senatus, & delecti ciues deliberatum conuenire folebant, atque ipfe Imperator Cõfularem ueftem fumpturus: Opus illuftre & fplendidiffimum, in quo pedaneos iudices in cellulis iudicaffe Iuftinianus fcribit.[b] Hanc bafilicam à tergo miliarij fuiffe Suidas fcribit,[c] & in ea ftatuam in auratam & alias, inter cetera ibi erat elephas à Seuero ob hanc caufam factus, quòd argentarius quidam illius cuftodem interfeciffet, & cadauer belluæ manducandum obieciffet, ob id iratus elephas eum occidit. Ad facti memoriam Seuerus elephante cum cuftode æneum fundi fecit, qui Cof. Iuliano Conftantinopolim tranflati in bafilica locati fuere.

a L. baſilicā C. de oper. pub.

b In §. ſedebant aut. de iudic. Nouell. 83.

c In ver. βασιλι-κή.

NYMPHÆVM) id erat amplum ædificium, in quo nuptias celebrabant, qui ædes ad hoc idoneas non habebant, ut auctor Zonaras in Leone Magno, & Cedrenus. Eò ex fonte, qui erat in foro, aquam deriuatam fuiffe Suidas fcribit, quæ Nymphęum lauacrum uocabatur. Theodofius ad eūdem Cyrum.[d] tua, inquit, fedes difponet, quantum aquæ publicis Thermis, quantum in Nymphæis conueniat deputari.

d In l. ſi quis C. de aquæductu.

PORTICVS Fanionis) Suidas Fanionem effe dicit locum, in quem purgamenta proijciebantur. Ea fortè eft porticus, quam Zeno Imp. à miliario usque ad Capitolium eum quattuor columnarū ordinibus excurriffe fcribit, inter quas tabernulas marmoribus incruftatas propè viam publicā ędificari permittit.[e]

e In l. pen. §. præterea, C. de ædi. & priu.

LIBVRNA marmorea) naualis uictorię eft monimentum. Eam enim uictoriam fignificari puto, qua Fraiutus Magifter militū Arcadij contra Gainam liburnis inftructis ad Cherfonefum potitus eft, ut Zofimus[f] fcribit.

f Lib. 5.

ECCLESIA feu martytium S. Mennę) Aegyptius miles fuit fub Diocletiano paffus in Phrygia. Hanc ædem Conftantinus ędificauit, quem plures in honorem martyrum ecclefias fabricaffe Eufebius in eius vita fcribit.[g]

g Lib. 3. c. 47.

STADIVM) hęc erat area quadrata ad pugillatum deftinata, ut ait Suidas, quam Gręci cc. pedibus metiebantur, quandoque pluribus: vndique porticibus, feu periftyllijs claudebatur: ubi lucta, iactu, faltu, teftibusque Græci certabant. Porticus ad meridiem erat duplex, ne pluuijs à feptentrione venientibus lęderetur: Intus ultrà porticum continebat ephebęum, feu exedra, fedibus undique circūdantibus, ubi difputabant phylofophi, & iuuenes erudiebantur. Olim enim in librorum inopia difputando, & arguendo fe exercebāt, vt auctor eft Suidas.[h] A dextra verò, & finiftra Ephebęi ftabant balnea, in quibus oleo lu ctantes vngebantur. Et ideo Caius Iureconf. fcribit ftadium propriam formam ex confumatione accipere.[i] Hoc ftadium fpectabat mare, Procopius de ędificijs Iuftiniani.[k] In loco, inquit, mari proximo, quod nunc ftadium vocatur, certaminibus quibufdam opinor locum, olim dedicatum. Ampla Xenodochia Iuftinianus, & Theodora uxor exftruxerunt. Hęc ille.

h In ver. γυμνά-σια.

i In l. ſi is qui quadringenta ad fin. ff. ad leg. Falcid.

K In 1. oratio. in fin.

SCALA Timafij) erant hi gradus per collem ad mare defcendentes à Timafio facti, uel locus ad commodè defcendendum paratus, ita nuncupatur; nam fcalam etiam defcenfum ex naui uocant. Gyllius lib. 2. cap. xj. de bofphoro Thracio fcalam molis brachium põticuli uicem pręftans interpretantur. Credendum tamen eft hic marmoreas fcalas fuiffe, cùm locus pro infigni nominetur. Ex his aliquod uectigal colligebatur, quod ad aquędu ctus reparationem impendebatur: Theodofius,[l] Ad reparationem, inquit, aquæductus huius almæ vrbis omnia vectigalia, quæ colligi poffunt ex vniuerfis fcalis huius inclytæ urbis, ad refectionem eiufdem aquæductus procedunt, Hęc ille, naues credo, quæ merces exonerabant, aliquid foluebant. Iuftinianus quoque recitat codicillos Hierij; in quibus nepoti Hierio fuburbium coparium cum omnibus fcalis relinquit.[m] item Cedrenus auctor eft Copronymo imperante fęuiffimo frigore mare cõcretum fuiffe. Mox tepefcente ære, inter alia fruftum glaciei areis fcalas. Conftantinopolis attriuiffe. Fuit Timafius magifter peditum magni Theodofij, qui à Valentis temporibus militare cœperat. Ab Eutropio Arcadij cubiculario per calumniam accufatus, in Oafim eft relegatus. Syagrij P.P. pater, ut Zofimus.[n] fcribit.

l In l. ad reparationem C. de aquæduct.

m Nouell. 159.

n In 5.

REGIO V.

CISTERNA Theodofiana) locus eft infra terram concameratus, non uiuam nec perpetuam, fed imbribus conceptam aquā continens.[o] Petrus Gyllyus[p] fcribit, fe Conftantino-

o L. 1. §. hoc interdictum, ff. de fonte.

p In topographia Conftantinopolis.

stantinopoli inuentā sub terra cisternam, ignorantibus dominis indicasse. Erat, inquit, longitudinis pedū cccxxxvj. latitudinis clxxxij. ambitus ccxxiij. passuum; concameratio fulciebatur marmoreis columnis cccxxxvj. pedes xij. inter se distantibus: singulæ xl. dodrantum altitudinem superabant. In longitudinem per xij. ordines, in latitudinem per xxviij. erant dispositæ. Hyeme irruēte aquæductu, ad media columnarum capitula implebatur cisterna, pisces que innatabant, quos ędiū dominus æstate nauicula circumuectus tridente transfigebat.

PRYTANEVM) Athenis erat arx Prytaneum uocata, in quam Senatores ac sapientes conueniebant, & viri de Republica benemeriti publicè alebantur. [a] cuius exemplo propè cisternam regiam erat Constantino poli palatium, in quo vir doctissimus xij. discipulos erudiebat, qui postea Reipublicæ vtiles futuri essent. Cedrenus in Leone Isauro Iconomacho. Apud regiam, inquit, cisternam palatium erat venerabile, in quo iuxta antiquam formā Oecumenicus magister sedebat, xij. habens discipulos eruditione & uita graues. Hi cùm omnem discendi scientiam celeritate & amplitudine ingenij percepissent, Ecclesiasticam diuinarum rerum sapientiam acri studio tractabant: Absque eorum cōsilio quicquam agi, ipsis quoque Imperatoribus nefas putabatur, quos Leo sustulit: Id Zonaras clarius exprimit: Domus, inquit, erat in Basilica proximè forum ærarium regia, in quas multi codices & humanæ ac diuinæ sapientiæ asseruabātur ab antiquis temporibus, & ad habitandū attributa, qui eruditione excelleret, quem Oecumenicum Doctorem appellabant: Is xij. cōtubernales habebat excellenter eruditos. His publicus uictus præstabatur, quos eruditionis auidi adibant. Hos etiam Imperatores ad rerum gerendarum consilia adhibebant; quos cùm Leo in suam sententiam, ut imagines impugnarent, trahere nequiuisset, nocte cum libris combussit. Quemadmodum ergo Athenis viri de Republica benemeriti in Prytaneo alebātur, ita & hic eruditi, & ob id Prytaneū hanc domum uocatam fuisse puto, quæ instar Atheniensis erecta fuit.

[a] Cicer. lib. 1. de orator. Suid. in Πρυτανεῖα.

THERMÆ Eudocianæ) ab Eudocia vxore Theodosij iunioris, quæ antequā Christiana fieret, Athenais vocabatur, de qua plura Zonaras, Nicephorus, & alij. Alias habebat ædes in decima regione, vbi de ea aliquid dicetur.

STRATEGIVM) Hæc interprætor castra prætoriana, vbi degebant prætoriani milites. Eo in loco erat forum Theodosianū, & Obeliscus Thebeus quadrus Thebis Ægypti Cōstantinopolim aduectus, qui in quadrū erat formatus.

HORREA holearia) credo legendum olearia sine aspiratione, vbi oleum condebatur.

HORREA Troadensia) è Troadensi aduectas merces, vel frumenta continentia, quemadmodū in ix. regione sunt horrea Alexandrina, in quibus frumenta Alexandria aduecta conseruabantur. Troas verò regio est Phrygiæ ad Helespontum sita, non longè à Constantinopoli.

HORREA Valentiana) à Valente Imperatore facta, Foriè hoc est illud horreum, in quo Suidas [b] scribit Manaimi statuam fuisse, qui aduersus Scythas exercitum duxit, & ibi erat æneus modius, vt secundum iustam eius mensuram frumentum emeretur & venderetur, precio aurei à Valente in modios xij. præstituto (pro Valentiniano enim lego Valente, qui Constantinopoli imperauit) is nautæ manum precidi iussit, qui eius legi fraudem fecit, & ob facti memoriam manus æreæ ibi sunt affixæ.

[b] In ver. Μαναίμ.

Erant & HORREA, in quæ aurum, argentum, & gemmę deferebantur; Nam Paulus Iurecons. homines in horreis preciosissimam partem fortunarum reposuisse scribit. [c] Lampridius quoque refert horrea ab Alexandro fabricata fuisse, in quæ priuati homines, qui domi loca non habebant, aut custodia carebant, aurum, argentum, gemmas, aut grana conuectarent. Domini verò horreorum illata suo periculo custodiebant. [d]

[c] In l. 3. §. effracturæ ff. de offi. præfec. vigil.

[d] l. cum plures §. locator locati.

PORTVS Prosforianus,) in quo edulia exonerabantur, Προσφορὰν enim Græci esculenta uocant.

SCALAM Chalcedoniensem) commodum descensum è regione Chalcedonis, ut eò traijciatur, nec amplius stadijs quinque ab Europa diuiditur.

MACELLA duo) Duo loca ampla intelligit, in quibus obsonia uendebantur.

REGIO VI.

COLVMNA purpurea Constantini) Hęc erat in foro Constantini, Lapideis tabulis strato; Zonaras in Nicephoro Phoca, Imperatorem Nicephorum, inquit, maledictis vsque in forum lapideis tabulis stratum prosequuntur; in quo columna rotunda porphyretica sita est. De hoc ita Cedrenus. Constantinus anno sui Imperij xxiiij. forum condidit cum duobus amplis rostris, in eoque foro columnam Roma allatam posuit, uno solidoque lapide constantem, qui totus erat purpureus, id est, ex porphyrite constans, atque eam æreis fascijs unxit, inscriptis; In eius summo statuam sibi collocauit cū hac inscriptione. CONSTANTINVS. Splendebat solis instar. Opus fuit Phidiæ Athenis aduectum. Sub basim columnæ vij. posuit sportas,

ac

ac xij. Cophinos Christi miraculis insignes, infrascriptosque versus apposuit.[a]

a Cedr. in Theodosio.

Tibi Christe mundi domine, Rectorq; optime
Vrbem hanc, tibi quæ seruiat: modò subdidi
Et sceptra, Romanamque omnem potentiam.
Hæc tu malis defende semper ab omnibus.

Idem fermè alijs uerbis Zonaras narrat. Tererem, inquit, columnã Porphyreticam Roma, ut ferũt, allatam, in foro lapideis tabulis instratolocauit; vnde à Græcis placoton nominatur, supràque æneam statuam arte & magnitudine admirabilem erexit, antiqua enim manu penè viuens expressa erat. Id Apollinis simulachrũ fuisse ferunt ex Ilin Phrygiæ translatũ; sed Constantinus suum illi nomen indidit, clauis quibusdam capiti insertis, qui corpus Domini salutiferæ cruci affixerant. Ea ad nostram ætatẽ permansit integra columnæ insistens: sed sub Alexio Comneno vehementi venti impetu deiecta concidit, & multos contriuit: Statuam illam Nicephorus.[b] melius exprimit. Maximã, inquit, illam porphyretici marmoris columnã construxit, in qua statuam quoque suam collo eanit in polo seu vertice mundi, crucem infixam manu tenentem. Quo ille symbolo indicauit, virtute inuicti eius trophæi & signi terram omnem, & mare ipsum à se subactum. Gyllius scribit illam ex viij. lapidibus cõstructam æreis laureatisque zonis commissuras, ne uideri non possent, cingentibus. Sed his dissolutis, bodie structura quadam intercisa marmora colligantur; columna est altitudinis pedum lxxxvj. & dodrantis, preter gradus, spiram, et stilobatem. Sita est in foro Constantini.

b Lib. Eccles. histo. 8. c. 4.

SENATVS eiusdem loci) erat in foro Constantini ad boream domus Senatus nunc u pata, æneis statuis, & marmoribus porphyreticis ornata, in quam Senatus, & præcipui ciues deliberandi causa conuenire consueuerant, & Imperator consularem uestem accipere solebat. Leone magno imperante, flagrauit, ut Zonaras & Cedrenus memorant.

NEORIVS portus) id est Nauale, vbi naues fabricabantur; à quo porta illi proxima secundum aliquos Neorij dicitur: Sed à Cedreno & Zonara infrà in xij. regione aurea uel pulchra uocatur. Alij Imperialem nominarunt, quia arci Principis proxima erat.

SYCENAE SCALÆ) id est gradus, quibus ad litus descendebatur, ut in Sycenam proximam insulam traijceretur, quę nunc Pera uocatur: In toto hoc sinu multa nauicularum millia, pluresque quàm Venetijs Cymbæ ad transferendos homines comparata reperiuntur. Peramæ uulgò dicuntur, quòd ultrò citroque transferant.

PORTICVS magna una) Hæc usque ad forum Constantini extendebatur, quam ob seditionem Iustiniano imperante crematam Procopius.[c] scribit.

c Lib. 1. de bello Persico.

REGIO VII.

IN Septima regione in loco, qui Taurus appellatur, erat TEMPLVM S. IRENÆ) id est Pacis, quam, ut inquiunt Socrates & Cedrenus, Constantinus magnus condiderat, & imperante Iustiniano conflagrauit; & S. ANASTASIÆ, cuius reliquię primo anno imperij Leonis magni Syrmio Constantinopolim allatæ fuere, & in eius templo reposite, quod erat apud rostra Domini. Anastasię templum à Catholicis est ædificatum: quia D. Gregorius Nazianzenus ibi S. Trinitatis dogmata suscitauit, templumque Anastasiæ est appellatum: uel quòd, inquit, Sozomenus, mulier grauida, quæ ex eius porticu cadens interijt, precibus populi reuixit.

Sed uerius est duas Constantinopoli fuisse Ecclesias Anastasias dictas, Alteram Nouatianorũ ab Arianis dirutã, ab ipsis uerò denuo excitatam, ut ait Sozomenus, lib. 4. c. 19. & ob id Anastasiam dictam. Altera fuit à Gregorio Nazianzeno denominata, fuerat hæc domus Nicobuli, in quam Gregorius Constantinopolim veniens hospitio est receptus, atque ibi S. Trinitatis dogmata iam extincta renouauit, unde locũ Anastasiam nocauit; Grego. Nazianz. in oratione, ad 150. Episcop. & in cantico Anastasię. Et domus in Ecclesiam uersam in magnificã Basilicam excreuit, Sozomenus uerò, id nomen eũ locum habuisse scribit, lib. 5. c. 5. quod mulier grauida ex sublimi porticu, cum Dei uerbum audiret, deorsum delapsa, & mortua, omnium precib[us] uitam recepit, Martianus nobilis ciuis & diues amplum & speciosum ibi extruxit templum. Metaphrast. 10. Ianuarij. ob nomen uerò D. Anastasię reliquię ibi fuere repositę Theodosius Lector in Collectaneis.

COLVMNA Theodosij intrinsecus usque ad summitatem gradibus peruia) De hac ita Zonaras in Iustiniano. Anno, inquit, Imperij eius xvij. magna columna in uestibulo magni templi collocata absoluta est, cui equestrem suam statuã imposuit. Eo loco prius steterat columna Magni Theodosij statuam argenteam sustinens à filio eius Arcadio factam pondere vij. millium & CCCC. librarũ, quam ille cum columna demolitus, argento direpto, reposuit, quę adhuc cum eius imagine uisitur. Cùm, stante hac columna hęc Constantinopolis facta sit descriptio, ante Iustinianum scriptam esse oportet. De hac columna aliter Cedrenus [d] loqui uidetur, aut de alia intelligit: in Tauro, inquit, columnam posuit Magnus Theodosius, suas contra Scythas cõtinentem pugnas, & de ijs statutam trophęa habet intus uiam sursum ferentẽ. In biuio eques positus est ipse Magnus Theodosius, dextrã uersus urbem intendẽs, & columnę inscripta trophęa demõstrans. Hęc quarto Zenonis Imperij

d In Zenone.

perij anno terręmotu concussa cecidit, quæ statuam Theodosij babebat: Idem loquens de Aoastasio, multa inquit, Constantini magoi opera conflauit, suaosque statuam inde confecit, & in columna Tauri constituit: Namque prius ibi posita fuerat Theodosij Magni, ea terræmotu deiecta & comminuta fuerat.

EQVITES Magni duo) Horum alter fuit Theodosius Magnus, quem propè columnam dextram uersus urbem intendisse, & trophæa columnę inscripta monstrasse Cedrenus scribit.

THERMAE Carosianę) à Carosia Valentis Imperatoris filia nominatæ, vt Sozomenus explicat,[a] Martianus, inquit, cùm vita, tùm doctrina admirabilis, qui iam olim quidem in regia satellitem egerat, at iam tùm presbyter, sectæ Nouatianæ erat, docebatque filias Valentis Imperatoris Anastasiã & Carosiam præcepta Grammaticæ, quarum nominibus sunt balnea Constantinopolis etiamnum appellata.

a Lib. 6. c. 9.

REGIO VIII.

HÆC regio tota mediterranea partem Tauri, qui erat vicus Constantinopoli continet) cuius etiam Zonaras in Nicephoro Botoniata meminit, & partem fori Constantini; Porticum sinistram Taurum vsque Basilicam Theodosianam, & Capitolium comprehendit: suprà diximus Constantinopolim Romæ simulacbrum fuisse; vnde illius exemplo regiones xiiij. miliarium, Capitolium, & alia suprà exposita habuit.

REGIO IX.

ECCLESIÆ duæ Cœnopolis & Omonæa) Primam à loco vrbis ita vocatn denominatam puto; fortè illa ecclesia à fonte extra portam auream, qui postea in cœnum & vliginem conuersus est, nomen habet. Leo antequàm rerum potiretur eo luto cœcn oculis illito, lumen restituit; postea factus Imperator ibi Deiparæ Virgini, quæ illi Imperium prædixerat, templum dedicauit, quod fortè Cœnopolis à loco vrbis cęnoso est appellatũ.[b] Procopius in hoc suburbio Fons dicto, Iustinianum Deiparæ templum condidisse scribit, verùm non ex nouo fecit, sed renouauit. Altera ecclesia à concordia est dicta, cuius fortè antea illud templum fuerat, sicut & Romæ tria fermè Concordiæ templa fuisse legimus, vnũ à M. Furio Camillo ob seditionem militarem dicatum, alterum à M. Manlio Prætore ob seditionem & ipsum militarem in Gallia; Tertium in foro Rom. propè Græcostasim à L. Opimio Cos. deletis partib. Grachanis magna populi indignatione conditum, cui inscriptũ est, opus vecordiæ pro concordiæ; Aliam Liuia Augusta ædem Cõcordiæ fecit, aut instaurauit,[c] quorum vnum à Constantino splendidius est restitutum, quemadmodum in Basilica Lateranensi venis indicat inscriptio.

b Nicepho. lib. eccle. hist. 15. c. 25.

c D. August. de ciuita. Dei lib. 3. c. 25.

HORREA Alexandrina) Quotannis Alexandria DCCC. myriades artabatum, seu medimnorum Atticorum frumenti Constantinopolim mittebantur, pro quibus nomine nauli nautis 80. millia aureorum imperante Iustiniano soluebantur.[d] Erat autem antiquitus liberalitate Senatus & diuerum ciuium coacta pecunia sexcentorum & vndecim librarum auri, quæ apud Præfectum vrbi vel annonæ reponebatur, & aliam Princeps addiderat, qua hoc frumentnm emebatur,[e] & vectum Constantinopolim in horreis recondebatur, quæ à loco, vnde aduehebatur, Alexandrina vocabatur.

d Edicto Iustiniani 13.

e L. 3. C. Theo. de frum. vrb. Cõstantinop.

DOMVS Nobilissimæ Arcadiæ filiæ Arcadij, ut auctor est Cedrenus, nobilissimæ titulo insignitæ. Habebat & in sequenti regione aliam domum. Tres filias Arcadius ex Eudocia uxore reliquit, Pulcheriam, Marinam, & Arcadiam, quę cęlibes, uirginesque manserunt.[f]

f Niceph. li. 13. ca. 38. & Cedrenus.

THERMÆ Anastasianæ) dictæ ab Anastasia Valentis Imperatoris filia, sicut Carosianæ ab huius sorore suprà in vj. regione, quarum nominibus, inquit, Sozomenus,[g] sunt balnea Cõstantinopoli etiamnum appellata. Marcellinus uerò.[h] ab Anastasia, sorore Constantini has Thermas cognominatas fuisse scribit. De hoc ita Paul. Diaco. lib. 13. in urbe, inquit, Constantinopoli domus est maxima, nomen habens caryę, idest, nucis. Est enim in eius domus vestibulo arbor nucis, in qua (ut sermo est) fuerat appensus martyr Acatius, & defunctus; ob quam rem etiam oratorium illic est ædificatum. Hæc ille. Procopius ait, Anastasianas balneas petit, à sorore Cõstantini cognominatas.

g Lib. 6. c. 9.

h Lib. 27.

REGIO X.

MARTYRIVM S. Achatij) is Constantinopoli ad nucẽ excruciatus fuit, quam Nicephorus in medio templo in eius memoriam condito, Arcadio imperante, extitisse memorat:[i] cùm ille sub Diocletiano centum annis antè passus esset. Loquens enim de Procopio Tyranno Templum illud vetustate collapsum Iustinianus pulcherrimum restituit; quod collapsum, inquit, Procopius,[k] à fundamentis restituit admiratione planè dignum tale ac tantum splendere, vt eam de se opinionem præbeat, quasi totum niuibus perfluat. Martyrium uerò ædem appellat, in qua humatus est hic martyr. de quo Martyrologium.[l]

i Lib. 13. c. 38.

K De ædifi. Iustinia. 1. oratione.

l 8. Maij.

THERMAS CONSTANTINIANAS) Gyllius[m] legit Constautinianas; qua

m Lib. 3. topographi. Cõstantinop.

cum

rum ſępe apud Sozomenum, Socratem, & Suidam fit mentio: Sed uetiſimile eſt etiam à Cōſtantino, qui ſuam urbem tot ornamentis decorauit, thermis honeſtatam fuiſſe.

DOMVS Auguſtę Placidiæ) Theodoſij Magni filiæ [a] quæ aliam domum in prima regione habebat: [b] & cum Honorio reſedit in Italia.

a Zoſimus in fi. lib. 6.
b In Theodoſio.

DOMVS AVGVSTÆ Eudociæ) Hæc fuit Theodoſij iunioris uxor, anteà Athenais dicta, & poſtea Chriſtiana facta, fœmina omnium ſui temporis eruditiſſima. Vitam Chriſti carmine Homerocentonę compoſuit. Demum ſuſpecta adulterij, à uiro eiecta, Hieroſolyma migrauit, & Theodoſio defuncto, Conſtantinopolim redijt. [c]

c Zonaras Nicephorus.

REGIO XI.

MARTYRIVM Apoſtolorum) Conſtantinus hoc ædificauerat, inquiunt Cedrenus & Euſebius: qui de hoc ita ſcribit; [d] Apoſtolorum templum in urbe ſui cognomine ad perpetuam illorum memoriam conſeruandam ædificare cœpit.

d De vita Conſtantini lib. 4. c. 58.

Illud uerò cùm in infinitam extruxiſſet altitudinem, lapidumque omnis generis, ac cruſtarum uarietate ab ipſo ſolo ad ſuperiorem contignationem colluſtraſſet; ſummo artificio factis laquearibus tectum intus cōplexus eſt, auroque vniuerſum contexit. Supra verò pro tegula inductum æs à toto opere imbrium iniurias arcebat. Quod ipſum etiam multo auro fulgebat, ità vt longè contemplantibus per reciprocatos ſolis radios incredibilis ſplendor effundi videretur. Interiorem ædis partem vndique in ambitum circunductam reticulari opere ex ære & auro affabrè facto conueſtiuit. Ac templum quidem hunc in modum permagna Imperatoris & cura & ſtudio exornatum eſt. Huic autem atrium ingens & ſubdiale, circundatum, in apertum purumque aerem explicabatur. Hui9 per quattuor latera porticus erant diſpoſitæ, quę medium atrium cum templo ipſo complectebantur. Porticibus accommodabantur regia domus, balnea deambulatoria, aliæ habitationes plurimæ ad neceſſitatem illorum, qui locum cuſtodirent, conſtructæ. Hæc omnia dedicauit Imperator, vt Seruatoris noſtri Apoſtolorum memoriæ apud omnes gentes æternitatem compararet. Subdit [e] Conſtantinum ibi in aurea arca ſepultū fuiſſe, quam vtrinque ſex ſtipant apoſtoli, idē affirmat Socrates. Iuſtinianus id poſtea ſplendidius fecit. Procopius enim de ædificijs Iuſtiniani [f] ita ſcribit. Erat antiqua apud Byſantiū ædes, Apoſtolis conſecrata, longitudine temporis iam collabens, & quæ, vt timebatur, amplius ſtare non poterat. Hanc Iuſtinianus pro dignitate inſtaurauit, vbi Latomi & artifices effoſo fundamento inuenerunt tres arcas ligneas inſculptis literis indicantes trium ſanctorum ibi eſſe corpora, ſcilicet Andreæ, Lucæ, & Timothei, quæ Iuſtinianus & omnes Chriſtiani maximo cum tremore conſpexerunt. Zonaras vult hoc templum à Theodora Auguſta inſtauratum.

e Cap. 60.
f Dicta oratione 1.

PALATIVM Facilianum) ſi legamus Falcillianum, deriuabitur à Falcilla altera Arcadij filia, aut apud Cedrenum reponendum nomen Facillæ. Gyllius legit Placillianum à Placilla vxore Magni Theodoſij, quam Paulus Diaconus appellat Flacillam ſed hæc fuit filia Theodoſij iunioris, vt auctor eſt Marcellinus Comes; cuius, inquit Gyllius, hoc palatium eſſe potuiſſet, & Facillianum vocaretur.

BOS ÆREVS) quem Pergamo allatum fuiſſe Cedrenus ſcribit; Caminus, inquit, fuit, in qua vſtus eſt S. Antipas martyr. Sunt qui hunc bouem eſſe autumant, qui à Perillo inuentus, & à Phalaride Agrigenti tyranno primus illud tormentum experiri coactus eſt. Zonaras Phocam tyrannum in Boue crematum eſſe ſcribit, vbi caminus, inquit, fuiſſe perhibetur æreus forma bouis Pergamo tranſlatus, qui & loco Conſtantinopolis nomen dedit.

CISTERNAM Modeſtiacam) Modeſtus fuit primo Comes Orientis, mox Præfectus Prætorio Valētis, [g] & cum eſſet Arian9 Catholicos afflixit: Demum graui morbo precibus D. Baſilij eſt liberatus, vt Gregorius Nazianzenus eſt auctor in oratione funebri in Baſilium. Hunc ciſternæ, de qua agitur, auctorem fuiſſe puto.

g L. quicunque C. de cohorta.

REGIO XII.

PORTA Aurea) Græci ὡραίαν ab ipſius & proximorum ædificiorum pulchritudine vocant; vnde patet falli eos, qui Neoriá à vicino nauali appellare maluerunt, ità etiam Cedrenus, Zonaras [h] & alij [i] appellant, eam eſſe puto, quam idem Zonaras in Leone Philoſopho Occidentalem aurei triclinij portam appellat, & indè aurea eſt dicta. In ea elephanti erant collocati, quos illis ferebant ſimiles fuiſſe, quibus inſidens Theodoſius olim vrbē ingreſſus eſt: [k] Hos Theodoſium paruum eò ex æde Martis Athenienſis deportaſſe tradūt. Hæc porta mari oppoſita ad occidentem, ad mediterranea, ad arcis finem tranſmittebat. [l] Et mediterranea reſpiciebat, à qua ad littus maris directa linea menſura erat pedum xiiij. M. LXXV. quæ erat vrbis longitudo. Erant plus minus tribus millibus paſſuum.

h In Leone Iſauro.
i Niceta in Alexio Duca, Marzulfo, & de geſtis poſt expugnatam vrbē. Nicephorus Gregoras de ingreſſu Michaelis Paleologi in vrbem.
k Cedrenus.
l Nicephor. lib. 15. c. 25.

PORTICVS Troadenſes) credo à Troadenſibus Conſtantinopoli morantibus ædificatas; aut illa pars vrbis ita vocabatur, vel merces Troadenſium eò importabantur, quemadmodum ſuprà dictum eſt de horreis Troadenſibus.

COLVMNA ITIDEM intra segradibus peruia) Hanc suprà erat statua Theodosij, quam in aurea porta sitam fuisse, & Leone Isauro imperante concidisse auctor est Zonaras. Hanc columnam Gyllius opinatur Arcadij fuisse, [a] & xxj. lapidibus scapum cum spira & capitulo cōstitisse narrat; vbi pugnas Theodosij sculptas contineri asserit.

[a] Lib. 4. topograph. Constan. c. 7.

REGIO XIII.

SICÆNA). Peninsula sinu maris angusti diuisa. Hæc hodie Galata seu Pera vocatur peninsula angusto freto ab vrbe diuisa, Stephanus, [b] Sycæ, inquit, est ciuitas è regione nouæ Romæ, nunc Iustiniana dicta, sed intra nouos vrbis muros Iustinianas seu Sycas Iustinianus collocat, [c] vt eius pars esse meruerit. Sicæna à laudatissimorum ficuum prouentu Græcis est nuncupata. [d] A Francis (ita Latinos vocant) nunc inhabitata. A Breno Gallorum Duce, quos Græci Galatas vocant, eò profectò Galatam nuncupatam Gyllius opinatur, [e] itē Peram. i. traiectum vel peram dictam quem admodum Iosephus Iudæam transiordanam, & Strabo transeufratensem appellat: Sycam. seu Sycarum traiectum Anastasius vocat in constitutione, qua mortuos gratis sepeliri mā dat: [f] colle à Septentrione ad meridiem intersecatur, quem vtrinque valles longitudinis vnius milliarij claudunt. Eius muri circuitus est quattuor millium & CCCC. passuum; ibi copiarum suburbium statuere Iustinianus videtur. [g] Socrates, [h] locus, inquit, è regione vrbis iacet, Sicæque dicitur, ac regio xiij. est vrbis Constantinopolis, quò Nouatiaoorum ecclesia, Constantino imperante est translata.

[b] De vrbib.
[c] Nouel. 59. c. 5.
[d] Dionysi Byzanthius Cedrenus.
[e] Lib. 4. topograph. Consta. c. 11.
[f] L. 1 8. magna. C. de sacrosā. ecclesi.
[g] Nouell. 159. §. volo igitur.
[h] Lib. eccl. hist. 11. c. 30.

SOCIETATEM VRBIS nauigijs frequentibus promeruit, ait descriptio: Multa enim ibi nauicularum millia, & longè plures quàm fiot Venetijs cymbæ, quæ vltrò citroq; homines transmittunt, esse dicuntur, unde peninsula pars ciuitatis esse potuit: Montibus magna ex parte circondata, æqualem ad aliud littus planiciem habet. Ecclesiam, Forū, Theathrumque Honoriana, & alia ceterarum regionum ornamenta continet, ibi pertinax Iurisconsularis Patriarcha egregium pacis templū extrahit, ac locum nobilibus ædificijs ornatū Constantinus mœnibus muniuit, ait Cæsar Baronius Card. in annalib. an. 314. in fine.

NAVALIA) etiam hic naues fabricabantur.

Hic desunt vici duo, qui huic peninsulę sufficiebant in longum porrectæ, & complent numerum vicorum, qui infrà in epilogo recensentur omnes CCCXXII. & his ademptis essent CCCXX.

REGIO XIV.

DEcima quarta regio proprijs vndiq; clausa mœnibus alterius ciuitatis speciem. exhibet) quia (vt puto) ibi habitans Imperator sibi arcem quandam condere voluit, & ipsa montuosa ad mare descendens in planiciem quandam desinit; continet ecclesiam; sed quæ hæc sit, non exprimitur.

PALATIVM) ita appellatur Principis habitatio, quia Augustus in Palatino monte habitabat, & inde eius domus palatium est vocata, & ita etiam Romuli domus appellabatur. Quare, inquit Dion, [i] etiam si alibi degat Imperator, locus, vbi habitat, semper palatiū nominatur.

[i] In Augusto.

LVSORIVM) fortè idem quod ludus venatorius, in quo cū feris pugnaturi se exercebant, cuius iura meminerūt. [k] Fortè rectius à nauibus lusorijs dictis, quæ ibi fabricabātur, hic locus nomen habuit. De quibus Marcellinus lib. xvj. & in Cod. Theodosiano lib. 7. est titulus 17. de lusorijs Danubij.

[k] In l. aut damnum, §. quicunque de pœnis.

PONTEM SVBLICIVM siue ligneum, Suidas scribit apud D. Mamantem pontem fuisse xij. fornicibus constantem; eò enim multæ confluebant aquæ. Is fortè antè sublicius postea lapideus est factus.

In fine huius regionis post gradus v. addidimus sequentia, quæ desunt, & ex collatione aliarum regionum sunt restituta CVRATOREM vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos xxxvij. Vicomagistros v. Collegiati infra in Collectione sunt DLX. quibus hic desunt xxxvij. sed Theodosis iunior tres addit, & eos LXIII. statuit. [l]

[l] In l. pen. de comet. & mercat.

COLLECTIO CIVITATIS.

HAbet Palatia v.) Roma pro his domos MCLXXX.

ECCLESIAS XIIII.) Roma ædes CCCCXXIIII.

DOMOS Diuinas Augustarum vj. Domos nobilissimas I. I.) Diuinæ vocantur domus illarum, quibus Augustarum titulus dabatur, & ignem procedentes præmittebant, vt apparet ex Herodiano, & alia Imperatoris habebant insignia. Erant autem hæ domus v. nō vj. vt errore librarij est scriptum, scilicet binæ Placidiæ, & Pulcheriæ, & vnæ Eudociæ vxoris Theodosij. Aliæ verò domus nobilissimæ erant III. Marinæ vnæ, & duæ Arcadiæ nobilissimæ nuncupatæ, quia fœminarum erant, quę nobilissimæ titulum obtinuerant.

THERMAS VIII.) Romæ erant xj. VICTOR scribit xvj.

BASILICAS II.) Romæ x. VICTOR XIX.

FORA IIII.) Romæ XI. VICTOR xvij.

SENA-

SENATVS II.) Romæ tria erant loca, in quibus Senatus habebatur, vt auctor est P. Victor, vnum ponit inter Capitolium & forum, vbi erat ædes Cōcordię. Alterum ad Portā Capenam. Tertium intra ędem Bellonę in Circo Flaminio, vbi dabatur Senatus Legatis exterarum nationum, quos in Vrbem admittere nolebant.

HORREA V.) Romæ ccxcij.

THEATRA ij.) Romæ iij.

LVSORIA ij.) Romę ludi iiij. apud P. VICTOREM vj.

PORTVS iiij.) Romę j.

CIRCVM j.) Romæ ij. penes P. VICTOREM viij.

CISTERNAS iiij.) Romę non sunt.

NYMPHÆA iiij.) Romę xv.

VICOS cccxxij.) Romę ccccxxiiij.

DOMOS iiij. millia ccclxxxviij.) Romę Insulę XLVI. millia DCII. Domus MDCCLXXX. Domus erant maiores & testudinatę, à quattuor partibus pluentes; Insulę fastigiatę à duobus lateribus pluentes. Vnde intelligit hic ędificia magnifica, non alias ędes, quæ numero quatuor Millia ccclxxxviij. tantę vrbi paucę fuissent, plures enim mediocres habent ciuitates.

PORTICVS xlij.) Romę vj.

BALNEAS priuatas cliij.). Romę DCCCLVI.

PISTRINA Publica xx. Priuata cxx.) Romę omnia ccliij.

GRADVS cxvij.) Romę non inueniuntur.

MACELLOS V.) Romę Macella ij.

CVRATORES xiij.) legendum xiiij.

Licet regio ultima suprà per errorem nullū haberet curatorem, nec Vernaculum, nec collegiatum, nec Vicomagistros, constat tamen ex breuiario hic apposito eos per incuriam omissos. Romę erant Curatores xxiiij.

COLLEGIATOS DLX.) Theodosius [a] ponit DLXIII. tres amplius addens. Ex hoc numero apparet regioni xiiij. xxxvij. deesse. Hi Romę non erant, sed loco eorum vigiles in vij. cohortes diuisi. [b]

[a] In l. pen. C. de commer.

[b] L. 3. ff. de off. præf. vigil. Dion. Tranquill.

VICOMAGISTROS lxv.) legendum lxx. Quini enim erant in quaque regione, vnde v. desiderantur. Romę erāt DCLXXII.

COLVMNAM purpuream) Romę nō extat; quia inde Constantinopolim deducta, vt auctor est Cedrenus. Hanc Petrus Gyllius ex lapidibus quadratis factam in hippodromo esse scribit.

COLVMNAS intra peruias ij.) Totidem Romæ. COLVMNÆ cochlides.

COLOSSVM j.) Romę ij. per errorē vt & alia omissus est in regionibus.

TETRAPYLVM aureum j.) Petrus Gyllius in Topographia Constantinopolis [c] ignotum scriptorem citat, qui vult hanc fuisse aream quadrilaterem vndique porticibus circundatam quattuor portas habentem, prius quadriuium nominatum; Latini hoc stadium uocant: sed hoc in Regionibus Vrbis non inuenitur, nisi sit stadium in 4. regione sitū, quod in hoc epilogo omittitur. Tetrapyli in Leone Magno meminit Cedrenus. Euagrius [d] à Mammiano Senatore, Zenone imperante extructū refert. In urbe, inquit, duas regales porticus cùm ob eximiam ędificationem ualde magnificas, tùm ob lapidum concinnitatem & splēdorem in primis ornatas ędificauit. Erexitque Tetrapylon uelut intestinum inter illas duas porticus interiectum columnis, & ęnea materia pereleganter & exquisitè elaboratas. Quod ad Tetrapylon à Mammiano ędificatum attinet, ne uestigium quidem illius reliquum uidimus, inquit Gyllius P. Victor in x. regione Romę ponit pentapylon.

[c] Lib. 3. c. 6.

[d] Lib. 3. c. 28.

AVGVSTEVM) Forum ita dictum Constantinopoli.

CAPITOLVM) ut Romę, ubi VICTOR ij. ponit uetus & nouum.

MONETA) Romæ erat, sed non ponitur pro loco insigni.

SCALAS MARITIMAS iij.) Romæ non erant, sed pro his alia, quę hic desunt, ut Naumachia, Arcus, Lacus, & similia.

Habet longitudo urbis à porta aurea usque ad littus maris directa linea pedum xiiij. millia lxxv. sūt plus minus quatuor milliarijs, statuendo quinque pedes in passum.

Latitudo pedum vj. millia cl. id est unius, & plus minus quartæ partis milliarij. Circūibat circiter decem milliaria cum dimidio. Fertur portas xxiij. habuisse. Laonicus Chalcondylus in Othomanorum historia, Cōstantinopolim cxj. stadia cōplecti scribit, essent plus xiij. milliaribus Italicis; vulgò fertur xviij. milliaria circumire.

Præter prædicta celebratur in iure Aquæductus Hadriani, qui palatio Principis, & Nymphæis, balneisque vrbis deseruiebat, quē admodum Theodosius minor Cyro. P. P. aut P. V. scribit. [e]

[e] In l. omnes C. de aquęduc.

THERMAE ACHILIS ab eodem citantur, in quas ex memorato aquæductu aquæ per plumbeas fistulas deriuabantur: [f] Has Thermas propè Strategium fuisse Cedrenus scribit, ab ara Aiaci & Achili ibi dedicata nuncupatas. Cassiodorus incendium Constātino imperante ortum ad Thermas, quæ vocātur Achileæ, peruenisse memorat. [g]

[f] D. l. omnes.

[g] In tripert. lib. 10. c. 12.

Suburbia Constantinopolis, quorum iura meminerunt.

HEBDOMVM suburbium Constantinopolis fuisse auctor est Procopius. [h] Alterū, inquit, templum ędificauit D. Theodoræ in suburbio, quod Hebdomon, id est Septimum

[h] Lib. 1. de ædificijs Iustiniani in 1. oratione.

vocatur. idem Zonaras in Phoca. Cedrenus in Arcadio & Iustino, & plures alij. Ibi plura tura condita fuerunt, in quibus perperam legitur septies pro septimi. [a] De quo in Commentarijs ad Notitiam. Ibi ædem D. Io. Baptistæ Theodosium Magnum ædificasse Zonaras scribit. Gyllius nunc intra vrbem esse vult in vj. colle, & à numero suburbiorũ Septimũ vocatum.

a L. pen. C. de sacrosan. eccles. l. 19. C. de iur. delib. l. 30. C. de fideicom. l. 34. C. de donat.

BLACHERNÆ) recitat Iustinianus [b] testamento Hierij suburbium in Blachernis Anthemio filio relictum fuisse. Auctor est Zonaras Pulcheriam sororem Theodosij minoris ibi ędem beatæ Virginis ædificasse, quam Iustinianus auctore Procopio instaurauit. Cedrenus scribit Iustinum nepotem Iustiniani illi duos arcus addidisse: Anastasius Imperator triclinium magnum ibidem fecit, vt auctor est Suidas, & Tiberius balneum. [c] Blachernarum nomen à quodam eo in loco regnante inditum fuisse ex Dionysio Bysanthio Gyllius autumat. Iacebat ad litus maris, vbi etiam Leo Magnus Deiparæ templum extruxit. [d]

b In nouel. 159 §. 1.

c Zonaras.

d Niceph. lib. 15. c. 25. histor. ecclesia.

STVDII Monasterium aliud Constantinopolis suburbium fuit, in quo maiorem lectum ad sepeliendos mortuos seruatum fuisse Iustinianus refert. [e] Huius originem ita Nicephorus recitat. [f] Studius uir quidam præclarus Roma Constantinopolim peruenit, ubi Diuo Præcursori templum erexit, in quod ex domicilio eorũ, qui ἀκοίμητοι id est insomnes dicuntur, monachos induxit. Horum domicilium Marcellus diuinissimus, construxerat, in quo perpetuis carminibus hymni Deo canerentur. Sodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus diuisa. Propter hoc Cos. factus est Studius, ut hoc fronti Cœnobij inscriptum carmen significat, quod Latinè ita uersum est.

Magnificam postquàm construxit Studius ædẽ;
Consulis accepit mercedis nomine honorem.

Id Leone Magno imperante contigit.

e Nouell. 59. c. 6.

f Lib. 15. eccle. histo. c. 23.

COPARIA aliud erat Constantinopolis suburbium quod ab Hierio codicillis nepoti relictum fuisse Iustinianus narrat. [g]

g D. Nouell. 159. §. 1.

SVBVRBIVM in promontorio sinus SOSTHENII, hoc vltra mare in Asia fuerat Ardaburij Magistri militum Theodosij minoris, posteà venit in prædictum Hieriũ, qui Præf. Præto. Zenonis fuerat. [h] Nominis Sosthenij causam hanc Nicephorus tradit. [i] Memoriæ, inquit, proditum est Argonautas Græcorum, cùm ad eum locum peruenissent, prædari eam regionem cœpisse, & ab Amyco, qui ibi tùm rerum potiebatur, in fugam versos, ac palantes in quendam nemorosum & incultum locum propter densitatem arborum profugisse, ibique eis latitantibus virtutem cęlitus aduenisse, viri specie, alas veluti aquilæ in humeris habentes, victoriamque aduersus Amycum oraculo denunciasse. Illos porrò id sequutos, eum illo conflixisse, victoriam reportasse & ipsum unà cum copijs suis concidisse. Atquè ut gratiam uisioni ei referrent, fanum eos, & statuam, ea quæ eis apparuerat forma, in loco eo excitasse, nomenque regioni Sosthenium indidisse, quòd scilicet robore accepto salui euasissent.

h L. scriniarios C. de milit. test.

i Lib. eccles. histo. 7. c. 50.

BYTHARIVM seu PHILOTHEI suburbium nuncupatum. [k]

IN VENETIS, suburbium, [l] in quib. idem Hierius.

SVBVRBIVM in VENETIS [m] in quibus idem Hierus prædia possidebat. [n]

VENETAM PORTAM Procopius [o] nominat: Postquàm, inquit, ad VENETAM portam constitit, quæ dextrorsus imperatorio throno est, in Hypalium ire constituit, à suburbio in Venetis dicto uocata uidetur; forte Venetæ factionis homines ibi degebant.

K Nouell. 159. §. 1.

l D. Nouell. 159. §. 1.

m Nouell. 159. §. 1.

n D. Nouell. 159. §. 1.

o Lib. 1. de bello Persico.

PONTICHIVM in traiectu & RVFINIANAM suburbia, in quibus Bellisarium prædia possedisse Procopius [p] memorat & Sozomen. [q] meminit, & alia suburbia prætermittuntur, quia de his tantùm quorum iura meminerunt, agere uoluimus.

p Lib. 1. de bello Persico in Theodosio.

q Lib. 8. c. 21.

De ædificijs præsentibus Constantinopolis.

TOtam urbem Constantinopolis hodie deformatam esse Gyllius scribit, [r] ibi ædibus depressis fabricatis, nihil pristini splẽdoris retinuit: Exceptis paucis purpuratorum domibus, templis, thermis & Xenodochijs, quæ magnificè extructa uisuntur, & sunt sequentia.

r Lib. topographiæ Constanti nop.

Templa Marmorea omnia plumbò tecta, & columnis, splendentibusque marmoribus exornata ultra. CCC.

Thermæ publicæ, quarum L. magnæ & geminæ, alteræ pro uiris, alteræ pro mulieribus ultra. C.

Xenodochia publica quorũ illustria aquas in media atrij area salientes habent, ex agris suburbanis ductas ultra. C.

F I N I S.